

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ BİLİM DALI**

**55 NUMARALI MUFASSAL DEFTERE GÖRE XVI. YÜZYIL
ONLARINDA PRİZREN YÜKSEK LİSANS TEZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Hanife ALACA**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yasemin DEMİRCAN**

ANKARA - 2011

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YENİÇAĞ BİLİM DALI**

**55 NUMARALI MUFASSAL DEFTERE GÖRE XVI. YÜZYIL
ONLARINDA PRİZREN YÜKSEK LİSANS TEZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Hazırlayan
Hanife ALACA**

**Tez Danışmanı
Prof. Dr. Yasemin DEMİRCAN**

ANKARA - 2011

ONAY

Hanife Alaca tarafından hazırlanan “55 Numaralı Mufasssal Deftere Göre XVI. Yüzyıl Sonlarında Prizren” başlıklı bu çalışma, 10.08.2011 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi Anabilim dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Yasemin DEMİRCAN (Başkan)

Prof. Dr. ler BULDUK (ye)

ye: Prof. Dr. Tufan GÜNDÜZ (ye)

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti'nin sosyo-ekonomik yapısı hakkında bilgi veren en önemli kaynaklardan birisi hiç kuşkusuz tahrir defterleridir. Bu çalışma Osmanlının Rumeli'deki sancaklarından biri olan Prizren'e ait 55 numaralı mufassal tahrir defterinden istifade edilerek, bölgenin XVI. yüzyılın son dönemindeki sosyo-ekonomik durumu ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Bu amaçla 55 numaralı 1590 tarihli Prizren Sancağı Mufassal Tahrir Defteri ayrıntılı bir biçimde incelenmiştir. Bu ana kaynağın yanı sıra ilgili basılı kaynaklar da taranarak tetkikler sonucunda sentez yapılmaya çalışılmıştır.

Çalışmamız ilk olarak, bölgenin araştırılması için bize kaynak teşkil edecek olan defterler tanıtılarak başlandı. Daha sonra 16. yüzyıl öncesinde bölgenin sahip olduğu özellikler ile bu yüzyıla gelinceye kadar bölgede görülen değişiklikler ön bilgi olarak sunulmuştur.

İkinci bölümde iktisadî hayat ele alınarak, toprak taksimatı ve tasarruf şekli, vergiler, para ve fiyatları ayrıntılı bir şekilde ele aldık. Üçüncü bölümde ise, demografik yapı incelenmiştir. Bu kısımda nüfusun genel yapısı ve eğilimleri üzerinde durulmuştur. Ayrıca sancağın tahmini bir nüfusu belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu veriler ışığında Prizren sancağının idarî, askeri ve sosyo-ekonomik yapısı ile ilgili veriler tespit edilerek, bölgenin bir genel durumu ortaya konulmuştur. Diğer taraftan, Osmanlı taşra teşkilâtını Rumeli'deki uygulaması da belirlenmeye çalışılmıştır.

Bu çalışmayı hazırlamamda kıymetli vakitlerini ayırarak destek ve hoşgörüsüyle verdiği fikir, kıymetli görüş ve uyarılarıyla yaptığı yardımlardan dolayı danışmanım değerli hocam Prof. Dr. Yasemin Demircan'a teşekkürlerimi bildirmediği bir borç bilirim. Yine çalışmalarım esnasında teşvik ve yardımlarını esirgemeyen hocam Yrd. Doç. Dr. Sıddık Çalık'a şükranlarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	v
TABLolar LİSTESİ	vi
GİRİŞ	1
A- RUMELİ EYALETİ HAKKINDA GENEL BİLGİ	4
B- PRİZREN SANCAĞI	6
1- Prizren'in Coğrafi Konumu	6
2- Osmanlı Hâkimiyeti Öncesi Prizren	7
3- Osmanlı Yönetiminde Prizren	8
C- KAYNAK DEĞERLENDİRMESİ	9
1- Tahrir Defterleri	9
2- Prizren Tahrir Defterleri	13
3- KKA 55 Numaralı Prizren Defteri	15

BİRİNCİ BÖLÜM

İDARİ YAPI

A-SANCAK İDARESİ	17
1- Prizren Sancağı	17
2- Prizren Sancağı Nahiyelele	19
a) Prizren Nahiyesi	20
b) Hoça Nahiyesi	24
c) Jajna Nahiyesi	27
d) Tegovişte Nahiyesi	28
e) Buhur Nahiyesi	30
B- SANCAK İDARECİLERİ	32

1- Sancak Beyi.....	33
2- Kadılar	35
3- Zâimler	37
4- Timarlı Sipahiler.....	39

İKİNCİ BÖLÜM

İKTİSADİ HAYAT

A- ZİRAÎ ÜRETİM	42
1- Toprak Taksimatı ve Tasarruf Şekli	42
a- Çiftlikler	43
b- Mezralar	44
2- Vergiler	45
a- Öşür Vergisi.....	46
b- Şahsa Bağlı Vergiler.....	49
c) Hayvancılıkla İlgili Vergiler	51
d) Maktu Vergiler	52
3- Para ve Fiyatlar	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEMOĞRAFİK YAPI ve VAKIFLAR

1) Tahrir Defterleri ve Nüfus	58
2) Nüfusun Yapısı	59
a) Müslim Nüfus.....	64
b) G. Müslim Nüfus.....	64
c) Muaf Nüfus	65
d) Sancağın toplam nüfusu.....	65
3) Vakıflar.....	67

SONUÇ	71
KAYNAKÇA	73
EKLER.....	77
EK-2) Kanûnnâme-i Livâ-i Prizren maa Tevvabihâ.....	121
BELGELER	122
ÖZET	133
ABSTRACT	135

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı geçen eser
a.g.m	: Adı geçen makale
Bkz	: Bakınız
C.	: Cild
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
H.	: Hicrî
İA	: İslam Ansiklopedisi
Nr	: Numara
s.	: Sayfa
TD	: Tahrir Defteri
TTD	: Tapu Tahrir Defteri
TTK	: Türk Tarih Kurumu
VD	: Vakıflar Dergisi
Yay.	: Yayınlayan

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: 1590 Tarihine Göre Prizren Sancağı'nın Nahiyelere Göre Karye Ve Mezra Sayısı	18
Tablo 2: 1590 Tarihinde Prizren Sancağı'nda Gelirlerin Paylaşımı	41
Tablo 3: 1590 Tarihine Göre Prizren Sancağı'nın Vergi Nüfusu ve Toprak Yapısı.....	45
Tablo 4/1: 1590 Tarihli Tahrir Defterine Göre Prizren Sancağı'ndaki Ziraî Üretim-I	48
Tablo 4/2: 1590 Tarihli Tahrir Defterine Göre Prizren Sancağı'ndaki Ziraî Üretim-II	49
Tablo 5: 1590 Tarihli Tarihine Göre Prizren Sancağı'nda Değirmenlerden Alınan Toplam Vergi Miktarları.....	53
Tablo 6: 1590 Tarihine Göre Prizren Sancağı'na Bağlı Nahiyelerde Toplam Hâsıllar	57
Tablo 7: 1590 Tarihine Göre Prizren Sancağı'nda Nüfus Yapısı.....	63
Tablo 8: 1590 Tarihine Göre Prizren Sancağı'nda Toplam Nüfus	66
Tablo 9: 1590 Tarihine Göre Prizren Sancağı'nda Vakıf Gelirleri ve Yekûnları	69

GİRİŞ

Osmanlı devletinin kuruluş döneminden itibaren hedefi daima batı istikametinde olmuş, bu nedenle Rumeli bölgesi devletin ilk genişleme alanlarından biri hâline gelmiştir. Beyliğin ilk devirlerinden itibaren Rumeli'ye geçiş çabaları bazen Bizans ile ittifak yoluyla, bazen de bölgeyi tanıma amacıyla olmuştur. 1340'lardan itibaren Osmanlı-Bizans ilişkileri daha da artmış, iki siyasal güç arasındaki ittifak en üst seviyeye çıkmıştı. 1352 tarihinde Bizans'ın iç çekişmelerinden istifade eden Osmanlılar, Bizans İmparatoru'na yardım amacıyla Gelibolu'ya geçtiler ve Rumeli'den bir daha geri dönmediler.

Rumeli'ye kalıcı olarak yerleşmeyi hedef edinen Osmanlılar, bu bölgeye ayak bastıkları ilk devirlerden itibaren bu coğrafyayı “vatan” hâline getirmeyi amaç edinmişlerdir. Osmanlılar çoğu zaman doğudan göçüp sürekli Anadolu'nun batısına sıkışan göçebe Türk topluluklarına yer bulmayı hedeflemiştir. Bu göçebe toplulukları beyliğin askeri kuvvetlerinin Rumeli'ye geçişi ile birlikte bu coğrafyaya hızlı bir şekilde yayılmaya başlamışlardır. XIV. yüzyılın ortalarına kadar Rumeli'de önemli miktarda Türk göçebe topluluklarının var olduğu görülmektedir.¹ Diğer taraftan Osmanlılar, İslâm'ı başka beldelere yayma ideali olan “gaza” geleneğini Rumeli'de gerçekleştirmek için de gayret sarf etmişlerdir.

Rumeli ile ilgili diğer bir özellik te bölgedeki Osmanlı idari sisteminin, ilk fetihlerle birlikte uygulanmaya başlanmasıdır. Bölgede ilk devirlerden itibaren merkezî devlet yapısının tatbik edilmeye başladığını görmekteyiz. Teşkil edilen sancaklar bu şekilde merkezî idareye sıkıca bağlanmıştı.

Benzer bir uygulamayı askeri alanda da görebiliyoruz. Merkezî devlet yapısının gereği olan düzenli ve talimli ordunun kaynağı daima Rumeli olmuştur. Yine yaya müselleme ordusunun temel uygulama alanı burada

¹ M.Tayyib Gökbilgin, **Rumeli'de Yörükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay., İstanbul-1957, s.13-14

gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan akıncı ordularının en önemli faaliyet alanları yine buralardaydı.

Rumeli toprakları Osmanlı'nın ana dayanak hattını oluşturmaktadır.² Osmanlı uyguladığı iskân siyasetiyle Rumeli'de önemli yerleşim yerleri kurmuştur. Birçok "yenişehir" ler teşkil ettiği gibi, desteklediği ve teşvik ettiği vakıflarla da, bu şehirlerin alt yapısını oluşturduğunu müşahade etmekteyiz. Bunun için âdetâ devlet seferber olmuş, bütün imkânları ve insan unsuruyla Rumeli'de birçok belde ve şehir inşa edilmiştir.³ Örneğin; Yenice-i Karasu, Yenişehir, Yenice-i Çırpan gibi şehirler Osmanlı'nın bu faaliyeti sonunda kurulup, gelişen yerlerden bir kısmıdır.

Aynı faaliyetleri kırsal alanlarda da gerçekleştirmişlerdir. Anadolu'dan "sürgün" yoluyla göçürülen birçok Türk topluluğu, yeni köyler açılarak buralara yerleştirilmişlerdir. Türkler tarafında ilk defa kurulan köy ve kasabaların sayısının, Rumeli'ye geçişin ilk asrında bir hayli fazla olduğunu görmekteyiz.⁴ Bizim de üzerinde çalıştığımız kaynak olan tahrir defterleri, bu durumumu izah edecek mahiyettedir.

Rumeli'nin iskânı ve şenlendirilmesinde "kolonizatör Türk dervişleri"nin rolünü de burada kısaca anlatmamız icap eder. Anadolu'dan göç eden Türk zümrelerinin öncüsü olan bu dinî önderler, halkı yönlendirerek ve irşâd ederek bölgede düzenli bir Türk kolonizasyonun meydana gelmesine neden olmuşlardır. Özellikle kurdukları zaviyeler bir nevi ileri karakol vazifesi gördüğü gibi, İslâm'ı tebliğ merkezleri gibi de çalışıyorlardı. Bunun yanı sıra bölgeye gelen göçebe toplulukları ziraata teşvik ederek bu zümrelerin

² Feridun M. Emecen, **Osmanlı Klasik Çağında Hanedan Devlet ve Toplum**, Timaş Yay., İstanbul 2011, s.18

³ Sıddık Çalık, **Çirmen Sancağı Örneğinde Balkanlar'da Osmanlı Düzeni (15.-16. Yüzyıllar)**, Bosna-Hersek Dostları Vakfı Yay., Ankara 2005, s.70

⁴ Ömer Lütfi Barkan, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler" İÜ İFM, XIII (1951-1952) s.57

yerleşmesine öncülük ediyorlardı. Bu dinî önderler sayesinde Rumeli’de önemli iskân merkezleri oluştuğu gibi, daha batıya doğru yayılma eğilimine giren Osmanlı ordusuna da lojistik destek sağlayan daha güvenli bölgeler bırakıyorlardı.⁵

Kısacası daha kuruluşunun ilk asırlarından itibaren Rumeli, Osmanlı’nın önemli bir askerî ve idarî bölgesi haline gelmiştir. Buralar bir yerde Osmanlı’nın ilk defa temelden oluşturduğu bir uygarlık alanıydı. Bu nedenle Rumeli’de yapılacak her hangi bir çalışmada Osmanlı’nın bölgedeki düzeni özgün bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Bu amaç doğrultusunda biz de Rumeli’nin önemli sancaklarından biri olan Prizren’i çalışma alanı seçtik. Osmanlı merkezî idaresinin başladığı Fatih devrinde feth edilen bölgede, sancak tatbikatının gelişim çizgilerini görme imkânı elde etmeyi düşündük.

Bu amaçla Osmanlı sancak uygulamalarını ayrıntılı bir şekilde bize yansıtan “tahrir defteri”ni seçmeyi uygun bulduk. Çünkü aşağıda hakkında geniş bilgi vereceğimiz tahrir defterleri sancak esasına göre tertip edildiği için, bir sancağa ait, bir dönemin bütün sosyo-ekonomik, idarî ve askerî verilerini elde etmek mümkündür.

Bu çerçevede Prizren Sancağı’na ait en düzenli ve en geniş bilgiyi içeren tahrir defterlerden biri olan TD 55 numaralı 1590 tarihli olanı seçtik. Defterdeki Prizren’e ait verileri ortaya çıkararak genel bir değerlendirmeye tâbi tuttuk.

Bu çalışmamızda esas itibarıyla bir dönemin sancak profilini ortaya çıkarmaya çalıştık. Bunu yaparken sancağın idarî, askeri ve sosyo-ekonomik

⁵ Ömer Lütfi Barkan, “Osmanlı İmparatorluğu’nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I İstîlâ Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler ” VD, II, (1942) s.293-297

yapısına ait genel durumu ortaya çıkarmayı düşündük. Elde ettiğimiz veriler ışığındaki toplumsal yapıyı tasnife çalıştığımız gibi, nüfusun büyüklüğünü ve genel yapısını da belirledik. Keza defterin tarihi 1590'lar olmasına rağmen, geçmiş asırlara ait Osmanlı uygulamalarını da gösterdik.

Netice itibariyle Prizren sancağına ait önemli bir kaynak olan TD 55 numaralı defteri inceleyerek Osmanlı'nın Rumeli'deki sancak yapısını ortaya çıkmasına katkı sağlamayı amaç edindik. Bu çalışmayı yaparken Prizren'e ait dönemin diğer kaynaklarından da faydalandık.

A- RUMELİ EYALETİ HAKKINDA GENEL BİLGİ

Osmanlıların Balkan yarımadasına verdikleri coğrafi isim, aynı zamanda bu bölgeyi içine alan Osmanlı eyaletinin adıdır. Rumeli Eyaleti, 1363 yılında, Osmanlıların Anadolu Eyaletinden sonra ikinci eyaleti olarak kurulmuştur.⁶ Başlangıçta eyalet adalar dışında, Tuna güneyinde bütün Balkan yarımadasını içine aldığı söylenebilir. Eyalet merkezi, 1363-1453 yılları arasında Edirne, sonra Filibe ve XVI. Asrın ilk yılında ise Sofya ve Manastır idi.⁷

Osmanlı Devleti ilk defa 1321'de Mudanya'yı aldıktan sonra, Marmara Denizi kıyılarına ulaşarak Rumeli ile karşı karşıya gelmişlerdir.⁸ Osmanlıların Rumeli'ye geçiş süreci Bizans'la kurulan ilk temaslar sonucu başlamıştır. Osman Bey zamanında Bizans'la kurulan siyasi ve askeri ittifak sonunda Osmanlılar Rumeli'ye geçmişlerdir.

⁶ Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, Cilt 1, Fey Vakfı Yay., İstanbul 1990, s.389

⁷ Akgündüz, a.ge , s.389

⁸ Halil İnalcık, *“Rumeli”* İA, c.VIII, s. 767; Mehmet İnbaşı, *Balkanlar El Kitabı*, “Balkanlar'da Osmanlılar: Fetih ve İskân” Derleyenler: Osman Karatay-Bilgehan A. Gökdağ, c. I, Öncü Basımevi, Ankara 2006, s.288.

Osmanlıların Rumeli'yi fetih aşamaları; İlk olarak 1329-1354 yılları arasında fethetme hazırlık dönemi, 1354-1371 yılları arasında Balkanlara ilerleme dönemi, 1389 tarihinde yapılan Kosova Savaşı'na kadar savunma hattı oluşturma ve yayılma dönemleri olarak adlandırılabilir. 1396 Niğbolu Savaşı'ndan sonra Osmanlı Balkan coğrafyasına egemen olduğu bir duruma gelmiştir. En son olarak ise, Fatih Sultan Mehmed devrinde Balkanlar'ın büyük çoğunluğu Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.⁹

Orhan Bey'in 1329 yılında Tekfurdağı bölgesine yaptığı sefer Osmanlıların Balkan bölgesine ilk askeri harekâtıdır. 1354 yılında Gelibolu Kalesi'nin fethine kadar geçen süreç içerisinde Rumeli'ye birçok akında bulundular. 1358 veya 1359 yılına kadar bütün Doğu Trakya Şehzade Süleyman Paşa tarafından feth edilmiştir. 1371 yılında Sırp Sındığı zaferinden yedi sene sonra vuku bulan Çirmen Savaşı ile Osmanlılara Balkan kapıları tamamen açılarak Rumeli fetihleri hızlı bir şekilde ilerlemiştir. 1371-1389 yıllarında Osmanlılar Rumeli'deki yerlerini sağlamlaştırmaya çalışırken, diğer yandan da güçlü bir savunma hattı oluşturmuşlardır. Yoğun Türk iskânı bu dönemde gerçekleştirilmişlerdir. 1389 yılında Kosova'da yapılan savaş sonrasında Osmanlıların Rumeli'ye fetihleri hızla yayılmıştır. Niğbolu'da Haçlı ordusunu yenen Osmanlı güçlü bir Balkan devleti olduğunu kesinleştirmiştir. Fatih Sultan Mehmed döneminde Sırbistan, Karadağ, Bosna-Hersek, ve Arnavutluk bölgelerinin tamamına yakını feth edilerek Balkanlarda Osmanlı birliği sağlanmıştır.¹⁰

XV. asırda Balkanlarda kazanılan toprakların çoğunluğu Rumeli Beylerbeyliğine bağlanmıştır. Sadece Tuna'nın güneyindeki arazi değil, Tuna ötesindeki Kili ve Akerman da 1484'de Rumeli Beylerbeyliğine bağlandı.¹¹

⁹ Sıddık Çalık, a.g.e.,20.

¹⁰ Sıddık Çalık, a.g.e.,20.

¹¹ Akgündüz, a.g.e. s.389

Ancak, 1451’de Budin yine aynı tarihte Bosna ve XVII. asırda Silistre (Özü) Eyaleti’nin kurulması ile eyaletin bu geniş sınırları daraltıldı.¹²

Rumeli Beylerbeyleri, devletin timarlı sipahilerinden meydana gelen en mühim ordusunu kumanda etmişlerdir. Bir diğer önemli husus da, İstanbul’un bir nahiye merkezi olarak, şeklide de olsa Rumeli Eyaletlerine bağlı olmasıydı.¹³ Bu durum bazı araştırmacıların İstanbul’u bir sancak olarak göstermelerine bile sebep olduğu görülmektedir.¹⁴

B- PRİZREN SANCAĞI

1- Prizren’in Coğrafi Konumu

Prizren ilk olarak Prizrenum, Presarin, Presareno, daha sonra ise Prizren adıyla anılmıştır.¹⁵ Prizren, Roma şehri Theranda’nın devamı olarak kabul edilir.¹⁶ Bu ad Prizren’in önemli bir ekonomi ve kültür merkezi olduğu dönemde, Bizans Çarı olan II. Vasilius’un 1019 tarihi beratında ‘Theranda’ adıyla yer almaktadır.¹⁷

Prizren, bugün Birleşmiş Milletler geçici yönetimindeki Kosova’nın güneybatısında, 42° 13' kuzey enlemleri ve 20° 44' doğu boylamları arasında bulunur.

¹² Halil İnalıcık, “Rumeli”, İ.A, c.9, s.771

¹³ Akgündüz, a.g.e. ,s.389

¹⁴ Akgündüz, a.g.e. ,s.389

¹⁵ Raif Vırmiça, **Prizren Camileri**, TDB yay. , Prizren, 1996, s. 12

¹⁶ Machiel Kiel, “**Prizren**”, DİA, c.34, İst. 2007, s.349

¹⁷ Raif Vırmiça, **Suzi ve Vakıf Eserleri**, TTK, Ankara, 2002, s.7. Kimi araştırmacılar ise Prizren kökeninin daha eski olduğunu söylemektedirler. Bazı araştırmacılar Theranda’nın bugünkü Suva Reka bölgesinde olduğunu belirtirken, bazı araştırmacılar ise Eski Roma devrinde Roma istasyonlarından yer aldığını belirtmektedirler.

Şar dağının kuzey batı eteğinde ve Akdeniz'e dökülen Bistriçe isminde bir küçük çayın üzerinde, vilâyet merkezi olan Üsküp'ün 55 kilometre kuzey batısında, Manastır'a 140 kilometre mesafede ve İşkodra'nın 125 kilometre doğusunda bulunur.¹⁸

Prizren, Prizren ovasının güneyinde Şar dağlarının uzantısı olan Cvilen dağı yamaçlarında, Duv boğazından Prizren Bistriçası'nın çıktığı yerde bulunur. Prizren bölgesi batıda Paştrik dağının tepesiyle geçen Beyaz Drim nehrini kesen, buradan da Koritnik dağına doğru giden ve bu dağdan geçen Kosova-Arnavutluk sınırına kadar yayılır. Şehrin güney doğusundaki Şar dağları Prizren (Kosova)–Makedonya arasında sınır oluşturur. Şehrin rakımı 412m'den 500m'ye kadardır. Şar dağlarının bazı tepelerinin yüksekliği 2000m'yi aşar.

Prizren coğrafî konumunun sağladığı bütün özellikleri ve stratejik bir bölgede bulunması dolayısıyla ilk zamanlardan günümüze kadar Balkan Yarımadası tarihinde önemli yer işgal etmiştir.

2- Osmanlı Hâkimiyeti Öncesi Prizren

Osmanlı kaynaklarında Prizren'in adı, Pür-zeyn, Perzerin, Pürzen, Pürzerin, Zerrin olarak geçmektedir.¹⁹ Örneğin, Gazi Mehmed Paşa Camii kitabelerinde 'Şehr-i Pür-zeyn',²⁰ Emin Paşa Camii kitabelerinde 'Perzerrin',²¹

¹⁸ Şemseddin Sami, *Kâmûsü'l-a'lâm*, C.II., İstanbul, 1899, s. 1495,1496.

¹⁹ Raif Virmişa, *Kosova Hamamları*, TDB yay. Prizren, 1998, s. 12

²⁰ Raif Virmişa, *Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri I*, TTK, Ankara, 1999, s. 35

²¹ Raif Virmişa, *Kosova'da Osmanlı Mimari ...*, s.41

adları geçmektedir. Tüm bu adlardan “Ziyet Dolu Şehir” anlamı çıktığını vurgulamak gerekir.²²

Prizren Roma şehri Theranda’nın devamı olarak kabul edilir. Ancak arkeolojik çalışmalarda Bizans döneminden daha eski bilgilere dayanmaktadır. 1019 yılında Ortodoks piskoposluk merkezi olarak anılmıştır. 1169-1190 yılları arasında Sırp’ların eline geçmiştir. Fakat son tarihte yine Bizanslılar’ın eline geçmiştir. 1204 yılında II. Bulgar İmparatorluğu’na dâhil olmuş, bu devletin XIII. yüzyılın ortalarında yıkılmasıyla birlikte Sırp Krallığı’na dâhil olmuştur. Prizren,

1455 yılında Osmanlı Devleti’nin fethine kadar Sırbistan hâkimiyetinde kalmıştır.²³

3- Osmanlı Yönetiminde Prizren

Osmanlı Devleti’nin fethinden önce Sırp yönetiminde olan Prizren, I. Murad tarafından I. Kosova Savaşı’ndan sonra (791-1389) ele geçirilmiştir.²⁴ Prizren’in kesin fethi ise Fatih Sultan Mehmet zamanında olmuştur. Prizren, Fatih Sultan Mehmed kumandası altında bulunan Osmanlı ordusu tarafından 21 Haziran 1455 yılında fethedilmiştir.²⁵

Fetihten sonra Prizren, sancak merkezi olmuştur. Kral Milutin’in Sv. Bogorodica’yı adlı büyük kilise camiye dönüştürülmüştür. Câmi-i Âtîk olarak adlandırılan bu cami şehrin en önde gelen camileri arasında yer almaktadır.

²² Raif Virmişa, **Kosova Hamamları** ..., s.12

²³ Machiel Kiel, “**Prizren**”, DİA, c.34, İst. 2007, s.349

²⁴ İsmail Hakkı Danişment, **Osmanlı Tarihi Kronolojisi**, Türkiye yay., c.1, 1961, s.82-83

²⁵ İsmail Hakkı Danişment, **Osmanlı Tarihi** ..., s.111; Kemal Özergin, Hasan Kaleşi, İsmail Eren, “Prizren Kitabeleri”, Vakıflar Dergisi, Sayı VII, İstanbul, 1968, s.76

Şehre Türk gruplar yerleştirilmiş ve dış kesiminde Fatih Sultan Mehmet bir namazgâh yaptırmıştır.²⁶

Osmanlı Devleti için Prizren, ticaret yollarının kesiştiği, doğal zenginlikleri ve stratejik yönüyle önemli bir yer olarak kabul edilmiştir. Bu sebepten dolayı Osmanlı devleti idarecileri Prizren'in daha hızlı bir şekilde gelişmesini sağlamak amacıyla Osmanlı sınırları içinden birçok bilim adamının buraya gelerek yerleştirmişlerdir. Prizren XV.-XIX. yüzyıllar arasında ekonomik, kültürel ve siyasi açıdan önemli bir merkez olarak gün geçtikçe tipik bir Osmanlı şehri görünümünü almıştır.

C- KAYNAK DEĞERLENDİRMESİ

1- Tahrir Defterleri

Tarihin ilk devirlerinden itibaren merkezî otorite kurmuş olan devletler, güçlerini belirlemek amacıyla, idare ettikleri toprakları bütün yönleriyle tanımak ve bilmek istemişlerdir. Osmanlı Devleti, ülkenin vergi ve gelir potansiyelini belirlemek için bir takım sayımlar yapmıştır. Osmanlı'da bu tür sayımların ne zaman başladığı bilinmemekle birlikte en eski tarihli defter 1431 tarihli Arvanid Sancağı defteridir.²⁷ Osmanlı Devleti'nde tahrir, timar sisteminin yürürlükte olduğu sancaklarda uygulanırdı. Timar sistemi bilindiği üzere devletin birtakım gelirlerini hizmet karşılığı olarak dirlik sahibine verilmesidir. Bu yolla devlet hem vergi gelirini toplamak için büyük bir mâlî

²⁶ Machiel Kiel, agm, s.349

²⁷ Halil İnalçık, *Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arvanid*, TTK yay. Ankara 1988, s.XI

örgüt kurup sürdürme külfetinden kurtulurdu, hem de vilâyetlerde düzeni sağlayarak savaşlar için büyük bir askerî gücü elde edebildi.²⁸

Bu sistemin sağlıklı bir şekilde yürüyebilmesi için, timar sisteminin yürürlükte olduğu topraklardan elde edilen vergilerin bilinmesi gerekmektedir. İşte bütün bu nedenlerden dolayı tahrir ihtiyacı vardı. Bu tahrirler sayesinde devlet vilayetlerdeki vergi nüfusunu ve vergi gelirini tespit edebiliyordu. XV. ve XVI. yüzyıllar boyunca gerçekleştirilen umumi sayımların sonuçlarını ihtiva eden tahrir defterlerinin bu özelliklerinden dolayı, Osmanlı Devleti'nin bu dönemine "Tahrir Defterleri Çağı" adı verilmiştir.²⁹

Tahrir defterleri, Osmanlı Devleti'nin XV. ve XVI. asırda, timar sisteminin uygulandığı bölgelerde vergi mükelleflerine ait bilgileri ve bunların yaşadığı yerlerde toplanması beklenen vergileri, bu vergilerin hangi kişi ve kurumların tasarrufunda bulunduğunu tespit eden ve genelde sancak esasına göre tertip edilen resmi belgelerdir. Bu sebepten dolayı sancakların tarihinin çeşitli yönlerini ortaya konması yönünden Tapu Tahrir Defterleri'nin önemi büyüktür. Herhangi bir sancağa ait sırasıyla yazılmış birkaç Tahrir Defteri'nin mevcut olması, o sancaktaki meydana gelen değişme ve gelişmeleri takip etmek açısından ayrı bir kıymeti haizdir.³⁰ Nüfus ve arazi tahrirleri ve bu tahrirlerin sonuçlarını tespit eden tahrir defterleri, Osmanlı Devleti'nin idari, iktisadi ve mali düzenini oluşturan en önemli yapı taşlarından birini teşkil etmektedir.³¹ Yeni feth edilen ülke ve bölgede ilk tahrir, buraların Osmanlıya

²⁸ Ömer Lütfi Barkan, "Türkiye'de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hâkana Mahsus İstatistik Defterleri I" İÜ, İFM, II (1941) s. 22-24; Mehmet Öz, "Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler" VD, XXII (1991) s.430.

²⁹ Feridun M. Emecen, "Sosyal Tarih Kaynağı Olarak Osmanlı Tahrir Defterleri", Tarih ve Sosyoloji Semineri, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay. İstanbul 1991, s 144

³⁰ Mehmet Ali Ünal, XVI. yy'da Harput Sancağı (1518-1566), TTK, Ankara 1989, s.1

³¹ Ömer Lütfi Barkan, Türkiye'de İmparatorluk Devrinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hâkana Mahsus İstatistik Defterleri (1), İktisat Fakültesi Mecmuası, C. II, Sayı 1, s. 24

ilhak edilmesine karar verildiği ve timar sistemi kurulmaya karar verildiği zaman yapıldı.

Tahrir, öncelikle bir bölgenin fethinden hemen sonra daha sonra da fasılalarla oranın insan ve gelir kaynaklarının bir dökümünü o zamanın şartları ölçüsünde mümkün mertebe gerçeğe uygun bir şekilde temin etmesin açısından

hükümet için önemlidir. Böylelikle devlet o yerin beşerî ve iktisadî kaynaklarını öğrenmektedir. Tahrirlerin sonunda devlet o bölgenin gelirlerini ne şekilde tevzî edileceğini karara bağlamaktaydı.

Tahrirler büyük dikkat ve hassasiyetle yapılmaktadır. Tahriri yapmakla görevli kişiye emin (il yazıcısı, muharrir) adı verilir. Emin, Osmanlılarda umumî olarak herhangi bir iş üzerinde Padişahın beratıyla mâlî tasarruf ve kontrol hakkı verilmiş maaşlı mutemed kimse manasında kullanılmaktadır.³² Bu sebeple başlangıçta tahrir eminleri, geniş bir hukuk anlayışına ve Kanun bilgilerine sahip, kadı askerlik, kadılık, müderrislik, sancakbeyliği veya defterdarlık mevkilerindeki başarılı hizmetleriyle tanınmış ve o nispette faziletli yüksek şahsiyetler idiler.³³

Sultan, tahrir yapmak için bir emin tayin eder ve eline onu gerekli her türlü yetkiyle donatan özel bir belge (nişan) verirdi. Bu belgede izlenecek yöntem ayrıntılı bir şekilde anlatılırdı. Merkezden aldığı görevlendirme tâlimatıyla tahrir yapacağı sancağa emin ile kâtip ve bir kurul ile giderdi. Kâtip, tahrirlerle ilgili bütün işlere emin ile birlikte karar veren ve belgeleri mühürleme yetki ve zorunluluğunda olan kişilerdi.³⁴

³² H. İnalcık, **Hicrî 835 Tarihli ...**, s.XIX

³³ Ömer Lütfi Barkan-Enver Meriç, **Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri I**, TTK, Ankara 1988, s.21

³⁴ Ömer Lütfi Barkan-Enver Meriç, **Hüdavendigâr Livası ...** s.21

Tahrir emini göreve mahallinde gerçek durumu bir önceki tahrir defterinde okuduklarıyla karşılaştırarak başlardı. Vergi muafiyeti olan kişiler belgelerini tahrir kuruluna gösterdikten sonra deftere kaydolurlardı. Daha sonra vergi mükellefleri köy köy deftere kayıt olurdu. Bu kişiler yazılırken topraklarının büyüklüğü ve eğer tapuları yoksa medenî durumu dikkate alınarak yazılırlardı. Bu durumda tam bir çiftliği bulunan bir hane sahibi çift, yarım çiftliği olanlar nim-çift, yarım çiftlikten az toprağı bulunanlar bennak veya ekinlü-bennak, topraksız ise genelde caba-bennak, nadiren de kara olarak yazılırlardı. Bazen evli (hane sahibi)- bekar (hane-mücerred) ayrımıyla yetinilirdi. Gayrimüslimlerde ise, genelde müzevvec-mücerred (evli-bekâr) ayrımı esas alınarak ve hane sahibi dul kadınlar da bive olarak kaydedilirdi.

Kurul görevini bitirdikten sonra yazdıklarını ayrıntılı defter olan mufassal defterlere kaydederlerdi. Bu defterlere, köylülerin dirlik sahiplerine ödeyecekleri bir senelik vergiler bütün olarak yazılırdı. Köylü çiftçilerin her birinin ödeyeceğı miktar tek tek yazılmazdı. Çift, ekinlü vb... şeklinde yazılarak kişilerin bu statüleri gereğı ne kadar ödeyeceklerini belirtilirdi.³⁵ Bu vergilendirme, üç yılın toplam üretim miktar geliri göz önünde bulundurularak yazılırdı.

Osmanlı Devleti'nde vergileri toplayan kişilere muhassıl denir. 18. yüzyılda bir kurum haline getirilmiş bulunan "has vergileri toplayan görevli" manasında kullanılmaya başlamıştır.

³⁵ Halil İnalcık, "Osmanlılar'da Raiyyet Rûsumu" **Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi**, Eren yayınları, İstanbul, 1993, s.40, 41, 44, 45

2- Prizren Tahrir Defterleri

Tahrir defterlerinin büyük çoğunluğu Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde; bir kısmı ise Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak faaliyet gösteren Tapu Arşiv Dairesi Başkanlığı bünyesindeki Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde bulunmaktadır. Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde Kosova ile ilgili 8'i mufassal, 8'i icmal, 10'u derdest, 44'ü ruznamçe, 1'i vakıf ve 2'si de cebe olmak üzere toplam 72 adet defter bulunmaktadır.³⁶ Bu çalışmada, Kuyud-ı Kadime Arşiv'inde bulunan Kosova tahrir defterleri arasından mufassal tahrir defterlerinin tanıtımı ile bunlardan biri olan 55 envanter numaralı Prizren defterinden istifade edilerek Prizren nahiyesinin yerleşme, nüfus ve ekonomik yapısı incelenecektir.

Tahrir defterlerinin temelini mufassal defterler oluşturmaktadır. Mufassal defterler, her bir sancak ve nahiyedeki gelirlerin ayrıntılı bir şekilde kaydedildiği defterlerdir. Mufassal defterlerin baş kısmında dönemin padişahının tuğrasıyla birlikte sancak dahilinde yaşayan reayanın yükümlülükleri, devlet görevlileri ile ilişkileri ve bölgeden tahsil edilen vergiler konusundaki açıklamaların yer aldığı kanunnameler bulunmaktadır. Mufassal tahrir defterleri vergi vermekle mükellef veya muaf olanların isimleriyle, köy arazisinin dirliği, mülkü, mukataası veya varsa vakfının kime ait olduğu, bölgede yetiştirilen ürünler, bunlardan ne kadar vergi alındığı, kasaba ve şehirlerdeki ihtisap, gümrük, bac ve transit vergileri gibi iktisadi bilgileri ihtiva etmektedir.³⁷ Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde Kosova tarihi ile ilgili olarak Vulçitrin, Prizren, Ohri, Hersek-Eflakani, Dukakin, Kilis ve Kırka sancaklarına ait olmak üzere 8 adet mufassal tahrir defteri mevcuttur. Bunların envanter numaraları, düzenlendikleri tarihler ve içerikleri şu şekildedir:

³⁶ Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde bulunan defterler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Yıldırım, Songül Kadioğlu, Ayşe Dalkıran, **Osmanlı'dan Günümüze Tapu Arşiv**, Ankara, 2008.

³⁷ Mehmet Ali Ünal, **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Isparta, 1999, s. 131.

TD 124: Vulçitrin sancağına ait olan defterin tarihi tespit edilememiş olmakla birlikte, defterin baş kısmında II. Selim'in tuğrası vardır. Defterde Novabırda, Ubişt, Karbovırka ve Glam nahiyeleriyle birlikte toplam yirmi beş adet nahiyeyle ait bilgiler mevcuttur. Defterin önemli bir kısmında ise sancakta bulunan vakıflara ait bilgiler yer almaktadır.

TD 25 ve TD 27: Ohri sancağına ait mufassal defterler iki ciltten müteşekkil olup, 1583 tarihinde düzenlenmiştir. Bu defterlerde Ohri, Prespe, Debrice, İstarova, Mokri nahiyeleriyle beraber yirmi üç adet nahiyeyle ait bilgiler vardır.

TD 82: Eflakan-i Eflak sancağına ait defterin 1585 tarihinde düzenlendiği tespit olunmaktadır. Defterde Prepolye, Taşlıca ve Mostar nahiyeleriyle birlikte bu nahiyelere bağlı 34 nahiyeyle ait bilgiler bulunmaktadır.

TD 63: Dukakin sancağına ait olan defterin düzenlenme tarihi 1590'dır. Defterde Derki, Espas, Puka nahiyeleriyle birlikte on beş nahiyeyle ait bilgiler vardır.

TD 55: Aşağıda geniş bir şekilde ele alınacağı üzere, Prizren sancağına ait bu defter 1590 tarihinde düzenlenmiştir. Defterde Prizren, Hoça, Jajna, Tegovişte ve Buhur nahiyeleri yer almaktadır.

TD 23: Zvornik (İzvornik) sancağına ait defter 1604 tarihinde hazırlanmıştır. Deftere Sebernica, Ludmar, Şubin, Kuşlat ve Buhurine nahiyeleriyle birlikte 32 nahiye kaydedilmiştir.

TD 13: Kilis ve Kırka sancağına ait defter ise 1606 tarihinde hazırlanmıştır. Defterde Nertova, Rame, İskopya, Kürpez ile birlikte 49 nahiye bulunmaktadır.

Prizren sancağına ait Kuyud-ı Kadime Arşivi ve Osmanlı Arşivi'nde

bulunan tahrir defterleri şunlardır:

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Tapu Tahrir Defterleri

H. 882 Tarihli İcmâl Tapu Tahrir Defteri

H. 924 Tarihli İcmâl Tapu Tahrir Defteri

Kanuni dönemi Mufassal Tapu Tahrir Defteri

H. 1008 Tarihli İcmâl Tapu Tahrir Defteri

H. 976 Tarihli İcmâl Tapu Tahrir Defteri

H. 987 Tarihli İcmâl Tapu Tahrir Defteri

H. 1094 Tarihli Mufassal Tapu Tahrir Defteri

Tapu Kadastro Kuyud-ı Kadime Arşivi Tapu Tahrir Defterleri

H. 999 Tarihli Mufassal Tapu Tahrir Defteri (195 varak)

Tarihsiz İcmâl Tapu Tahrir Defteri

H. 999 Tarihli Mufassal Tapu Tahrir Defteri (122 varak)

H. 988 Tarihli İcmâl Tapu Tahrir Defteri

3- KKA 55 Numaralı Prizren Defteri

Tapu Kadastro Arşivi Kuyud-ı Kadime kısmında 55 numarada kayıtlı defter, mustakil olarak Prizren sancağına aittir. Üzerinde çalıştığımız defterin giriş sayfasından anlaşıldığı üzere, Evâil-i Cemaziü'l-evvel 999 tarihine ait olduğu görülmektedir. Ancak beşinci varaktaki “mahallinde hıfz olup iktiza etdikde sûret verildi H.1088” ibareden anlaşıldığına göre ve aynı varakta bulunan Sultan IV. Mehmet’in tuğrasından dolayı defterin sonradan çıkarılmış

bir suret olduğu gör÷lmektedir. Bununla birlikte defterin 16.yüzyıl siyakat yazı stili özelliğini göstermesi de ilginç olduğunun bir ifadesidir. Çünkü 17.yüzyılda suret çıkarılması dolayısıyla bir önceki yüz yıldan az çok farklı olan siyakat yazısının özelliğini göstermesi icap etmekte idi.

Dibace ile başlayan defter, fihristle devam etmektedir. Daha sonra “kânunnâme-i Liva-i Prizren maa tevabihâ” başlığıyla sancağın kanunnamesi mevcuttur. Kanunnameden sonra IV. Mehmet’in tuğrası ve suret kaydı gelmektedir. Devamında “hashâ-i Padişah-ı âlem–penah” başlığıyla nefis-i Prizren’den başlayarak sancağının tahriri takip etmektedir ki, beş varağı boş olmak üzere toplam 202 varaktan meydana gelmektedir. Son iki varakta sancağın vakıflarına yer verilerek tahrir tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

İDARİ YAPI

A-SANCAK İDARESİ

1- Prizren Sancağı

Osmanlı taşra idaresi ve askerî düzeni sancak esasına göre teşkilatlanmıştır. Sancak, kelime olarak “ bayrak veya bunun temsil ettiği askeri birlik, bunların oluşturduğu idarî bölge” anlamına yaygın şekilde kullanılmıştır.³⁸

Eyaletler sancaklardan meydana gelir. Sancaklara liva hatta vilâyet adı da verilmektedir. Osmanlı Devleti'nin son zamanlarındaki uygulaması bir tarafa bırakılırsa, vilâyet tabirinin hem eyaletler hem de livalar için kullanıldığını görüyoruz. Sancaklar, “sancak beyi” veya “emir” “mirliva” adı verilen ve en az 100 bin akçelik hassı bulunan idarî ve askerî hususiyetleri uhdesinde bulunduran bir kişi tarafından idare edilirdi.³⁹

İdarî bakımdan eyalet, bir sancak federasyonu özelliği taşımaktaydı. Sancak ise, idarî bakımdan devletin temel yapıtaşını teşkil ediyordu.⁴⁰ Devlet, bazı aşiret ve oymak beylerini dahi birer idari birim olarak kabul etmişse de, ülkenin ve devlet teşkilâtının düzenlenmesinde, muayyen bir coğrafi bölgeyi kapsayan sancaklara ve onların yönetimine hususî bir önem vermiştir. Divan-ı Hümayun'dan çıkan hükümlerin esas itibarıyla sancakbeylerine hitaben yazılması ve şehzadelerin devlet idaresini öğrenmek için sancaklara gönderilmesi, bunun bir göstergesidir. Devletin vergi hasılatını

³⁸ İlhan Şahin, “**Sancak**” İ.A, C. 36, s.97

³⁹ Ahmed Akgündüz, a.g.e, , s.220

⁴⁰ Mehmet Ali Ünal, **XVI. Yüzyılda Harput ...** , TTK, Ankara, 1989, s. 29.

belirlemek, asker temin etmek ve reaya'nın toprak tasarrufunu düzene sokmak maksadıyla yapılan tahrirlerde de sancak birimi esas alınmıştır.⁴¹

Osmanlı Devleti'nde, XVII. yüzyıldan sonra, teşkilâtta askeri özellik kaybolmaya yüz tutunca, sancaklar teşkilât olarak kalmakla beraber, Sancak Beyi tâbiri kaybolup, yerini “ mutasarrıf ” almaya başladı.⁴² XIX. yüzyılın ikinci yarısında, bazı mutasarrıflıklar doğrudan İstanbul'a bağlandıktan sonra. “vilayet” yanında mutasarrıflıklar da idarî teşkilâta girmiştir.

Prizren, Rumeli Eyaleti'ne bağlı sağ kol⁴³, sancak kollarından biridir. Prizren, Osmanlı döneminde 1455-1912 tarihlerde sancak merkeziydi. Sancak, 1590 tarihinde Prizren, Hoça, Jajna, Tegovişte ve Buhur nahiyelerine ayrılmış olup, bu nahiyelere ait 29 mezra, 468 karye ve 67 mahalleden meydana gelmiştir.⁴⁴

Tablo 1: 1590 Tarihine Göre Prizren Sancağı'nın Nahiyelere Göre Karye Ve Mezra Sayısı

Nahiyeler	Karye Sayısı	Mezra Sayısı
Nahiye-i Prizren	110	9
Nahiye-i Hoça	84	9
Nahiye-i Jajna	19	-
Nahiye-i Tegovişte	144	8
Nahiye-i Buhur	111	3

⁴¹ Mehmet Ali Ünal, a.g.e , s.30

⁴² Tuncer Baykara, **Anadolunun Tarihi Coğrafyasına Giriş**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1988, s.32

⁴³ Rumeli Eyaleti iki ana kısım olarak teşkilatlandırılmıştır. Sağ kol ve Sol kol olarak adlandırılan bu yapıda daha çok askeri düzen esas alınmıştır. Ayrıca, idari teşkilatlanmaya da bu yapı tatbik edilmiştir. Rumeli bölgesinin Kuzey kısmındaki sancaklar Sağ Kol'u meydana getirirken, Güney kısmındaki sancaklar da eyaletin Sol Kolu'nu oluşturmaktadır.

⁴⁴ KKA. TD. nr. 55, v.5b-199b

2- Prizren Sancağı Nahiyeleri

Nahiye, sözlükte yan taraf, kenar, civar, çevre anlamına gelir. Osmanlı idarî sistemi içinde bazen bir yönetim ünitesini ve bölgeyi, bazen da coğrafi bakımdan küçük veya büyük bir çevreyi, yöreyi ve hatta semti ifade eder.

İdari bakımdan bir sancak beyinin yönetiminde bulunan livalarla bir kadının yetki sahasına inhisar eden nahiyeler idarî ve coğrafi açıdan içinde muhtelif sayıda köy, mezra ve aşiret gruplarının bulunduğu bölgelere taksim edilmekte ve bu bölgeler genelde nahiye olarak adlandırılmaktaydı.⁴⁵ Nahiyeler, esas itibarıyla timar sistemi içerisinde ortaya çıkan ve coğrafi bir bütünlük gösteren bölgelerdir. Bu bakımdan nahiye ve nahiye birimleri biri askerî diğeri hukukî anlamda birbirini tamamlayıcı özellik göstermektedir.

Osmanlı Devleti'nde her nahiye'nin özel bir adı olduğu görülmektedir. Önemli bir bölümü ana yerleşim yerinin adını almakla birlikte, bazen de asıl merkezin adını değil coğrafi konumunu ve ekonomik özelliğini yansıtan adlar taşırdı. Bir nahiye'ye ve sancağa bağlı idarî birimleri teşkil eden nahiyelerin çeşitli sayıda köy ve mezarları vardı. Nahiyelerin sınırlarının genişliği genel itibarıyla köy ve mezarların sayısına paralellik göstermektedir.⁴⁶

Askerî birim olarak nahiyelerin başında askerî kesimden biri bulunurdu. Bu idarecilere “serasker” veya “alaybeyi” adı verilmekteydi, o birimdeki sipahiler nahiye yöneticisinin yanında toplanarak sancak beyinin bayrağı altında sefere giderlerdi.⁴⁷

Nahiye, Osmanlı klasik döneminde “kaza” idaresinin alt birimi olarak belirginleşmeye başladı.⁴⁸

⁴⁵ İlhan Şahin, “**Nahiye**”, D.İ.A, C.32, s.307

⁴⁶ İlhan Şahin, agm, s.307

⁴⁷ İlhan Şahin, agm, s.307

⁴⁸ İlhan Şahin, agm, s.307

a) Prizren Nahiyesi⁴⁹

XVI. yüzyılın son çeyreğinde Prizren merkez nahiyenin büyük bir iskân merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Bu bakımdan, nahiyenin Cami-i Atik, Lobişe, Ayaş Bey, Hacı Kasım, Emin Mehmet veya diğer adıyla Yazıcı Sinan, Yakub Bey veya diğer adıyla Çarşı, Kuruli, Debbağan, Eski Pazar, Hasan Çelebi veya diğer adıyla Maziç, Vasil, Kuruli veya diğer adıyla Kuka, Petri Nikola diğer adıyla Çarşı, Boğoy Ribar, Radmir, Paldelya, Pridvoriç, Ezkugan veya diğer adıyla Ayaş isimli mahalleleri vardı. Mahalleler tipik Osmanlı kentlerinde olduğu gibi adlarını ya bir camiden ya da mahallenin en eski yerleşimcisi durumundaki şahıstan almışlardı. Keza Çarşı, Pazar veya Debbağlar gibi isimler mahallenin içinde barındırdığı iktisadi faaliyeti de beraberinde tanımlamaktaydı. Mahallelerin bazılarının Türkçe isimler taşıması Osmanlı kültürünün tabii bir sonucuydu. Öte yandan Cami-i Atik, Lobişe, Ayaş Bey, Hacı Kasım, Yazıcı Sinan, Çarşı ve Kuruli mahallelerinde Müslümanlar, diğerlerinde ise gayr-i Müslimler yaşamaktaydı.⁵⁰

XVI. yüzyılda nahiye genelinde nüfusun çoğunluğu köylerde yaşamaktaydı. Bu bağlamda, Prizren nahiyesi köy iskân sahasının fazlalılığı ile de dikkat çekmektedir. Bu köylerden bazıları mahallelere ayrılacak kadar geniştir. Kuruşe karyesinin iki, Lubijde karyesinin üç, Muşotişte karyesinin beş, Ribar karyesinin dokuz mahallesi bulunmaktaydı.⁵¹ Prozraka karyesi ise, iki kısma ayrılmış olup karyenin biri “derbendci” köyüydü.⁵² Belirtilen köylerle birlikte, bu tarihte Prizren nahiyesine bağlı toplam 110 adet köy mevcuttu. Köylerden başka, köy halkının tasarrufunda bulunan birkaç mezra vardı. Bunlardan, örneğin Budişka ve Rudinç mezralarında nüfus bulunduğu da

⁴⁹ KKA. TD. nr. 55, v.5b-48b

⁵⁰ KKA. TD. nr. 55, v. 12b-16a.

⁵¹ KKA. TD. nr. 55, v. 5b, 16b, 17b, 46b.

⁵² KKA. TD. nr. 55, v. 33b.

görülmektedir. Özellikle, Rudinç mezrasında 29 vergi nüfusu yaşamaktaydı.⁵³ Grajdenik mezrasında ise, birkaç çadır halkının yani göçer evlilerin bulunduğu ve bu kişilerden alınan vergilerin burada bulunan mescide vakfiyet üzere ödendiği belirtilmektedir.⁵⁴ Yine, köylerin hemen hemen tamamında miktarları 1-15 dönüm arasında değişen çiftlikler görülmekte olup, bunların bazılarının sipahi ve yeniçerilerin tasarrufunda olduğu tespit edilmiştir.

Nahiye merkezinde toplam vergi nüfusu 563 olarak tespit edilmiştir. Bunların 242'si *hane maa baştina*, 37'si gayr-ı Müslim *mücerred*, 272'si *çift*, 27'si *bennak*, 12'si Müslim *mücerred*, 6'sı *bazdar* ve 6'sı *haymane* (göçer evli) olarak kaydedilmişti.⁵⁵ Hane ile birlikte kaydedilen baştina, Slavca asıllı bir kelime olup miras anlamına gelmektedir. Osmanlı fethinden önce kralın önemli bir hizmeti karşılığı bir şahsa daimî ve mutlak mülk olarak verdiği arazi parçaları için kullanılmıştı. Bu araziler, mülk statüsünde olduğundan sahibi tarafından satılabilir, terk veya ferağ olunabilirdi. Ayrıca bu topraklara sahip olanlar bütün vergilerden de muaftılar. Önemli miktara ulaşan baştinalar, bölgenin Osmanlılar tarafından fethinden sonra timar sistemi içine alınarak sahiplerinin elinde bırakılmıştı. Deftere göre, 242 haneden 11'i baştina sahibiydi. Nahiye merkezinde 6 nefer olarak görülen bazdarlar ise, bazı vergi muafiyeti karşılığında padişaha avcı kuş yetiştirmekle görevli kişilerdi. Pandelya mahallesinde de 6 nefer haymane kaydedilmiştir ki, bu kişiler mahallenin sürekli sakinleri olmayıp, geçici bir süre için burada bulunmaktaydılar.

Prizren nahiyesinin köylerinde ise, 3008 vergi neferi yaşamaktaydı. Bunlar 2207 hane ve baştina, 560 gayr-ı Müslim mücerred, 8 bazdar, 192 çift,

⁵³ KKA. TD. nr. 55, v. 45a.

⁵⁴ KKA. TD. nr. 55, v. 34b.

⁵⁵ KKA. TD. nr.55. v.12b-16a

27 bennak, 12 Müslim mücerred ve 6 müsellemler olarak kaydedilmişti.⁵⁶ Müsellemlerden 1 neferi Lupuçeva karyesinde ikamet etmekte olup köprülerin bakımıyla meşguldü. Bu hizmeti karşılığında avarız türü vergilerden muaf tutulmuştu.⁵⁷ Diğer 5 nefer müsellemler ise, Planyani karyesinde sakin olup, eski Kapuağası İbrahim Ağa'nın kardeşleri ve kardeş çocuklarıydı. Bu kişiler de *avarız-ı divaniyye* ve *tekalif-i örfiyyeden* muaftılar.⁵⁸

Nahiye merkezi ve köylerinde yaşayan nüfusun toplamı ise 3302 vergi neferiydi. Bunlardan 2446'sı hane maa başına, 609'u mücerred, 194'ü çift, 27'si bennak, 12'si mücerred, 14'ü bazdar ve 6'sı müsellemdir. Prizren nahiyesinin toplam vergi nüfusunun 529'unu Müslümanlar, 3046'sını gayr-i Müslimler teşkil etmekteydiler.⁵⁹ Tahminî nüfus hesaplamalarında kullanılan (nefer x 3)⁶⁰ formülü ile yapılan hesaplama sonucunda Prizren nahiyesinin takribi nüfusunun (15237x3) 45711kişi olduğu ifade edilebilir.

Prizren nahiyesinde yetiştirilen ürünlere gelince; vergi kayıtlarından bölgede en çok buğday, arpa, çavdar, mahlut, kapluca, alef ve burçak hasadının yapıldığı tespit olunmaktadır. Buğday'ın gıda maddesi olması dolayısıyla diğer ürünlere nazaran daha fazla üretildiği görülmektedir. Defterden anlaşıldığına göre, bölgede tahminî olarak 5945 himl⁶¹ (yük=150-200 kg. arası) hububat yetiştirilmekteydi. Yetiştirilen bu ürünler için 208055

⁵⁶ KKA. TD. nr.55, v.5b-11b, 17b-48b

⁵⁷ KKA. TD. nr. 55, v. 39b.

⁵⁸ KKA. TD. nr. 55, v. 7b.

⁵⁹ Bkz Tablo-8

⁶⁰ Bir hanenin genellikle 5 katsayısı ile çarpılması kabul edilmektedir. Ancak bunun her zaman sağlıklı neticeler vermeyebileceği de ortaya konulmuştur. Biz çalışmamızda genellikle "vergi nüfusu" tabirinin kullanmayı tercih ettik. Burada sadece bir fikir vermesi bakımından örnek hesaplama yoluna gidilmiştir. Tahmini nüfus hesaplamaları ile ilgili değerlendirmeler için bkz. Mehmet Öz, "Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Açısından Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler", *Vakıflar Dergisi*, C. XXII, 1991.

⁶¹ Yük ağırlık anlamına gelmektedir. Şemseddin Sami, **Kâmus-ı Türkî**, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006, s.559./ Halil İnalcık, **Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2003, s.250

akçe vergi tahsili öngörölmüştü.

Prizren nahiyesine bahçe ürünleri ile birlikte meyve yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Prizren sancağı kanunnamesine her haneden 2'şer akçe resm-i bostan alındığı kaydedilmiştir. Bostan resmi olarak toplam 5295, meyveden 1460 akçe vergi toplanmıştı. Bunlardan başka cevizden 1094 ve küllimden 4424 akçe vergi alınması öngörölmüştü.

Prizren merkezi de dahil olmak üzere yerleşim yerlerinin tamamında bağlar görölmekte olup bağların her bir dönümünden 4 akçe vergi alınmaktaydı. Ayrıca, bağı olan reaya sahib-i arza *resm-i tekne* adında 5 akçelik bir vergi öderdi. 1590 tarihinde resm-i tekne adı altında ödenen miktar 5566 akçeydi. Bağlardan üzüm yetiştirildiği bunun önemli bir kısmının şıra imalinde, bir kısmının ise şarap yapımında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Prizren nahiyesinde 2536 çubur şıra üretimine karşılık 81152 akçe vergi ödenmişti. *Bac-ı hamr* başlığı altında şarap üretiminden 3137 akçe vergi alındığı tespit olunmuştur.

Öte yandan, yaylak ve otlak vergileri ile koyunlar için öngörölen vergi miktarının düşük olması, bölgede hayvancılığın geniş çaplı yapılmadığı kanaatini uyandırmaktadır. Nitekim 1300 akçelik vergiye nazaran bölgede yaklaşık 4000-4500 adet civarında koyun bulunduğu düşünülmektedir. Bu durum Rumeli'deki hayvancılığa oranla oldukça düşük miktarlardadır. Buna karşılık hınzırdan alınacak vergi miktarı daha fazla idi. İncelenen dönemde yaylak ve otlak vergisi olarak 70 akçe vergi tayin edilmişti. Yaylak ve otlak vergisinden başka domuzdan 2327 ve arıcılıktan 6063 akçe vergi alınmıştı.

Prizren nahiyesinin gelirleri has, zeamet ve timar olarak tasarruf edilmişti. Kuruşe, Planyani, Gorna İvrani, Aydoran, Çero Glareva, İstevi Petri, İskovitda, Busine, Girgofça, İstratinofç, Cinofç ve Seliç köylerinin gelirleri padişah hassı; Prizren nahiyesinin merkezinden elde edilen gelirlerle

Lubište, Muşotište, Peğani, Donla-Sopine köylerinin gelirleri Prizren mirlivasının hassıydı. İştedine ve Maçırça köylerinin gelirleri Ali Kethüda'ya; Haraştani köyünün geliri Mehmed Çavuş'a; Ribar, Medvedça, Virşoça, Çerpolya, Lalatik köylerinin gelirleri Mehmed'e; Senik köyünün geliri Mehmed bin Hacı Muharrem'e; Gorna ve Dolna Gunçat ile Tırma Mustafa'ya zeamet olarak kaydedilmişti. Nahiyeğe bağılı diğerk köylerin gelirleri ise sipahilere timar olarak verilmişti.

Bütün bu bilgilerin ışığında Kuyud-ı Kadime Arşivi'nde bulunan tahrir defterlerinin bölgenin sosyo-ekonomik yapısını ortaya koymaktaki önemi açıkça anlaşılmaktadır. Bununla birlikte XVI. yüzyılın ikinci yarısında Prizren nahiyesinde 37 mahalle, 110 köy ve bunlara bağılı mezralar ve çiftlikler mevcuttu. Bu itibarla bölgenin mühim bir iskân ve üretim merkezi olduğı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Prizren nahiyesinin gelirlerinin önemli bir kısmını tarım ürünleri, imalat sanayi ve hayvancılık oluşturmaktaydı. Son olarak, nahiyenin toplam gelirinin 478.707 akçe civarında olduğunu söyleyebiliriz.

b) Hoça Nahiyesi⁶²

Hoça nahiyesi, Prizren Nahiyesi'ne göre daha küçük bir yerleşim yeridir. Nahiyenin, Viçeyak, Katib, Dolani Krovi, Brasahser, Karasamil Depoyak Doline ve Senavii mahalleleri bulunmaktadır.

Hoça nahiyesinde 84 karye, 9 mezraa ve çiftlikler bulunmaktadır. Çitliklerde miktarları 1 ila 15 dönüm arasında değışen çiftlikler görölmekte olup bunların bazılarının sipahi ve yeniçerilerin tasarrufunda olduğı tespit

⁶² KKA. TD. nr. 55, v.50b-86b

olunmaktadır.

Nahiye merkezinde toplam vergi nüfusu 132 olarak tespit edilmiştir. Bunların 9'u Müslim, 123'ü ise gayr-i Müslim idi. Bahsedilen vergi nüfusundan 100'ü hane başına, 23'ü gayr-ı Müslim mücerred ve 9'u çift olarak kaydedilmiştir.⁶³

Hoça nahiyesinin köylerinde ise, toplam vergi nüfusu 1811 olarak tespit edilmiştir. Bunların 1270'i hane maa başına, 306'sı gayr-ı Müslim mücerred, 184'ü çift, 33'ü bennak, 16'sı Müslim mücerred ve 2'si bazdar olarak kaydedilmiştir.⁶⁴

Nahiye merkezi ve köylerinde yaşayan vergi nüfusunun toplamı ise, 1943 neferdir. Bunlardan 1370'i hane maa başına, 329'u gayr-ı Müslim mücerred, 193'ü çift, 33'ü bennak, 16'sı Müslim mücerred ve 2'si bazdar olarak kaydedilmiştir. Bu nahiyede toplam 244 Müslüman ve 1699 gayr-i Müslim bulunmaktadır. Nahiye'nin yaklaşık nüfusu (nefer X 3) formülü ile yapılan hesaplama sonucu 5829 kişi olduğu söylenebilir.

Hoça nahiyesinde yetiştirilen ürünlere gelince; vergi kayıtlarından bölgede en çok buğday, arpa, çavdar, mahlut, kapluca, alef, burçak ve mercimek hasadının yapıldığı tespit olunmaktadır. Defterden anlaşıldığına göre, bölgede tahminî olarak 8.066 *himl* hububat yetiştirilmekteydi. Yetiştirilen bu ürünler için 168.136 akçe vergi tahsili öngörülmüştü.

Hoça nahiyesinde bahçe ürünleri ile birlikte meyve yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Bostan resmi olarak toplam 3.084, meyveden 400 akçe vergi toplanmıştı. Bunlardan başka cevizden 1.934 ve küllimden 2.125 akçe vergi alınması öngörülmüştü.

Hoça nahiyesinde bağlar görülmektedir. Bağlardan üzüm yetiştirildiği

⁶³ KKA. TD. nr.55, v.50b-51a

⁶⁴ KKA. TD. nr.55, v.51b-86b

bunun önemli bir kısmının şıra imalinde, bir kısmının ise şarap yapımında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Hoça nahiyesinde 520 çubur şıra üretimine karşılık 16.640 akçe vergi ödenmişti. Bac-ı hamr başlığı altında şarap üretiminden 9.621 akçe vergi alındığı tespit olunmuştur.

Diğer yandan, yaylak ve otlak vergileri ile koyunlar için öngörülen verginin olmaması bölgede hayvancılığın yapılmadığı göstermektedir. Yaylak ve otlak vergisi bulunmasa da domuz ve arıcılık vergisi bulunmaktadır. Domuzdan 1095 ve arıcılıktan 3090 akçe vergi alınmıştı.

Hoça nahiyesinin gelirleri has, zeamet ve timar olarak tasarruf edilmişti. Bu bağlamda nahiyenin, Nefs-i Pazar'ı Hoça'ya tabi Mahalle-i Viçeyak, Mahalle-i Katib ve Mahalle-i Dolani Kravi'nin gelirleri mirлива haslarıdır. Dolani Soçi, Palomiç, Merodce, Dolani Ratmali, Hamovaç, Zirzo, Samoş, Danyani, Dranyak, Poponiç ve Lesmoviç karyeleri ve Brastovaçi mahallesi Ali'ye; Aslamodiraje, Rasoviç-i Bradki, Rasoviç-i Küçük, Dolani Diknin, ve Estodatcani karyeleri Mustafa bin Sinan Bey'e; Otperoşe, Halina karyeleri Mehmed Çavuş-ı Dergâh-ı Âli'ye; Jatine karyesi İskender Miralay'a; Delokoçi karyesi Hasan bin İskender'e; Momoşe, Todyak ve Korişi Debniz karyeleri Mustafa'ya; Metroşi ve Karlilovak karyeleri Abdurrahman Çavuş'a; Zosa? karyesi Süleyman Çavuş'a; Korise-i Koroşi karyesi Kuluca'a zeamet olarak kaydedilmiştir.

XVI. yüzyılın ikinci yarısında Hoça nahiyesinde 4 mahalle, 84 köy ve bunlara bağlı mezralar ve çiftlikler mevcuttu. Bu itibarla bölgenin mühim bir iskân ve üretim merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Hoça nahiyesinin gelirlerinin önemli bir kısmını tarım ürünleri oluşturmaktaydı. Son olarak, nahiyenin toplam geliri 357.623 akçe civarındadır.

c) Jajna Nahiyesi⁶⁵

XVI. yüzyılın son çeyreğinde Jajna nahiyesinin küçük bir yerleşim birimi olduğu görülmektedir. Bu bağlamda nahiyede mahalle bulunmamaktadır. Jajna nahiyesinde bağlı toplam 19 adet karye mevcuttur.

Jajna nahiyesinde toplam 299 nefer vergi nüfusu yaşamakta olup, bunlardan elde edilen toplam gelir 67580 akçedir. Bahsedilen vergi nüfusunun tamamı gayr-i müslimdir. Bunların, 262'si hane maa başına ve 37'si mücerred olarak kaydedilmiştir.⁶⁶

Jajna nahiyesinde yetiştirilen ürünlere gelince; vergi kayıtlarından bölgede en çok buğday, arpa, çavdar, mahlut, kapluca, alef ve burçak hasadının yapıldığı tespit olunmaktadır. Defterden anlaşıldığına göre, bölgede tahminî olarak 1.6714 himl hububat yetiştirilmekteydi. Yetiştirilen bu ürünler için 20.982 akçe vergi tahsili öngörülmüştü.

Jajna nahiyesinde meyve yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Prizren sancağı kanunnamesine her haneden 2'şer akçe resm-i bostan alındığı kaydedilmiştir. Bostan resmi olarak toplam 444 akçe vergi toplanmıştı. Bundan başka cevizden 2.880 ve küllimden 56 akçe vergi alınması öngörülmüştü.

Jajna nahiyesinde yerleşim yerlerinin tamamına yakınında bağlar görülmekte olup, bağların her bir dönümünden 4 akçe vergi alınmaktaydı. Ayrıca, bağı olan reaya sahib-i arza resm-i tekne adında 5 akçelik bir vergi öderdi. 1590 tarihinde resm-i tekne adı altında ödenen miktar 246 akçeydi. Bac-ı hamr başlığı altında şarap üretiminden 493 akçe vergi alındığı tespit olunmuştur.

⁶⁵ KKA. TD. nr. 55, v.87b-92a

⁶⁶ KKA. TD. nr.55, v.87b-92a

Öte yandan, yaylak ve otlak vergileri bulunmamaktadır. Buna karşılık hınzır yetiştirdikleri ve hınzırdan 171 akçe vergi ödediği anlaşılmaktadır. İncelenen dönemde arıcılıktan 411 akçe vergi alınmıştı.

Bu nahiye'nin gelirlerinin tamamı padişah hası olarak tasarruf edilmiştir. Jajna nahiyesinin toplam nüfusu yaklaşık 897 neferdir

d) Tegovişte Nahiyesi⁶⁷

1590 tarihinde Tegovişte nahiyesinin büyük bir iskân merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Bu nahiye ,Prizren Sancağı'nın diğer nahiyelerine oranla en büyük nahiyesidir. Bu bakımdan, nahiye'nin Korimik, Yanik, Yariniç, Markosi, Kovik, Soyave, Barnoviç, Gramove, Vekra, Radoko, Boyah, Rasodoka, Maso, Vekaşer, Raldin, Laholova, Setahi ve Çarosi mahalleleri bulunmaktadır.

XVI. yüzyılda nahiye genelinde nüfusun çoğunluğu köylerde yaşamaktaydı. Bu bağlamda, Tegovişte nahiyesi köy iskân sahasının fazlalılığı ile de dikkat çekmektedir. Bu köylerden bazıları mahallelere ayrılacak kadar genişti. Saçove karyesinin beş, Zameriç karyesinin iki, Dolani Lokaviç karyesinde bir, Yokonih karyesinde iki, Ataver Dasove karyesinde beş, Raddoniç karyesinde bir, Koçarnik karyesinde bir ve Gorno Graçati karyesinde bir mahalle bulunmaktaydı. Belirtilen köylerle birlikte, bu tarihte Tegovişte nahiyesine bağlı toplam 144 adet köy mevcuttu. Köylerden başka, köy halkının tasarrufunda bulunan birkaç mezra vardı. Bunlardan, örneğin Budişka ve Rudinç mezralarında nüfus bulunduğu da görülmektedir. Yine, köylerin hemen hemen tamamında miktarları 1-15 dönüm arasında değişen

⁶⁷ KKA. TD. nr. 55, v.95b-154b

çiftlikler görülmekte olup bunların bazılarının zeamet ve şahısların tasarrufunda olduğu tespit olunmaktadır.

Nahiye merkezinin vergi nüfusu 49 olarak tespit edilmiştir. Bunlardan 45'i hane maa baştine ve 2'si gayr-ı Müslim mücerred olarak kaydedilmiştir.⁶⁸ Nahiye'nin köylerinde ise vergi nüfusu 5.648 neferdir. Bunların 4.316'sı hane maa baştina, 1.220'si gayr-ı Müslim mücerred, 66'sı çift, 5'i bennak, 4'ü bazdar ve 3'ü eşkincidir.⁶⁹

Nahiyede toplam vergi nüfusu 5.697 olarak tespit edilmiştir. Bunların 86'sı Müslim, 5.583'ü ise gayr-i Müslim idi. Bahsedilen vergi nüfusundan 4361'i hane maa baştina, 1.222'si gayr-ı Müslim mücerred, 66'sı çift, 5'i bennak, 10'u Müslim mücerred, 4'ü bazdar ve 3'ü eşkinci olarak kaydedilmişti. Bu nahiye'nin 86'sı Müslüman ve 5.583'ü gayr-i Müslim nüfustur.⁷⁰ Nahiye'nin toplam nüfusu yaklaşık 17.901'dir.

Tegovişte nahiyesinde yetiştirilen ürünlere gelince; vergi kayıtlarından bölgede en çok sırasıyla buğday, mahlut, arpa, çavdar, burçak ve erzen hasadının yapıldığı tespit olunmuştur. Defterden anlaşıldığına göre, bölgede tahmini olarak 7180 himl hububat yetiştirilmekteydi. Yetiştirilen bu ürünler için 242.740 akçe vergi tahsili öngörülmüştü.

Teovişte nahiyesinde bahçe ürünleri ile birlikte meyve yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Bostan resmi olarak toplam 8881, meyveden 349 akçe vergi toplanmıştı. Bunlardan başka cevizden 17.418 ve küllimden 5.675 akçe vergi alınması öngörülmüştü.

Bu nahiyede bağlar görülmekte olup, bağdan elde edilen vergi 1.133 akçedir. Ayrıca, bağı olan reaya sahib-i arza resm-i tekne adında 5 akçelik

⁶⁸ KKA. TD. nr.55, v.95b

⁶⁹ KKA. TD. nr.55, v.97a-154b

⁷⁰ Bkz. Tablo-7

bir vergi öderdi. 1590 tarihinde resm-i tekne adı altında ödenen miktar 1.288 akçeydi. Bağlardan üzüm yetiştirildiği bunun önemli bir kısmının şarap yapımında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, bac-ı hamr başlığı altında şarap üretiminden 9.469 akçe vergi alındığı tespit olunmuştur.

Öte yandan, yaylak ve otlak vergileri ile koyunlar için öngörülen vergi miktarının bulunmaması burada bu alanda hayvancılığın yapılmadığının bir göstergesidir. Bunun yanı sıra, domuzdan 4.505 ve arıcılıktan 10.398 akçe vergi alınmıştı.

Tegovişte nahiyesinin gelirleri has, zeamet ve timar olarak tasarruf edilmişti.

XVI. yüzyılın ikinci yarısında Tegovişte nahiyesinde 15 mahalle, 144 köy ve bunlara bağlı mezralar ve çiftlikler mevcuttu. Bu itibarla bölgenin mühim bir iskân ve üretim merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Nahiyesinin gelirlerinin önemli bir kısmını tarım ürünleri ve hayvancılık oluşturmaktaydı. Son olarak, nahiye genelinde takriben 18.636 kişi yaşamakta olup nahiye'nin toplam geliri 540.379 akçe civarındaydı.

e) Buhur Nahiyesi⁷¹

XVI. yüzyılın son çeyreğinde Buhur nahiyesinde 111 karye mevcut olup bu karyelerin mahalleleri bulunmamaktadır. Karyeden başka, köy halkının tasarrufunda bulunan 3 mezraa vardı.⁷²

Buhur nahiyesinin nüfusunun tamamı köylerde yaşamaktadır. Bu nahiye'nin köylerinde 3.727 vergi nüfusunun yaşadığı tespit olunmuştur.

⁷¹ KKA. TD. nr. 55, v.157b-199b

⁷² KKA. TD. nr. 55, v.5b-193a

Bunlardan 2.700'ü hane maa başına, 840'ı gayr-ı Müslim mücerred, 111'i çift, 17'si bennak, 15'i Müslim mücerred, 3'ü bazdar, 5'i eşkinci ve 1'i müsellemdir.⁷³ Bu nahiyede 166 Müslüman ve 3.540 gayr-ı Müslim nüfus bulunmaktadır.⁷⁴

Buhur nahiyesinin vergi kayıtlarından bölgede en çok buğday, arpa, çavdar, mahlut, kapluca ve alef hasadının yapıldığı tespit olunmaktadır. Defterden anlaşıldığına göre, bölgede tahmini olarak 4.870 himl hububat yetiştirilmekteydi. Yetiştirilen bu ürünler için 149.006 akçe vergi tahsili öngörülmüştü.

Nahiyede bahçe ürünleri ile birlikte meyve yetiştirildiği anlaşılmaktadır. Bostan resmi olarak toplam 5.260, meyveden 639 akçe vergi toplanmıştı. Bunlardan başka küllimden 2.313 akçe vergi alınmış ve ceviz yetiştirilmediği görülmektedir.

Buhur nahiyesinin, Baliyayod ve Zagrad köylerinde bağlar görülmekte olup bağlardan elde edilen toplam vergi 260 akçedir. Bağlardan üzüm yetiştirildiği bunun önemli bir kısmının ise şarap yapımında kullanıldığı anlaşılmaktadır. Bac-ı hamr başlığı altında şarap üretiminden 2451 akçe vergi alındığı tespit olunmuştur.

Öte yandan, yaylak ve otlak vergileri ile koyunlar için öngörülen vergi görölmez iken, buna karşılık hınzır ve arıcılık yapıldığı görülmektedir. Hınzırdan toplam 1973 akçe ve arıcılıktan 4.278 akçe vergi alınmıştı.

Buhur nahiyesinin gelirleri has, zeamet ve timar olarak tasarruf edilmişti. Bununla birlikte XVI. yüzyılın ikinci yarısında Buhur nahiyesinde 111 köy ve buna bağlı mezra ve çiftlikler mevcuttu. Bu itibarla bölgenin mühim bir iskân ve üretim merkezi olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda, Buhur

⁷³ KKA. TD. nr.55, v.157b-199b

⁷⁴ Bkz. Tablo-7

nahiyesinin gelirlerinin önemli bir kısmını tarım ürünleri oluşturmaktaydı. Son olarak, Buhur nahiyesinin toplam nüfusu takriben 11181 kişi olup nahiyenin toplam geliri 328.148 akçe civarındadır.

B- SANCAK İDARECİLERİ

Osmanlı Devleti taşra idaresi temelde timar sistemi üzerine oluşturulmuştur. Sancağın bütün gelirleri başta padişah olmak üzere vezirler, beylerbeyleri, sancakbeyleri ve diğer yöneticiler tarafından dirlik adı altında paylaştırıldı. Bu anlayış taşra idaresinin yönetim mekanizmasını da temelini oluşturmakta idi. Her dirlik sahibi aynı zamanda tasarruf ettiği mahallin yöneticisiydi. Hemen hemen bütün Osmanlı sancak idarelerinde padişaha ait has gelirleri mevcuttu. Bu durum sultanın taşradaki otoritesini vurgulayan bir gösterge idi.⁷⁵

1590 tarihli tahriri defterinde, sancağın gelirinin hangi maksatla ve ne şekilde bölüşüldüğü konusunda oldukça detaylı bilgi mevcuttur. Vakıf hisseleri dışında sancağın bütün gelirleri haslar, zeametler ve timarlar arasında taksim edilmiştir.

Tahrir sırasında bir sancağa ait gelirler padişah hasları (havas-ı hümayun) ve dirlik sahipleri arasında genel olarak iki kısma ayrılmıştır. Dirlik sahipleri içerisinde en büyük pay sahibi sancakbeyidir. Onu zeamet ve timar sahipleri takip etmektedir. Her sipahinin elinde berat'ta belirtilen miktarda dirlik, köy ve mezraların gelirlerinden tevcih olunmaktadır.

Osmanlı Devleti'nde miri arazi rejiminin uygulandığı yerlerde, devlete ait gelir kaynaklarının bir kısmı doğrudan "hazine-i hümayun"a alınmakta, bir

⁷⁵ Ömer Lütfi Barkan "Timar" İA, MEB, c.,XII/I, s.286-333.

kısmı ise dirlik sahiplerine belli mükellefiyetler mukabilince tevcih edilmektedir. Doğrudan devlet hazinesine alınan gelir kaynaklarına “hassaha-i padişah-ı alem penah” veya “havass-ı hümayun” denmektedir. Padişah haslarını oluşturan gelirler genel olarak mahsulat ve maktu’at olarak iki kısma ayrılmaktadır. Ayrıca zeamet ve timar köyleri içerisinde bulunan cizye, adet-i ağnam, gibi bir kısım maktu vergiler de padişah haslarına aittir ve dirlik olarak tevcih olunamazlar.⁷⁶

1590 tarihli tahrir defterine göre, Prizren nahiyesine tabi Kuruşe, Planyani, Gorna İvranik, Aydoran, Çero Glareva, İstevi Petri, İskovitda, Busine, Girgofça, İstratinofç, Cinofç ve Seliç köylerinin gelirleri padişah hassıdır. Prizren nahiyesinde padişah haslarının toplam geliri 69.500’dir.

Jajna nahiyesinin tamamı padişah hassı olup, geliri 67.580 akçedir.

Buhur nahiyesinde ise Sovel Çerkove Pazar karyesinin gelirleri padişah hassıdır ve geliri 15.811 akçedir.

Prizren sancağında toplam padişah hassı geliri 152.891 akçedir.⁷⁷

1- Sancak Beyi

Pirizren sancakbeyinin “mirliva hasları” adı altında pek çok karye ve mahalleyi tasarruf etmektedir. Nefs-i Prizren’in tamamı ile birlikte Lubijde, Küçük Lubijde, Muşotişte, Peğani, Küçük Peğani ve Dolna-Sopine karyelerinin gelirleri mirliva haslarına dahildir. Bu karye ve köylerdeki mirliva hasslarının geliri 79.470 akçedir.

⁷⁶ Ömer Lütfi Barkan, “**Timar**” ..., s.286-333.

⁷⁷ KKA. TD. nr. 55, v.5b-199b

Hoça nahiyesinde Nefs-i Pazar'ı Hoça'ya tabi Mahalle-i Viçeyak, Mahalle-i Katib ve Mahalle-i Dolani Kravi'nin gelirleri mirliva haslarıdır. Hoça nahiyesinde mirliva haslarının toplam geliri 43.272 akçedir.

Ayrıca Nefs-i Tegovişte ve Saçove karyesi ve bu karyeye tabi Korimik, Yanik, Yoriniç, Markosi ve Kovik mahalleleri ve Nayovi, Semodovil ve Kortine-i Küçük karyelerinin gelirleri de mirliva hassıdır. Tegovişte nahiyesinde mirliva haslarının toplam geliri 40.700 akçedir.

1590 tarihine göre Prizren sancağında mirliva haslarının toplam geliri 163.442 akçedir.

Sancaklarda askerî yönden merkeze bağlı birinci derecedeki sorumlu olan görevli sancakbeyidir. Sancak beyinin iki asli görevi vardır. Bunlardan biri askerî diğeri de idarîdir. Sancağındaki timarlı sipahilerin tabi amiri durumundaki sancak beyi, kendi kapı halkı ve sancağındaki zaim, sipahi ve cebelülerle birlikte sefere katılmak zorundadır. İdarî görevi ise kısaca reayanın rahat ve huzur içerisinde yaşamasını temin etmek, sancağın düzenini sağlamaktır. Aynı zamanda şehrin düzenini sağlamak, adaletin uygulanmasını temin etmek, şer'e ve örf'e aykırı durumları önlemek hususlarında kadı ile birlikte hareket etmekte sancak beyinin görevleri arasındadır.⁷⁸ Sancak beyinden sonraki hiyerarşik sıra; alaybeyi⁷⁹, çeribaşı, subaşı, dizdar⁸⁰, şehir kethüdası şeklinde devam etmektedir. Bunların hepsi gerçekte askeri komutanlardır. Fakat görevlerinin mahiyeti farklıdır.

⁷⁸ Mehmet Ali Ünal, a.g.e, s.41

⁷⁹ 1590 tarihinde Prizren sancağının alaybeyinin İskender Bey olduğu, üzerinde çalıştığımız tahrir defterinin birçok yerinde kayıtlıdır. TD. 55, vr.56a

⁸⁰ Prizren kalesinin dizdarı Yusuf'un, Trepetiç ve Tobçe karyelerinin timarını tasarruf ettiği anlaşılmaktadır. TD. 55, vr.44a,44b.

2- Kadılar

Kadılık İslam ortaçağında ortaya çıkan bir idarî ve adlî görevlidir. Osmanlı Devletinde çok geniş yetkileri bulunan ve şer'îye mahkemelerinde yargı görevini ifa eden kişilerdir. Terim olarak kadı hüküm ve hakimlik manalarını gelir. Osmanlı hukukçuları, kadıyı, insanlar arasında meydana gelen dava ve anlaşmazlıkları şer'î hükümlere göre karara bağlamak için devletin en yüksek icra makamı (sultanlar veya yetkili kıldığı kişiler) tarafından tayin edilen şahıs diye tarif etmişlerdir.⁸¹

Kadı, zamanın akışı içinde önceleri halife ve sonra valiler ve daha sonra da merkezdeki *Kaadıy'ul kudat* tarafından tayin edilmektedir. Adı geçen bu yüksek rütbeli memura *hakim'ul hükkam* da deniyor.⁸²

Kadıda ilk İslâmî devirde aranan niteliklerin başında mükemmel bir şer'î hukuk bilgisi gelmekteydi. Fakat zaman içerisinde makul ölçüde bir hukuk bilgi ve melekesine sahip olması yeterli görüldü. Kısacası hukuk bilgisi kadıda aranan şartlar arasında ikincil bir önem gösterir duruma geldi. Bir kadının atanması için aşağıdaki niteliklerin bulunması gereklidir.

- a) reşid olmalı
- b) temyiz kudretine sahip olmalı
- c) iman sahibi ve adil olmalı
- d) hukuki ehliyet ve muamele kabiliyetine sahip olmalı
- e) tarafsız olmalı
- f) nesebi sahih olmalı

⁸¹ Akgündüz, a.g.e.s. 227

⁸² İlber Ortaylı, **Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı**, Turhan Kitabevi, Ankara 1994, s.9

g) yeterli derecede hukuki bilgi sahibi olmalı

h) erkek olmalı .⁸³

Kadılar Osmanlı beratı ile tayin edilirlerdi. İlmiye mensuplarının tayin, azı ve nakil işlemlerini Anadolu ve Rumeli kazaskerlikleri dairesi yapar. Yani kadı'nın mesleğe intisabında bu dairelerden birine dahil olması gerekiyor. Bu dairelerde *ruzname* denen deftere kayıt edilir ve mesleki terfi ve özlük işleri bu büroda yürütülürdü. Şayet bir kadı'nın tayini bu deftere kaydedilmemişse elindeki berat hükümsüzdür ve iptali gerekir.⁸⁴

Her halükârda şer'i hukukun uygulayıcısı olan kadının tek görevi yargı değildi. Sanatkâr ve esnafın kontrolü, Lonca düzenini, yönetimin ve bununla ilgili kuralların gözetimi, şehrin ekonomik hayatıyla yakından ilgili olan fiyat tespiti ve kontrolü, diğer yandan şehirlerin alt yapısal tesislerin denetimi, imar nizamının korunmasını gözetmek, vakıfların öneticilerini denetlemek, bu konudaki atamalarla ilgili olarak arzda bulunmak gibi çeşitli görevleri vardı.⁸⁵ Kadı bütün bu görevleri arasında askeri sınıf mensuplarının da teftişiyle görevliydi.

Her kadı belli bir nahiye veya sancak bölgesine tayin edilir. Her iki hâlde de kendisine ait görevleri bu bölge dâhilindeki şehir, kasaba nahiye ve köylerde yerine getirmekle mükelleftir. Doğal olarak böyle geniş bir sahanın her tarafında, bu görevleri bizzat yerine getiremeyeceği için mekânsal düzeyde kendine bazı yardımcılar seçer.

Kadı nahiye dairesi dâhilindeki her nahiyenin başına bir nâib tayin ederdi. Nâib kendi bölgesi dâhilinde kadının görevlerini üstlenirdi. Kadı naib tayin ederken, umumiyetle o mahallin ulemasından olanları seçerdi. Nâibin

⁸³ Ortaylı, **Hukuk ve İdare Adamı** ...,s.9

⁸⁴ Ortaylı, **Hukuk ve İdare Adamı** ..., s.13

⁸⁵ Ortaylı, **Hukuk ve İdare Adamı** ..., s.27

görevi, kadı adına onun görevlerini yerine getirmektir. Davalara bakmak, gerektiğinde keşfe çıkmak, başlıca görevlerindendir. Naiblerden sonra kadıların en önemli yardımcısı olarak mahalle biriminin başındaki imamları sayabiliriz. İmam daha çok muhtarlık görevini yerine getirmektedir.

Kadının asayiş işlemi için işbirliğinde bulunduğu memurlar, Subaşı, Yasakçılar (Asesler), Kale dizdarları, muhtesib ve narh işlemi gibi memurlardır.

3- Zâimler

Timarlar sonraki dönemlerde ikiye ayrılarak 20.000 akçeye kadar hasıl olana “Timar” 20.000 den 100.000 akçeye kadar hasılı olana da “Zeamet” denilmiş, 100.000 akçeden fazla ise “Has” adı verilmiştir.⁸⁶ Zeamet tasarruf edenlere de zâim denilmektedir.

Prizren nahiyesinde 6 zeamet bulunmaktadır. Bu bağlamda Lubine, İvlaşya, Dolna-Ostrojub, Gorna Gunçat, Dolna Gunçat ve Tırna/Tırne köylerinin geliri Mustafa'ya; Haraştani köyünün geliri Mahmud Çavuş'a; Voyniç köyünün geliri Mehmed bin Hacı Muharrem'e; İştenide ve Makırçe/Maçırça köylerinin geliri Ali Kethüda'ya; Senik köyünün geliri Mehmed bin Hacı Muhammed'e ve Ribar, Medvedça, Virşoça, Çerpolya ve Lalatik köylerinin geliri Mehmed'e zeamet olarak kaydedilmiştir.

Prizren nahiyesinde zeametlerden elde edilen toplam gelir 49.420 akçedir. Zeametler Prizren nahiyesinin toplam gelirinin yaklaşık yüzde %10'luk kesimini oluşturmaktadır.

⁸⁶ Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. III, İstanbul 1971, MEB yay. ,s. 649

Hoça nahiyesinde ise 9 zeamet bulunmaktadır. Dolani Soçi, Palomiç, Merodce, Dolani Ratmali, Hamovaç, Zirzo, Samoş, Danyani, Dranyak, Poponiç ve Lesmoviç karyeleri ve Brastovaçi mahallesi Ali'ye; Aslamodiraje, Rasoviç-i Bradki, Rasoviç-i Küçük, Dolani Diknin, ve Estodatcani karyeleri Mustafa bin Sinan Bey'e; Otperoşe, Halina karyeleri Mehmed Çavuş-ı Dergâh-ı Âli'ye; Jatine karyesi İskender Miralay'a; Delokoçi karyesi Hasan bin İskender'e; Momoşe, Todyak ve Korişi Debniz karyeleri Mustafa'ya; Metroşi ve Karlilovak karyeleri Abdurrahman Çavuş'a; Zosa? karyesi Süleyman Çavuş'a; Korise-i Koroşi karyesi Kuluca'a zeamet olarak kaydedilmiştir.

Bu zeametlerden elde edilen toplam gelir 95.756 akçedir. Zeametler Hoça nahiyesinin toplam gelirin yaklaşık % 27'lik kesimini oluşturmaktadır.

Tegovişte nahiyesinde ise toplam 9 zeamet bulunmaktadır. Korite-i Büzürk ve Korite-i Küçük karyeleri Sinan Çavuş-ı Dergâh-ı Âli'ye; Zameriç ve Zakamen karyesi İskender Mir Alay'a; Dolani Lokaviç karyesi Mustafa'ya; Dolova ve Sani karyeleri Mehmed'e; Karakad, Raverina, Lozih, İtlogaleve, Leç, Çaraloleya, Dolani Maçani, Diğer Maçani ve Etralati Katin karyeleri ve Gradohaç mezarası Ohrili Üveys?'e; Komi Ligoçeve, Dolani Ligoçeve, Dolani Başih ve Yokonih karyeleri ile Yokonik karyesine tabi Vekra ve Radoko mahalleleri Ali'ye; Çemoviç ve Dobroviti karyeleri Mehmed Hacı Harim'e; Dimitrove Çerkove karyeleri Abdi'ye; Dolani karyesi Mehmed bin Hacı Harim'e zeamet olarak yazılmıştır.

Tegovişte nahiyesinde zeametlerden elde edilen toplam gelir 120.006 akçedir. Bu bakımdan zeametler Tegovişte nahiyesinin toplam gelirinin yaklaşık % 22'lik kesimini oluşturmaktadır.

Buhur nahiyesinde ise 4 zeamet bulunmaktadır. Dorati ve Dirşove köylerinin geliri Mehmed bin Hacı Harim'e; Dolati Lozati, Gorna Lozti, Kırat, Lasçenik, Bekaresti köyleri ve Sepami mezarası gelirleri Süleyman Çavuş

Dergah-ı Ali'ye; Goşove İskender zideye; Terpazi, Kaliç, Drogosoti ve Toçilove köylerinin geliri Yahya'ya zeamet olarak kaydedilmiştir.

Buhur nahiyesinde zeametlerden elde edilen toplam gelir 25.080 akçedir. Bu bakımdan zeametler. Buhur nahiyesinin toplam gelirinin yaklaşık % 8'lik kesimini oluşturmaktadır.

1590 tarihine göre zeametlerden elde edilen topla gelir 290.262 akçedir. Prizren sancağının toplam gelirinin yaklaşık % 17'sinin oluşturmaktadır.

4- Tımarlı Sipahiler

Dirlik olarak timar verilenlere "sipahi" ve "zaim" unvanı verilirdi.⁸⁷ Osmanlı Devleti'nde dirlik sahiplerinin önemli bir kesimini oluşturan timarlı sipahiler, bir sancağın devleti temsil eden en önemli görevlilerinden biridir. Bir timarlı sipahi bir ya da birkaç köyün timarını tasarruf ederken ayı zamanda bu yerlerin asayişinden ve güvenliğinden sorumluydu. Bir yerde tasarruf ettiği bölgenin tek yetkili yöneticisi idi.

1590 tarihine göre, Prizren sancağında timarlı sipahilerin hemen hemen tamamına yakını Müslüman idi. Tegovişte nahiyesine tâbi Raberkati ve Tolci karyelerinin timarlı sipahisi olan Hasan'ın "nev müslim"⁸⁸ olduğunu ifade etmesi timarlı sipahilerin bir kısmının sonradan Müslüman olduğunu göstermektedir. Yine aynı şekilde birkaç sipahinin babasının adının Abdullah olması da sonradan Müslüman olabileceğinin bir göstergesidir.⁸⁹ Bununla birlikte Ek 1'deki tabloda sıraladığımız sipahi listesinden anlaşılacağı üzere

⁸⁷ Mehmet Zeki Pakalın, age, s.507

⁸⁸ KKA. TD. nr. 55,v.152b

⁸⁹ Bkz. Ek 1

bunların çoğunun Türk ve Müslüman olduğu anlaşılmaktadır. Yine timarlı sipahilerin içerisinde sarayda görevli şahısların var olduğu görülmektedir. Özellikle Dergâh-ı Âli çavuşlarından pek çok timarlı sipahi kaydına rastlanmaktadır.

Prizren sancağındaki timarlı sipahiler arasındaki askeri kesimden olan kale dizdarı ve kale merdlerinin de timar tasarruf ettiği görülmektedir. Prizren kalesi dizdarı Yusuf, Trepetinç ve Tobçe karyelerinin timarını tasarruf eder iken, kale kethüdası Ahmed de Dubinç karyesinin timarını tasarruf etmektedir.⁹⁰ Kezâ Prizren kalesi İmamı Ahmed Halim'in de Hoça nahiyesindeki Pirane karyesini tasarruf ettiğine şahit olmaktayız.⁹¹

Prizren sancağında bazı timar beylerinin yaptığı iş ve vazifeler hakkında bilgi bulunmaktadır. Meselâ 1.000 akçelik timar tasarruf eden Ahmed'in kethüda olduğu ve Prizren Kalesinde görevli olduğu belirtilmektedir.

Bir kısım timarlı sipahilerin meslek erbabından olduğu anlaşılmaktadır. Hoça nahiyesine bağlı Bostol karyesinin timarını tasarruf eden Kemhacı Rüstem bunlardan biridir.

Prizren nahiyesinde timarlı sipahilerin toplam geliri 228.617 akçedir. Timarlı sipahiler, Hoça nahiyesinde 205.595 akçe, Tegovişte nahiyesinde 361.573 akçe ve Buhur nahiyesinde 275.169 akçe tasarruf etmişlerdir.

1590 tahririne göre, Prizren sancağında 182 timar vardır. Bu tahrirde Prizren sancağında timarlı sipahilerin toplam geliri 1.070.945 akçedir. Bu gelir Prizren sancağının toplam gelirinin % 63'ünü oluşturmaktadır.

⁹⁰ KKA. TD. nr.55,v.44-a, 44-b

⁹¹ KKA. TD. nr. 55, v.86b

Tablo 2:1590 Tarihinde Prizren Sancağı'nda Gelirlerin Paylaşımı

NAHİYE	PADİŞAH HASSI	SANCAK BEYİ HASSI	TİMARLI SİPAHİLER	ZAİMLER	VAKIFLAR
Prizren	69500	79470	228617	49420	
Hoça	—	43272	205595	95756	
Jajna	67580	—	—	—	
Tegovište		40700	361573	120006	
Buhur	15811		275160	25080	
Toplam	152891	163442	1070945	290262	112660

İKİNCİ BÖLÜM

İKTİSADİ HAYAT

A- ZİRAÎ ÜRETİM

1- Toprak Taksimatı ve Tasarruf Şekli

Osmanlı Devleti'nde toprak genel olarak toprak, mülk, vakıf ve miri olarak üç kısma ayrılıyordu. Mülk arazi, mülkiyeti şahıslara ait olan arazilerdir. Tasarrufu ise bazen şahıslara bazen de devlete ait olabiliyordu. Tasarrufu devlete ait olduğu hallerde, mülk sahibi, toprağın şer'i vergilerini almakla yetinirdi. Vakıf arazide ise toprağın tasarrufu ve gelirinden faydalanma vakfedilen maksada aitti.⁹²

Mîrî arazi rejiminin uygulandığı yerlerde ise toprakların mülkiyeti devlete ait olmakla beraber, tasarruf hakkı, tapu bedeli veya tapu resmi denilen peşin bir kira bedeli alındıktan sonra daimî ve ırsî bir nevi kiracılık sözleşmesiyle onları işleyecek olan köylülere bırakılmıştı.⁹³ Köylü kiracı bulunduğu bu toprakları işleyerek elde ettiği mahsulden devlete veya devletin tayin etmiş olduğu sipahiye “öşür” denilen ve nispeti bölgelere göre 1/10 ila 1/2 arasında değişen bir vergiyi ödemekle mükellefi. Reayanın toprağı tasarrufu hususunda da diğer bazı kayıtlar da konulmuştur. Buna göre, reaya, sipahinin izni olmadan toprağı üç yıldan fazla boş bırakamazdı. Aksi takdirde toprağı elinden alınarak yine “tapu bedeli” mukabilince sipahi tarafından başka bir ra'yyet verilebilirdi⁹⁴ Ayrıca reaya, köyünü terk edip, ekip biçtiğı yeri boş bırakarak gidemezdi, başka bir sanatla meşgul olamazdı.

⁹² Ömer Lütfi Barkan, “Türk-İslâm Toprak Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğu'nda Aldığı Şekiller, Malikâne-divanî Sistemi”, *Toplu Eserler I*, İstanbul, 1980, s.162-163; Mithat Sertoğlu, “Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Toprak Dirliklerinin Çeşitli Şekilleri”, VI. Türk Tarihi Kongresi, TTK Yay., Ankara 1967, s. 282

⁹³ Ömer Lütfi Barkan, “Çiftlik”, İA, C.8, s.389

⁹⁴ Mehmet Ali Ünal, *XVI. Yüzyılda Harput ...*, TTK, Ankara 1989, s.89

Böyle bir durumda ektiği yerden elde edilen mahsulün öşür bedeli ile çift resmi'ni sipahiye “çift bozan akçesi” adı altında sadece bir defaya mahsus olmak üzere ödemesi gerekirdi. Aksi halde sipahi reayayı gittiği yerden köyüne dönmeye mecbur edebilirdi⁹⁵. Oğlu kızı ve baba bir erkek kardeşi olmayan reaya öldüğünde tasarruf ettiği çiftlik, sipahi sahib-i arz tarafından başka bir çiftçiye tapu bedeli karşılığında verilirdi. Ancak bu konuda akrabaya öncelik tanınırdı. Sipahi reaya çiftliğini mirasçının akrabaları olduğu halde başkalarına tapuya verse akrabalar duruma itiraz edebilirlerdi.⁹⁶

a- Çiftlikler

Köylünün elindeki topraklar, bir çiftçi ailesinin işleyebileceği büyüklükteki parçalara ayrılmıştır. Bu parçalara çift veya çiftlik deniyordu. Çiftlik, bir çift öküzle sürülebilecek büyüklükteki toprak parçalarını ifade eder.⁹⁷

Osmanlı arazi sisteminde bir çiftlik toprağının ölçüsü kanunnamelerle tespit edilmiş olup verim kabiliyetine göre 60-150 dönüm arasında değiştiği görülmektedir.⁹⁸ Bu ölçüler içerisinde yer tasarruf eden reaya tahrirlerde bütün çift, yarısı kadar yer tasarruf eden de nim çift tabir edilmiştir. Ayrıca çiftlik tasarruf eden reayanın evli olması şarttı.⁹⁹

Yine köylerde çiftlikler miktarları 1 ila 15 dönüm arasında değişen çiftlikler görülmekte olup bunların bazılarının sipahi ve yeniçerilerin tasarrufunda olduğu tespit olunmaktadır.

⁹⁵ Mehmet Ali Ünal, **XVI. Yüzyılda Harput ...** s. 89

⁹⁶ Mehmet Ali Ünal, **XVI. Yüzyılda Harput ...** s. 89

⁹⁷ Halil İnalçık, “Osmanlılar’da Raiyyet Rüsumu” **Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi**, Eren yayınları, İstanbul, 1993, s.35-37.

⁹⁸ Barkan, “**Çiftlik**”, İA, C.8, s. 313

⁹⁹ Halil İnalçık, “**Çiftlik**”..., s.40; Mehmet Ali Ünal, **XVI. Yüzyılda Harput ...** s. 90

b- Mezralar

Mezra, ziraat yapıldığı halde nüfus barınmayan geniş arazilere denmektedir. Türkçe tam karşılığı ekinliktir. Bunlar umumiyetle evvelce meskûn iken, zamanla ahalisi perakende olmuş yerlerdir.¹⁰⁰

Köy halkının tasarrufunda bulunan mezralar vardı. Bunlardan, örneğin Budişka ve Rudinç mezralarında nüfus bulunduğu da görülmektedir. Özellikle, Rudinç mezrasında 29 vergi nüfusu yaşamaktaydı.¹⁰¹ Grajdenik mezrasında ise birkaç çadır halkının yani göçer evlilerin bulunduğu ve bu kişilerden alınan vergilerin burada bulunan mescide vakfiyet üzere ödendiği belirtilmektedir.¹⁰²

Mezralardan elde edilen gelirler de diğer gelirlerde olduğu gibi sipahi timarı içerisinde yer almaktadır. Mezranın bulunduğu yerdeki köyü hâsılatını tasarruf eden sipahinin dirliği içerisinde çok defa mezra geliri de bulunmaktadır.

¹⁰⁰ Halil İncılık, **Suret-i Defter-i Sancak-ı ...** Giriş, s.XXIX.

¹⁰¹ KKA. TD. nr. 55, v. 45a.

¹⁰² KKA. TD. nr. 55, v. 34b.

Tablo 3: 1590 Tarihine Göre Prizren Sancağı'nın Vergi Nüfusu ve Toprak Yapısı

NAHIYE	NEFER	G.MÜSLİM HANE	BAŞTİNA	ÇİFT	BENNAK	MÜCERRED	BAZDAR	EŞKİNCİ	MÜSELLEM	HAYMANE	İSPENÇ
Prizren	3571	2046	403	464	27	609	14		6	6	43829
Hoça	1943	1364	6	193	33	345	2				23591
Jajna	299	262				37					1175
Tegovište	5697	4336	25	66	5	4371	2	3			106951
Buhur	3727	2664	36	111	17	855	3	5	1	24	54131
Toplam	15237	10672	470	834	82	6217	21	8	7	30	229677

2- Vergiler

Osmanlı Devleti, imparatorluğun geneline ait bir vergi politikası tespit etmemiş, her bölgenin ırk, kültür, iklim ve diğer bazı iktisadi ve içtimai şartları göz önünde bulundurarak, ayı ayrı vergi kanunnameleri düzenlemiştir.

Ülkenin her tarafında cari olan ve sipahi zümresi ile reaya arasındaki münasebetleri tanzim eden kanunnameler tertip edilmiş olduğu gibi, eyaletlerin, sancakların, nahiyelerin ve hatta bazı sosyal zümrelerin özellikleri dikkate alınarak ayrıca kanunnameler de düzenlenmiştir. Bu kanunnamelerde çiftçilerin hak ve sorumlulukları, hangi üründen ne nispette vergi verecekleri gibi hususlarla, sanayî ve ticarî faaliyetlerin nasıl vergilendirilecekleri ve “ehli örf” tabir edilen devlet memurlarının reaya ya karşı olan davranışları tek tek

konu edilmiştir.¹⁰³ Diğer taraftan devlet, bütün devlet gelirlerini ve masraflarını tek bir merkezde toplamıyordu. Devlet zamanının teşkilat ve maliye sisteminin icaplarına uyarak, vergi toplamak hakkını büyük ölçüde dirlik sahiplerine ve vakıflara bırakmıştı.¹⁰⁴ Bunun en büyük nedeni, vergilerin tahsilinde ve maaşların ödenmesinde karşılaşılabilecek olan güçlüklerdir.

a- Öşür Vergisi

Öşür toprak mahsullerinden ve bu arada hububattan aynen yani mahsul olarak alınan bir veri idi.¹⁰⁵ Öşür, kelimesi onda bir manasında kullanılmaktadır. Mîrî arazi rejiminin uygulandığı her yerde devlet, ziraatla uğraşan çiftçilerden elde ettikleri mahsulün öşrünü almaktadır. Fakat uygulamada devlet tamamıyla kendisine ait bu vergileri, devlet adına sipahi, zaim ve has sahibi gibi, muayyen mükellefiyetleri yerine getirmek mukabilinde bazı kişilere bırakmıştır.¹⁰⁶ Öşür, pek nadir durumlarda onda bir olarak uygulanmıştır. Çoğunlukla 1/8, 1/6 ve 1/5 olmak üzere, hatta bazı hallerde ürünün yarısını almak şeklinde tatbik edilmiştir. Nispetlerin değişik olmasının sebebi, arazinin verimliliği, sulama şartları, ziraat yapılan hububatın çeşidi ve mahalli örf ve adetlerin dikkate alınmış olmasındandır.¹⁰⁷

Öşür, ayni ve nakdi olmak üzere iki türlü tahsis edilirdi. Arpa buğday gibi uzun süre durabilen hububat çeşidinden umumiyetle ayni olarak alınması kanundu. Fakat sipahiler, genellikle zamanın narhına göre nakdi olarak öşür almak isterlerdi. Zira sipahinin elindeki mahsulü satıp nakde çevirme

¹⁰³ Mehmet Ali Ünal, **XVI. Yüzyılda Harput ...** s. 117

¹⁰⁴ Mehmet Ali Ünal, **XVI. Yüzyılda Harput ...** s. 117

¹⁰⁵ Lütü Güçer, **XVI-XVII: Asırda Osmanlı İmparatorluğunda Hububat Meselesi ve Hububattan Alınan Vergiler**, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul, 1964, s.52

¹⁰⁶ Mehmet Ali Ünal, **XVI. Yüzyılda Harput ...** s. 119

¹⁰⁷ Barkan, "**Öşür**", İA, IX, s.485.

imkânları kısıtlı ve zor idi. Tahrir defterlerindeki narh fiyatları, reayanın lehine olarak umumiyetle düşük tutulmuştu ve çok defa günlük narh, resmi narhın hayli üzerinde oluyordu. Bundan dolayı, nakdi vergi köyü için büyük bir külfet teşkil ederdi. Aynı olarak alınması halinde ise, devlet veya sipahilerin kaybı olmuyor, hem de reaya için kolaylık sağlıyordu.¹⁰⁸ Hububat'ın dışındaki bağ, bahçe ve bostan mahsullerinin öşür'ünü aynı olarak almak sipahilerin aleyhine olacağı için pek benimsenmemiştir. Çünkü meyve ve sebze türündeki bu mahsuller uzun süre bekleyemeyeceği gibi, hemen satılması da mümkün değildir.

Bundan dolayı, reaya bu mahsullerin öşür'ünü defterlerinde belirlenmiş olan narh üzerinden sipahiye nakdi olarak ödemek mecburiyetinde idi. Nitekim bu yüzden tahrir defterlerinde çok defa bağ, bostan ve meyve öşür'ü kaydedilirken mahsul miktarı ve birim fiyatı belirtilmeyerek doğrudan doğruya alınan öşür tutarı yazılmıştır.¹⁰⁹

Buğday Öşrü

Prizren merkez ve nahiyelerine bağlı köylerde ve mezralarda öşre tabi mahsuller içerisinde en fazla vergi geliri buğdaydan elde edilmektedir. Çünkü buğday en fazla üretimi yapılan hububattır. Buğday, defterde “gendüm” olarak kaydedilmiştir. 1590 tahririne göre buğdaydan elde edilen öşür bedeli 346.492 akçedir.

¹⁰⁸ Mehmet Ali Ünal, **XVI. Yüzyılda Harput ...** s. 119

¹⁰⁹ Mehmet Ali Ünal, **XVI. Yüzyılda Harput ...** s. 119

Arpa Öşrü

Arpa, defterde “cev” olarak kaydedilmiştir. Cev, arpa anlamına gelmektedir.¹¹⁰ Arpa, buğdaydan sonra en fazla üretilen ikinci üründür. Buğdaydan hemen sonra gelmesinden dolayı vergi açısından önemli yer tutmaktadır. 1590 tahririne göre Prizren köy ve mezralarında toplam arpa üretiminden elde edilen gelir 126.115 akçedir.

Mahlut Öşrü

1590 tahririnde bütün sancaktan mahluttan elde edilen gelir 124065 akçedir.

Tablo 4ve 5’de gösterildiği gibi diğer ürünlerden elde edilen gelir 471.497 akçedir.

Tablo 4: 1590 Tarihli Tahrir Defterine Göre Prizren Sancağı'ndaki Ziraî Üretim-I

1590 TARİHLİ TAHRİR DEFTERİNE GÖRE PRİZREN SANCAĞI'NDAKİ ZİRAİ ÜRETİM-I													
KAZA	gendüm		Cev		Çavdar	Mahlut	kapluca ve alef		Erzen	burçak		mercimek	
	himl	kıymet	himl	kıymet			himl	kıymet		himl	kıymet	himl	kıymet
PRİZREN	150	7500	1397	32983	30478	20779	1225	24850	6800	67	2700	4	200
HOÇA	1402	70027	1029	22456	21036	11207	958	19180	2320	26	1055	629	1450
JAJNA	249	8975	214	3492	1740	6425			40		310		
TEGOVİŞTE	2150	108500	1728	41274	32541	59075	508	10160		32	1330	5	520
BUHUR	1254	62725	1085	25910	18189	26579	696	14010	1596				
TOPLAM	5205	257727	5453	126115	103984	124065	3387	68200	10756	125	5395	638	2170

¹¹⁰ Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 2008, s.136

Tablo 4/2: 1590 Tarihli Tahrir Defterine Göre Prizren Sancağı'ndaki Ziraî Üretim-İ

1590 TARİHLİ TAHRİR DEFTERİNE GÖRE PRİZREN SANCAĞI'NDAKİ ZİRAİ ÜRETİM-II														
KAZA	Şıra	keten	bostan	hatap	ceviz	giyah	külüm	meyve	sir ve piyaz	küçük	bakla ve sir	Bağ	Bağ-ı Harab	resm
PRİZREN	88841	12056	5295	5141	1097	4483	4424	1460	25	150	150			
HOÇA	16640	7416	3084	3058	88468	1934	2125	400				6912	6	181
JAJNA		1110	444	444	2880	142	56			266		120		3
TEGOVİŞTE		22163	8881	9037	17418	6300	5675	349	113	308		1133		165
BUHUR		12585	5260	5260		3301	2313	639		430	4	260		
TOPLAM	105481	55330	22964	22940	109863	16160	14593	2848	138	1154	154	8425	6	349

b- Şahsa Bağlı Vergiler

Çift Resmi

Osmanlı Devleti'nde, miri arazi rejiminin uygulandığı bölgelerde, çift (çiftlik) adı verilen belirli büyüklükteki bir arazi tasarruf eden (ekip biçen) ra'yyet'in ödediği vergiye çift resmi adı verilmektedir.

Kaynaklarda, kulluk akçesi ya da ra'yyet resmi olarak da adlandırılan çift resmi'nin köylü ile senyörler arasındaki bazı feodal hizmetlerin Osmanlı döneminde paraya çevrilmiş karşılığı olduğu ifade edilmektedir. Buna göre söz konusu feodal hizmetler, Fatih Kanunnamesi'nde söz edilen ve bir çift tasarruf eden ra'yyet'in yapması gereken döğen, boyunduruk, araba, orak, vs. gibi hizmetlerdir.¹¹¹ 1590 tarihine göre Prizren sancağında toplam 618 akçedir.

¹¹¹ Halil İnalçık, " Osmalılar'da Ra'yyet ... s. 581

Bennak Resmi

Çift sahibinde olduğu gibi “hane” kabul edilen, ancak tasarruf ettiği yer miktarı nim-çiftten daha az olan ra’iyyetin ödemiş olduğu vergi “bennak” vergisidir. Bazı kanunnamelerde nim-çiftten az toprak tasarruf edenler “Ekünlü Bennak” elinde toprak yoksa ve ya mücerred ise “caba bennak” olarak adlandırılmıştır. Ekinli Bennak 12, caba bennak ise 9 akçe resm öder.¹¹² 1590 tarihine göre Prizren sancağında 198 bennak vardır.

Mücerred Resmi

Resm-i Mücerred de aynı bennak resmi gibi bir baş vergidir. Mücerred, bennakdan farkı olarak bekâr kişilerden alınan vergidir. Bazı bölgelerde tamamen vergilerden muaf olduğu halde bazı bölgelerde iş ve nahiyenç sahibi olacak yaşa erişmiş bekârlardan “resm-i mücerred” adı altında 6 akçe resm alınmakta idi.¹¹³ XVI. Yüzyılın ilk yarısına ait bazı kanunnamelerde kara ve mücerred tabirlerine açıklık getirilmektedir. Örneğin, Aydın Kanunnamesi’ne göre “hisbe kâdir mücerrede” kara denilmekte “20 yaşında ve daha ziyade olan mücerred resm-i kara” vermektedir.¹¹⁴

Prizren Sancağı’nda mücerredlerden 20’şer akçe alınmaktadır.¹¹⁵ 1590 yılına ait bu deftere göre 3064 mücerred vardır.

İспенç Resmi

İспенç, Müslüman ahali üzerine harac-ı muvazzafı karşılamak üzere konulan resm-i çift vergisinin gayrimüslim reayadaki adı, şahsî

¹¹² Ömer Lütfi Barkan, **Kanunlar**, “Hüdâvendigâr Kânunnâmesi”, s.2

¹¹³ Halil İnalcık, **Osmanlılar’da Raiyyet ...** s.587

¹¹⁴ Ö.L.Barkan, **Kanunlar**,...s.8-10

¹¹⁵ KKA.TD. nr. 55, Kanûnname-i Liva-i Prizren

vergidir.¹¹⁶İспенç resmi, Hristiyan erkeklerden alınan bir vergidir. Bu vergi yılda bir kez alınırdı. Birçok yerde evli olup olmadığına bakılmaksızın her gayrimüslim erkekte alındığı kaydedildiği halde, bazı yerlerde sadece evli olan gayrimüslimlerden alındığı görülmektedir.¹¹⁷

Cizye Resmi

Cizye gayr-ı Müslimlerden alınan bir vergidir. Tahrir defterlerinde gayr-ı Müslimlerden alınan bu vergi “cizye-i gebran” adı altında kaydedilmiştir.

Zemin Resmi

Kanunnamelerde küçük arazi parçası, tarla manasında kullanılan zeminler, dönüm akçesi, dönüm hakkı ve resm-i zemin adıyla vergiye bağlanmıştır. 1590 tarihinde zemin resmi olarak alınan miktar 4583 akçedir.

c) Hayvancılıkla İlgili Vergiler

Adet-i Ağnam

Osmanlı Devleti’nde koyun ve keçilerden alınan vergiye “adet-i ağnam” adı verilir.

Yaylak ve Kışlak Resmi

¹¹⁶ **Osmanlı Belgelerinde Siyakat Yazısı**, (Hazırlayan Sait Öztürk) Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Dairesi Başkanlığı, Ankara 1994, s.277

¹¹⁷ Halil İnalcık, **Suret-i Sancak-ı** ... s.XXXII.

Yaylak ve kışlak resmi hariçten gelip konaklayan koyun sürülerinden alınmakta olup yerli halkın koyunlarından alınmamaktadır.¹¹⁸ 1590 tarihli Prizren tahririnde yaylak ve kışlak resmi köy gelirleri içerisinde yer almamaktadır.

Öşr-i Çayır

Tahrir defterlerinde öşr-i çayır, mukataa-i çayır veya resm-i çayır şeklinde geçen çayır gelirleri köy hâsıllarının yanı sıra müstakil vergi kalemi olarak da sancak içerisinde önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Çayırlar hem ra'yyet hem de sipahilerin tasarrufunda bulunmaktaydı.

d) Maktu Vergiler

Maktu kelimesi; kat olunmuş, kesilmiş manalarına gelmektedir.¹¹⁹ Ancak Osmanlı vergi sistemi içerisinde ifade ettiği gerçek mana “götürü usul”dür. Buna göre mesela öşür gibi bolluğu veya kıtlığı nispetinde miktarı değişen vergilerin aksine maktu vergiler, önceden belirlenmiş belli bir miktar olup, yapılan hizmet veya elde edilen ürün az yada çok olsa bile miktarı değişmemektedir.¹²⁰

¹¹⁸ Mehmed Ali Ünal, **XVI. Yüzyılda Harput ...** s.137

¹¹⁹ Ferit Devellioğlu, *age*, s.576

¹²⁰ Mehmet Ali Ünal, **XVI. Yüzyılda Harput ...** s. 139

Resm-i Asiyab

Osmanlı Devleti'nde su ile veya yel ile dönen un değirmenlerinden alınan vergiye resm-i asiyab denirdi. Bu verginin miktarı, muhtelif zamanlarda ve yerlerde değişiklik göstermektedir. Bazı yerlerde değirmenin durumuna göre, hububat olarak vergi alındığı gibi, nakit olarak da alındığı olmuştur. Para olarak alınan yerlerde ayda 5 akçe hesabı üzerinde yılda kaç ay dönerse, o miktarda vergi tahsil edilmiştir. Bu miktar bazı bölgelere göre farklılık göstermektedir.

Değirmenden alınan vergi miktarına gelince, bütün yıl dönen değirmenlerden 30 akçe alınmıştır. Bazı değirmenlerden yıllık çalışanlardan 15 akçe alınmıştır. Prizren Sancağı'nda toplam 241 değirmenden mevcut olup, bu değirmenlerden alınan toplam vergi, 10.602 akçedir.¹²¹

Tablo5: 1590 Tarihli Tarihine Göre Prizren Sancağı'nda Değirmenlerden Alınan Toplam Vergi Miktarları

NAHİYE	ASİYAB	
	BAB	RESM
PRİZREN	29	3105
HOÇA	58	1230
JAJNA	18	282
TEGOVİŞTE	185	3735
BUHUR	173	2250
TOPLAM	463	10602

¹²¹ KKA. TD. nr. 55, v. 5b-193a

Mukataalar

Mukataa geliri kimseye dirlik olarak verilmeyip doğrudan Divan-ı Hümayun'a bırakılan vergi ve gelir kaynaklarına denmektedir. Miri arazi rejiminin tatbik edildiği her yerde bu şekilde hükümetin nakit para ihtiyacını karşılamak için iktisadi iş çeşidi, ziraat, madenler ve benzeri gibi memleketin mukataa olarak hazineye bırakılmıştır.¹²²

Prizren sancağına ait gelirlerin mukataa yoluyla toplanmadığı görülmektedir. Ancak, bazı nahiye hâsıllarının içerisinde sancak dışından mukataa gelirlerinin var olduğunu görmekteyiz. Örneğin, İskenderiye sancağında bulunan “şemhane” mukataasından 500 akçe Buhur nahiyesi hâsılına dâhil edilmiştir.¹²³

Arizî Vergiler

Bad-ı Heva ve Resm-i Arus (Gelin Resmi)

1590 tahririne bakıldığında şehir merkezinde olsun köylerde olsun bad-ı heva ve resm-i arus adı altında vergi alındığı görülmektedir. Bu vergiler diğer vergilere nazaran mahiyet itibarıyla farklılık göstermektedir. Bu vergi yalnızca bad-ı heva olarak değil, çok defa resm-i arus, cürm-i cinayet, adet-i deştbanî gibi isimlerle zikredilmektedir. Kısaca bu resimlere bad-ı heva grubu vergiler diyebiliriz. Bu gruba giren vergi ve resimlerin miktarı önceden bilinmemekte, defterde tahmini bir rakam yazılmaktadır.

Konumuzla ilgili 1590 tarihli tahrirde bad-ı heva ve resm-i arus, adet-i deştbanî, cürüm ve cinayet resimleri, resm-i tapu, resm-i zemin, niyabet bir kalem altında bildirilmiştir.

¹²² Mustafa Akdağ, **Türkiye'nin İktisadi ve İçtimai Tarihi-II**, Cem Yay., İstanbul 1977, s.297

¹²³ KKA. TD. nr. 55, v.158a

Adet-i deştbanî, herhangi bir şahsın at veya davarının başka bir kişinin ekinine girdiğinde ödediği cerime, yani para cezasıdır.

Cürüm ve cinayet resimleri, Osmanlı ceza kanununa göre, suçlular işlediği suçun derecesine ve mahiyetine göre para cezası ödemeye mahkum edilirdi. Zina yaparken yakalanan evli erkeklerden, at hırsızlarından ve diğer bazı şeyleri çalmaktan dolayı, mahkemeye mahkûm edilenler, muayyen miktarlarda para cezası ödemek zorundaydılar.

Resm-i arus, serbest timarlarda, sipahinin nikâhlanan genç kız veya dul avretten aldığı resimdir.

Resm-i tapu, çiftlik tasarruf eden reaya, sipahisine resm-i tapu adı altında, miktarı mahalline göre değişen bir defaya mahsus olmak üzere bir resim ödemek mecburiyetindedir. Tapu remi ödeyen çiftçi, artık o toprağı ölünceye kadar işler ve evladına irsen intikal eder.

Resm-i zemin, tahrirlerde bennak veya mücerred kaydedilen reayanın tasarruf ettiği arazi için ödediği vergiye resm-i zemin veya dönüm resmi denir.

1590 tarihli defterde bir başlık altında zikr edilen bu vergilerden elde edilen toplam geliri 43808 akçedir.¹²⁴

3- Para ve Fiyatlar

Mufassal Tahrir Defterlerinde sipahinin, re'ayanın mahsullerinden aldığı öşür bazen aynı bazen de nakdi olabilmektedir. Burada ortaya çıkan mühim bir husus Tahrir Defterlerindeki dirlik sahiplerinin tasarruf ettikleri meblağın belirlenmesi için zaruri olan mahsul fiyatlarının tespiti meselesidir.

¹²⁴ KKA. TD. nr. 55, v.5b-193a

Her ne kadar re'aya elde ettiği mahsulün öşrünü aynı olarak ödese de, sipahi timarının temelini öşür teşkil ettiği için öşre tabi mahsulün birim fiyatlarının bilinmesi şarttır.¹²⁵

Tahrir defterlerindeki narh fiyatları tahriri işlemini yürüten tahrir komisyonlarınca değil, doğrudan doğruya padişah huzurunda yapılmaktadır. Hububatın miktar ve kıymeti takdir edilirken, kıtlık ve bolluk senelerinin farklarını ortadan kaldırmak için üç yıllık mahsul ortalaması dikkate alınmaktadır. Bu şekilde miktarını tesbit eden tahrir komisyonları, akça olarak tutarın belirlenmesi için defteri hükümet merkezine göndermekte ve narh fiyatları padişah huzuru ile tayin edilmektedir.¹²⁶ Fakat Tahrir Eminleri narhın tespiti için kadılardan mahalli narhı gösteren hüccetler de getirmektedir.¹²⁷

Prizren sancağına bağı köylerde hububat öşrünün miktarı 1590 tahririne göre buğdayda birim fiyat, bir kilesinin fiyatı 50 akçe, arpa ise 24 akçe olarak belirlenmiştir. Bunu da daha önceki bölümde (Prizren sancağına bağı köylerde hububat üretimini gösteren tablolarda, tablo 3) belirtmiştik. Diğer meyveden, bağdan, bostandan alınan vergilerin fiyatlarının belirlenirken hangi ölçüye göre belirlendikleri ise burada tespit edilememiştir.

¹²⁵ Mehmet Ali Ünal, **XVI.yy.da Harput ...**,s.154

¹²⁶ Ömer Lütfi Barkan, **Türkiye’de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ...**s.40.

¹²⁷ İnalçık, **Suret-i Defter-i ...** , s.19

Tablo6: 1590 Tarihine Göre Prizren Sancağı'na Bağlı Nahiyelerde Toplam Hâsıllar

NAHİYE	TOPLAM HÂSILLAR
Prizren	478.707
Hoça	357623
Jajna	67580
Tegovişte	540379
Buhur	328148
Toplam	1772437

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DEMOĞRAFİK YAPI ve VAKIFLAR

1) Tahrir Defterleri ve Nüfus

Tahrir defterleri klasik dönem Osmanlı toplumunun nüfus yapısını ve tahmini nüfus bilgilerini verecek niteliktedir. Esas itibarıyla modern zamanlardaki gibi bir nüfus sayımı ölçeğine uygun olmayan bu defterlerden dolayı olarak nüfus bilgilerini çıkarmak mümkün olabilmektedir. Tahrir defterleri aslında bir vergi ve gelirlerin dağılımını gösteren defterlerdir. Yukarıda tahrir defterlerini anlattığımız kısımdan anlaşıldığı üzere bütün gelir kalemleri vergiye konu olan reaya ve bunu tasarruf eden zümre hatta muaf kesim de dâhil kayıt altına alınmaktaydı. Bugün arşivlerimizde bulunan tapu tahrir defterleri XV. ve XVI. yüzyıllarda nüfus ve vergi neticelerini tespit eden ana defterlerdir.¹²⁸

Bu bilgiler çerçevesinde nüfus çıkarımı yapmak mümkündür. Bu hesaplamalar yapılırken Ömer Lütfi Barkan ve Halil İnalcık'ın tespit etmiş oldukları esaslar genellikle ilim adamları tarafından kabul edilmektedir. Bu iki tarihçimiz de Osmanlı aile ünitesini “hane” kabul ederek bu kavram üzerinden hesaplama yapmışlardır. Hane sayısını 5 ile çarpıp üzerine muaf kesimi ilave ederek yaklaşık nüfusu ortaya çıkarmışlardır.

Yine tahrir defterlerinden nüfusun yapısını; köylü, şehirli, göçebe, dini kesim, eğitim mensupları, yöneticiler, hukuki kesim ve çeşitli askeri zümreler tespit etmek mümkündür. Hatta bunların oranlarını bile nüfus istatistikleri şeklinde sunulabilir. Diğer taraftan tahrir defterlerinde nüfusun dağılımını görme imkânına sahip olabiliyoruz. Yoğun nüfusun hangi bölgelerde olduğu, hangi bölgelerde nüfusun az olduğunu takip etmemiz mümkündür. Bunların

¹²⁸ Ömer Lütfi Barkan, “Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi” Türkiyat Mecmuası, C.X (1953), s.9

yanı sıra nüfusun gelir seviyelerini hatta dini ve sosyal özelliklerini de görebiliyoruz. Tahrir defterleri vergilendirmeyi yansıtırken bu sosyal ve hukuki özellikleri göstermek zorunda idi.

Bu tespitler ile birlikte nüfus hareketleri hakkında da tahrir defterleri bize ışık tutmaktadır. Bir bölgede aşırı nüfus artışı veya azalmasının görülmesi, bir

nüfus göçünün yaşandığını bize göstermektedir. Bazen göçler ile ilgili açık bilgileri içerdiğini anlamak mümkündür. Göçlere sebep olan kıtlık, isyan, savaş ve benzeri sosyal ve ekonomik olayları notlar halinde tahrir defterlerinde görebiliyoruz.

2) Nüfusun Yapısı

Prizren sancağının nüfus yapısını sosyal ve toplumsal açıdan değerlendirdiğimiz zaman, üç ana başlık altında inceleyebiliriz. Bunlar kasaba, köylü ve göçebe nüfustur. Prizren sancağında büyük yerleşim yerleri kasaba niteliğindedir. Rumeli'nin diğer bölgelerindeki gibi şehirleşme bu sancakta görülmemektedir. Her ne kadar Prizren, Hoça ve Tegovişte'nin "nefs"leri yani şehir merkezleri görülse de gerek nüfus itibarıyla gerekse ekonomik potansiyel itibarıyla klasik dönem Osmanlı şehir yapısını oluşturacak mahiyette değillerdir. Biz değerlendirmemizde ve oluşturduğumuz tablolardaki şehirli nüfustan kastımız aslında kasaba nüfusudur.

Kasaba nüfusu: Nahiye merkezlerinde bulunan ve "nefs" diye tabir edilen yerlerde yaşayan nüfus bu gruba girmektedir. Mahalleler halinde tahrir defterinde gördüğümüz bu yerleşim birimleri genel nüfusun çok az bir kısmını

oluşturmaktadır. Prizren sancağının toplam nüfusu içerisindeki kasaba nüfus oranı % 16'dır. Nefs-i Prizren'de toplam nefer sayısı 563'dür.

Hoça nahiyesinde ise Nefs-i Hoça'ya tabi 3 mahallede toplam 132 nefer bulunmaktadır. Tegovişte nahiyesinde ise 49 nefer bulunmaktadır.

Prizren sancağında toplam kasabada yaşayan vergi nüfusu 744 neferdir. 1590 tarihine göre Prizren sancağının toplam nüfusunun yaklaşık %5'i kasaba nüfusunu oluşturmaktadır.

Kırsal nüfus: Nüfusun en büyük kısmını köylüler oluşturmaktadır. Bazı kasaba büyüklüğünde köyler bulunmasına rağmen karye başlığı altında kaydedilmiştir. Bu köyler mahallelere ayrılacak kadar büyüktü. Kuruşe karyesinin iki, Lubijde karyesinin üç, Muşotişte karyesinin beş, Ribar karyesinin dokuz mahallesi bulunmaktaydı.¹²⁹ Prozraka karyesi ise iki kısma ayrılmış olup karyenin biri derbendci köyüydü.¹³⁰

Prizren nahiyesinde bulunan köylerde toplam 3008 nefer yaşamaktadır. Hoça nahiyesinde 1811 nefer, Jajna nahiyesinde 299 nefer, Tegovişte nahiyesinde 5648 nefer ve Buhur nahiyesinde 3727 nefer bulunmaktadır. Prizren sancağında köylerde yaşayan toplam nefer sayısı 14.493'dür.¹³¹

Göçebe nüfus: Prizren sancağındaki nüfusun neredeyse tamamı yerleşik hayata geçtiği görülmektedir. 15. ve 16. yüzyılın başlarında Doğu ve Orta Balkanlar'da göçebe nüfus oldukça yaygın idi. 16. yüzyılın sonuna doğru Prizren gibi Orta Balkanlar'daki göçebe nüfusun büyük bir kısmı yerleşik hayata geçmiştir. Üzerinde çalıştığımız tahrir defterinden de bu durumu tespit etmekteyiz. Ancak yine de bazı bölgelerde göçebe nüfusa rastlamak

¹²⁹ KKA. TD. nr. 55, v. 5b, 16b, 17b, 46b.

¹³⁰ KKA. TD. nr. 55, v. 33b.

¹³¹ Bkz. Tablo-7

mümkündür. Mesela, Buhur nahiyesine tabi Sovel Çerkove Pazar karyesinde 24 nefer haymanenin elimizde bulunan defterde kayıtlı olduğunu görmekteyiz.¹³²

Nüfusu hukukî açıdan değerlendirildiğimiz de daha farklı kategoriler elde edebiliriz. Mesela nüfusun muaf kesimi ile muaf olmayan şeklinde ayırabiliriz. Yine bu kesimleri kendi içerisinde daha alt başlıklara da ayırmak mümkündür. Diğer yandan nüfusu reaya ve askerî kesim diye de tasnif etmek mümkündür. Tahrir defterleri bize nüfusu bu tür tasniflere ayırmaya imkân vermektedir.

Reaya: Klasik Osmanlı kanunnamelerinde açıkça tarif edilen hukukî yapılarda, köylü kesiminin esasının oluşturmakta idiler. Reaya geçimini genellikle ziraattan temin eder ve bunun sonucunda devlete vergi vermekle yükümlü idi. Vergi tespitinde, sahip olduğu arazi parçasına, medeni ve dini durumuna göre kendisine ne kadar vergi ödeyeceği tespit edilerek deftere kaydedilirdi.¹³³

Gerek kanunnameler, gerekse defterlerdeki bilgiler çerçevesinde, Prizren sancağında Müslüman reaya, çift, bennâk, mücerred vergisine tâbi idiler. Gayr-i Müslimler ise ispenç ve cizye vergisi ödemekte idiler. Reayaya çiftlik tasarruf eden gayr-i Müslimler de çift vergisi ödemekle mükellefti.

Askerî Reaya: Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde, özellikle ziraatçı köylü kesiminden teşekkül ettirilen yaya ve müsellemler teşkilatı, bu sınıf askerî reayanın ilk örneğidir. Harp zamanı sefere katılan bu kesim, bir bakıma gönüllü askerlerdir.¹³⁴ İlk zamanlar, harbe iştirak ettikleri sürece harçlık alan yaya müsellemler, savaş zamanı dışında çiftliklerde ziraat ile meşgul oluyorlardı. Daha sonraları harçlıklar kesilerek, uhdelerinde çiftlikleri "ikta-i istiglât" yoluyla tasarruf etmeye başlamışlardır. Bu şekilde asker sınıf

¹³² KKA. TD. nr. 55, v.158a

¹³³ Halil İnalcık, **Osmanlılar'da Raiyyet** ..., s.31-45.

¹³⁴ Sıddık Çalık, a.g.e, s.180

olarak kabul edilen yaya ve müsellemler, avarız, raiyyet, ve şer'i vergilerden de muaf tutulmuşlardır. Özellikle, kapıkulu ordu teşkilatının kurulması ve Osmanlı fetihlerinin yaygınlaşması sonucu, yaya ve müsellemler, ilk zamanlardaki harpçi hüviyetlerini yavaş yavaş kaybederek, orduda geri hizmetlerde ve daha farklı alanlarda istihdam edilmişlerdir.¹³⁵

Prizren sancağının fethiyle beraber, yaygın bir şekilde müsellemler teşkilatının tatbik edildiğini görmekteyiz. Prizren sancağının her nahiyesinde, nüfusun önemli bir kesimini oluşturan müsellemlerin, esas kaynağını yerleşik köylüler meydana getirmekte idi.

Prizren sancağında, Prizren nahiyesinde Gorna İvrantik Karyesi'nde 5 müsellemler¹³⁶, ve Lupuçeva Karyesi'nde 1 müsellemler¹³⁷ olmak üzere toplamda 6 müsellemler bulunmaktadır.

Prizren sancağında askerî reayadan olan eşkincileri de görmek mümkündür. Tegovişte nahiyesine tabi Dolani Lokoviç Karyesi'nde 1 eşkinci¹³⁸, Bozonih Karyesi'nde 2 eşkinci¹³⁹ ve Buhur nahiyesine tabi Gorna Esotivan Karyesi'nde 1 eşkinci¹⁴⁰, Sekte Karyesi'nde 1 eşkinci¹⁴¹ ve Yayalanove Karyesi'nde 1 eşkinci¹⁴² olmak üzere Prizren sancağında toplam 6 eşkinci bulunmaktadır.

1590 tarihinde elimizde bulunan tahrir defterine göre Prizren sancağında asker reaya sınıfından sayacağımız diğer zümre ise bazdardır. Bunlar da, kökenleri itibarıyla reayadır. Padişaha özel hizmetleri dolayısıyla beratlı idiler. Sayıları az da olsa, Ek 1 de görüldüğü üzere belirli nahiyelede

¹³⁵ Sıddık Çalık, a.g.e, s.180

¹³⁶ KKA. TD. nr. 55, v.7b

¹³⁷ KKA. TD. nr. 55, v.39b

¹³⁸ KKA. TD. nr. 55, v.101a

¹³⁹ KKA. TD. nr. 55, v.131a

¹⁴⁰ KKA. TD. nr. 55, v.159a

¹⁴¹ KKA. TD. nr. 55, v.171b

¹⁴² KKA. TD. nr. 55, v.175b

bulunmakta idiler.

Tablo 7: 1590 Tarihine Göre Prizren Sancağı'nda Nüfus Yapısı

NAHİYE	ŞEHİRLİ-KIRSAL NÜFUS	NEFER	GAYR-İ MÜSLİM NÜFUS		MÜSLÜMAN NÜFUS						
			HANE MAA BAŞINA	MÜCERRED	ÇİFT/HANE	BENNAK	MÜCERRED	BAZDAR	EŞKİNCİ	MÜSELLEM	HAYMANE
PRİZREN	Şehirli Nüfus	563	242	37	272			6			6
	Kırsal Nüfus	3008	2207	560	192	27	12	8		6	
HOÇA	Şehirli Nüfus	132	100	23	9						
	Kırsal Nüfus	1811	1270	306	184	33	16	2			
JAJNA	Şehirli Nüfus										
	Kırsal Nüfus	299	262	37							
TEGOVİŞTE	Şehirli Nüfus	49	45	2				2			
	Kırsal Nüfus	5648	4316	1220	66	5	10	2	3		
BUHUR	Şehirli Nüfus										
	Kırsal Nüfus	3227	2700	840	111	17	15	3	5	1	24
TOPLAM	Şehirli Nüfus	744	387	62	281			8			
	Kırsal Nüfus	14493	10755	2963	593	82	53	15	8	7	30

a) Müslim Nüfus

Prizren sancağı genelindeki Müslüman nüfus oldukça az görülmektedir. Defterdeki kayıtlara göre Müslüman nüfus şu şekilde vergi tasnifine tabi tutulmuştur: Çift 834, bennak 82, Müslim mücerred 53, bazdar 23, eşkinci 8, 30 haymane ve 7 müsellemler olmak üzere toplam 1037 vergi nüfusundan meydana gelmektedir.¹⁴³

Müslüman nüfusun neredeyse tamamına yakını kırsal kesimde yaşamaktadır. Sadece Hoça nahiyesinin merkezinde 9 çift Müslüman ve Prizren merkezinde 6 bazdar Müsliman hane kayıtlı görülmektedir. Bununla birlikte sancak merkezinde tahrir defterine kaydedilmeyen tahmini genel nüfusun %10'unu teşkil eden bir askeri ve yönetici kesimin olduğu tahmin edilmektedir. Çünkü Prizren'de kalenin bulunması ve sancak merkezi olması itibarıyla bu tür merkezlerde askeri ve yönetici sınıfın varlığı muhakkaktır.

b) G. Müslim Nüfus

Prizren sancağında nüfusun önemli bir kesimini gayr-i Müslimler oluşturmaktadır. Üzerinde çalıştığımız tahrir defterinde hane, baştina, hane maa baştina, hane-i gebran, mücerred-i gebran başlıkları altında olan kesimi tablo 7'de "hane maa baştina" olarak gösterdik. Bu şekilde 11.142 vergi hanesine sahip gayr-i Müslim olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra gayr-i Müslim mücerredlerin toplamı da 3.025 olduğu görülmektedir.

Gayr-i Müslim nüfusun çoğunluğu kırsal kesimde yaşadığı görülmektedir. Şehirli kesimin önemli kısmı Prizren merkezinde yaşamakta

¹⁴³ Bkz. Tablo-8

olup, 242 hane maa başına ve 37 mücerredten meydana gelmektedir. Diğer şehirli kesim ise Hoça merkezinde görülmektedir. Bunlar 100 hane maa başına ve 23 mücerredten oluşmaktadır. Tegovişte merkezinde ise Kamalat karyesi ile birlikte 45 hane maa başına ve 2 mücerred nüfus kayıtlıdır.

c) Muaf Nüfus

Muaf nüfusu oluşturan kesim sancak genel nüfusunun ortalama %10'unu teşkil etmektedir. Prizren sancağı tahrir defteri muaf kesim hakkında bize fazla bilgi vermemektedir. Ancak yine de bu zümreye ait bazı ipuçlarını kayıtlardan görmekteyiz. Ek 1'de oluşturduğumuz tablodaki zeamet ve sipahilerle bazı karye ve mahallelerde rastlanan "muaf" kayıtlarını görmek mümkündür.

d) Sancağın toplam nüfusu

Prizren sancağındaki şehir ve kasabalarda, kırsal kesimin belirttikten sonra, toplam nüfusu tahlil edebiliriz. Prizren sancağında nüfusun büyük çoğunluğu kırsal kesimde toplanmıştır. Bu bağlamda tarım ve hayvancılığa müsait olduğu anlaşılan kırsal kesimde, her hangi bir iktisadi sıkıntı görülmediği kaynaklardan anlaşılmaktadır. Bu bilgiler ışığında Prizren sancağının elimizde bulunan tahrir defterine göre tahmini nüfusunu şöyle ifade edebiliriz.

Defterdeki kayıtlarda Müslüman vergi haneleri çift, bennak; Gayr-i Müslim vergi haneleri hane, hane maa başına olarak ifade edilmiştir. Bekâr nüfus ise her iki kesim içinde mücerred olarak belirtilmiştir. Bu bilgiler

ışığında sancağın vergi nüfusunu tablo 8’de görüldüğü gibi 15.237 olarak tespit edebiliyoruz. Bu sayıyı 3 ile çarptığımız zaman toplam 45.711 sayısını elde ederiz. Bu sayıya genel nüfusun yaklaşık % 10’unu teşkil eden askeri sınıfı da ilave edersek $45.711 + 5.000 = 50.711$ sancağın yaklaşık nüfusunu tespit etmiş oluruz. Bu nüfusun $14.167 \times 3 = 42.501$ ’i gayr-ı Müslim, $1.037 \times 3 = 3011 + 5.000$ ¹⁴⁴ (muaf kesim): 8.111’i Müslim’dir.

Tablo 8: 1590 Tarihine Göre Prizren Sancağı’nda Toplam Nüfus

		GAYR-İ MÜSLİM NÜFUS		MÜSLÜMAN NÜFUS						
NAHİYE	NEFER	HANE MAA BAŞTINA	MÜCERRED	ÇİFT/HANE	BENNAK	MÜCERRED	BAZDAR	EŞKİNCİ	HAYMANE	MÜSELLEM
PRİZREN	3571	2449	597	464	27	12	14		6	6
HOÇA	1943	1370	329	184	33	16	2			
JAJNA	299	262	37							
TEGOVİŞTE	5697	4361	1222	66	5	10	4	3		
BUHUR	3727	2700	840	111	17	15	3	5	24	1
TOPLAM	15237	11142	3025	825	82	53	23	8	30	7

¹⁴⁴ Genel nüfus içerisindeki tahmini % 10 askeri kesimi Müslüman nüfus içerisinde gösterdik.

3) Vakıflar

Vakf kelimesi Arapça'da durdurmak, alıkoymak manasında olup, terim olarak İslam ülkelerinin sosyal ve iktisadî hayatında çok önemli rol oynayan dinî-ictimai müessesenin adıdır. Fıkıh kitaplarında vakfın değişik tarifleri yapılmıştır ancak en genel anlamıyla vakıf, hukukî bir sözleşme olup bununla bir kimse, Allah'a yakın olmak amacıyla, menkul veya gayrimenkul mülk veya emlakini, dinî, hayrî veya ictimai bir amaç için ömür boyu tahsis eder.¹⁴⁵

Prizren vakıfları üzerinde çalıştığımız tahrir defterinin son kısmına kaydedilmiştir. Buradaki verilerden hareketle Prizren sancağı vakıflarının vakıf esasına göre tasnif edip, gelirlerini, giderlerini, meşrutalarını ve hâsıllarını gösteren aşağıdaki bir tabloyu hazırladık.

Bu çerçevede Prizren sancağı vakıfları hakkında şu değerlendirmelerde bulunabiliriz. Prizren sancağı dâhilinde vakıfların yaygın olmadığını görmekteyiz. Bunu hem bölgenin şehirleşmesi ve elde edilen hâsıllardan da takip edebiliyoruz. Yukarıda nahiye merkezlerini anlatırken büyük nüfuslu yerleşim birimlerinin sancakta görülmemesi bir yerde vakıf etkisinin az olmasına bağlayabiliriz. Gerçekten şerhlerin kurulup, büyümesinde fiziki mekânların ve buna bağlı alanların oluşmasında vakıf kurumlarının büyük rolü olduğunu biliyoruz. Hatta büyük alış-veriş merkezlerinin (bedesten, han vb..) ve sosyal binaların hep vakıflar sayesinde işletildiğini ve yaşatıldığını da bu alan ile ilgili yapılan çalışmalar ortaya koymuştur. Diğer taraftan sancağın toplam hâsılı içerisindeki vakıf hâsılı da oldukça azdır. Prizren sancağının 1.790.140 akçeden 112.600 akçesini vakıf gelirleri oluşturmaktadır ki bu da toplam hâsılanın yaklaşık % 7'sine tekabül etmektedir.

¹⁴⁵ Bahaeddin Yediyıldız, "Vakıf", DİA, c.XIII,s.153-154.

Prizren sancağı vakıflarını incelediğimiz de bunların bir kısmının vakıf kurucularının üst düzey yöneticiler olduğunu görmekteyiz. Bu kesim bir bölgenin kurulup, gelişmesinde her zaman için önemli rol üstlenen şahsiyetler olmuştur. Prizren sancağında da İskender Paşa'nın (Sabık İskenderiyye Mirivasi), Evronos oğullarından Ahmed Bey'in ve Subaşı, Yeniçeri, Katib gibi askeri kesime mensup şahısların vakıflar kurduğu anlaşılmaktadır. Buna ilave olarak sancağın hayırsever zümresinden birçok şahsın da vakıf kurduğu görülmektedir.

Bu vakıfların çoğu hayrî vakıflar olup, şartnamelerinden anlaşılacağı üzere; dini ve sosyal yapıların yaşatılması, görevlilerin maaşlarının ödenmesi ve binaların, yolların ve köprülerin tamiri için kurulmuştur. Bu hizmetlerin yürütülebilmesi için vakf edilen akarlar daha çok dükkân icâreleri, bağ, bahçe, asiyab ve muhtelif arazilerden meydana gelmektedir.

Bir kısım vakıflar ise, para vakıflarıdır. Bu vakıflarda bir hayli yekûn tutmaktadır. Bunlar içerisinde en yüksek olan Hacı Ramazan (90.000 akçe) ve Derviş Çelebi (80.000 akçe) vakıfları olduğu görülmektedir. Bu meblağların yıllık gelir faizini % 15 oranında hesaplarsak 13.500 akçe ile 12.000 akçe tutmaktadır ki, genel vakıf hâsılasının her iki vakıf da yaklaşık % 10'unu oluşturmaktadır. Toplam vakıf hâsılasının az olduğu bölgede bu denli yüksek para vakıflarının var olması dikkat çekicidir.

Keza bu para vakıfları haricinde yukarıda iki örneğini vermiş olduğumuz vakıfların hâsıllarına yakın birçok vakıf daha mevcuttur. Bunlar bölgedeki birçok dini kurumun ve sosyal yapının oluşmasında ve gelişmesinde önemli rol oynamışlardır. Para vakıfları daha çok bu yapıların tamir ve işleyişi hususunda meşrutaları kayıtlı iken aynı zaman da vâkıflar; Kur'an ve Cüz okumak için de şart koştukları anlaşılmaktadır.

Tablo 9: 1590 Tarihine Göre Prizren Sancağı'nda Vakıf Gelirleri ve Yekûnları

Vakfın Adı	Gelir	Yekûn
Vakf-ı merhûm Ahmed Bey bin Evronos Bey	İcare-i Hamam, dekakin, asiyab	18700
Vakf-ı Mescid Merhûm Yakub Bey	İcâre-i dekakin, harab-ı bab, asiyab-ı bab	1850
Vakf-ı Camii Merhûm Hasan Çelebi	İcare-i dekakin, asiyab-ı bab, bağ Nakid:68620	10000
Vakf-ı Camii Merhûm Mehmed Bey bin ...	İcare-i dekakin, Asiyab-ı bab, bağ Nakid:73000	10950
Vakf-ı Huri Hatun zevce-i Merhûm Mehmed Bey bin Hızır Hoca-i el-Mezbûr	İcare-i dekakin, Nakid: 3300	495
Vakf-ı Mescid-i Tercüman İskender	İcare-i dekakin, zemin, Nakid: 40000	6000
Vakf-ı Merhûm Ayas Bey (Ayas Bey Mahallesi'nde olan mescidin vakfındandır)	İcare-i dekakin, asiyab-ı bab bağ, asiyab-ı harab	
Vakf-ı Mescid Hacı Ramazan	Nakid: 90000, bağ,	13500
Vakf-ı Mescid Derviş Çelebi	Nakid: 80000	12000
Vakf-ı Kasım Bey el-Merhûm	Nakid: 25000	3750
Vakf-ı Merhûm Mehmed Paşa Mirliva-i İskenderiyye	Nakid: 40000	6000
Vakf-ı Bali Bey el-Merhûm	Nakid: 3000	450
Vakf-ı Mescid-i Emin Mehmed el-Merhûm	Nakid: 70000	10500
Vakf-ı İskender Subaşı	Nakid: 6000, asiyab-ı bab	900
Vakf-ı Mescid-i Budak Hoca	Nakid: 40000	6000
Vakf-ı Helvacı İbrahim	Nakid: 10000	1350
Vakf-ı Hacı İvas	Nakid: 10000	1350
Vakf-ı Hasan ...	Nakid: 9000	1350
Vakf-ı Mehmed Ağa	Nakid: 10000	1500
Vakf-ı Merhûm Ahmed Bey	Nakid: 9000	1350
Vakf-ı Hacı Mustafa	Nakid: 3000	450
Vakf-ı Terzi Oda	Nakid: 10000	1500
Vakf-ı Merhûm Hasan Emin	Nakid: 4000	600
Vakf-ı Debbağ Hasan	Nakid: 2000	300
Vakf-ı Hacı Mustafa	Nakid: 2000	300
Vakf-ı Hızır Çavuş	Nakid: 2000	300
Vakf-ı Abide Hatun	Nakid: 2000	300
Vakf-ı Nazlı Hatun	Nakid: 2000	300
Vakf-ı Selime Hatun	Nakid: 1000, bağ	150
Vakf-ı Bazergan Mustafa	Nakid: 1100	165

Tablo 9: Devamı

Vakfı Ayşe Hatun	Dekakin, hane	
Vakf-ı Ferhad Fakih	Nakid:1000	150
Vakf-ı Mescid-i Katib Sinan	Asiyab-ı bab	
Vakf-ı Yeniçeri Hacı Süleyman	Hane, nakid: 1000	150
Vakf-ı Mescid-i Merhûm Mevlana-i Suzi der Mahalle-i Ayas Bey	Çitlik, Asiyab-ı bab, asiyab-ı ...	
Vakf-ı Merhum Ahmed Bey Kethûda	Asiyab-ı bab, çiftlik, sair	
TOPLAM		112660

SONUÇ

Prizren, bugün Birleşmiş Milletler geçici yönetimindeki Kosova'nın güneybatısında, 42° 13' kuzey enlemleri ve 20° 44' doğu boylamları arasında bulunmaktadır. Prizren Roma şehri Theranda'nın devamı olarak kabul edilir. Ancak arkeolojik çalışmalarda Bizans döneminden daha eski bilgilere dayanmaktadır. 1019 yılında Ortodoks piskoposluk merkezi olarak anılmıştır. 1169-1190 yılları arasında Sırp'ların eline geçmiştir. Fakat son dönemlerde yine Bizanslıların eline geçmiştir. 1204 yılında II. Bulgar İmparatorluğu'na dâhil olmuş, bu devletin XIII. yüzyılın ortalarında yıkılmasıyla birlikte Sırp Krallığı'na dâhil olmuştur. Prizren, 1455 yılında Osmanlı Devleti'nin fethine kadar Sırbistan hâkimiyetinde kalmıştır.

1590 tarihli Prizren'in Mufasssal Tahrir Defterine göre yaptığımız çalışma da halkın çoğunluğunun köylerde yaşamakta olduğunu tespit ettik. Sancakta toplam nüfus 50.711'dir. Bunlardan yaklaşık 42.500'ünün gayr-i Müslim, 8100'ünün Müslüman olduğu görülmektedir.

Sancak nüfusunun büyük çoğunluğunun, geçimlerini tarım ve hayvancılıktan sağlamakta olduğu anlaşılmaktadır. Tarıma elverişli olduğu anlaşılan sancakta özellikle hububat ve bakliyat üretimi yapılmaktadır. Bölgede tarıma dayalı sınaî işletmeleride oldukça fazladır. Tahıl öğütülme işinde kullanılan değirmen birçok köyde mevcuttur.

Prizren'in en önemli gelir kaynağının hububat olduğu görülmektedir. Buna göre buğdaydan 346.492 akçe vergi ödenmektedir.

Bölgede şehirleşmenin az olduğu görülmektedir. Büyük yerleşim merkezleri ve imalata yönelik işletmelerin bulunmaması şehirleşmenin hemen hemen hiç olmadığını göstermektedir. Keza ticarete dayalı büyük kervansaray, bedesten, han gibi tesislerin Prizren'de bulunmaması bunun bir göstergesidir.

Prizren sancağı içinde vakıf kurumları çok etkin değildir. Gerek vakıf sayısı ve faaliyet alanları ve genel hasıla içerisindeki oranı itibarıyla bölgedeki vakıf varlığının az olduğunu tespit ettik.

Sonuç olarak 16. Yüzyılın sonlarına tekabül eden bir dönemin sancak profilini tespit etmeyi hedefledik. Bunu gerçekleştirirken Prizren'in idarî, askerî ve sosya-ekonomik yapısını ortaya çıkarmaya çalıştık.

Bu değerlendirmeler neticesinde, Osmanlının Rumeli'deki sancak idaresini kaynaklar ışığında anlamaya çalıştık.

KAYNAKÇA

1- ARŞİV VESİKALARI

- a- Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi
- 55 (1590) Prizren Mufassal Tahrir Defteri

2- BASILI ESERLER

AKDAĞ, Mustafa, **Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi-II**; Cem yay. İstanbul 1977.

AKGÜNDÜZ, *Ahmed*, **Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri**, C. 1, Fey Vakfı Yay., İstanbul 1990.

BARKAN, Ö.Lütfi, "**Çiftlik**", İA, C.8

BARKAN, Ö.Lütfi, "**Tarihi Demografi Araştırmaları ve Osmanlı Tarihi**" Türkiye Mecmuası, C. X (1953), İstanbul, s.1-26.

BARKAN, Ö.Lütfi, "**Timar**" MEB İA, c.,XII/I

BARKAN, Ö.Lütfi, "Türk-İslâm Toprak Hukuku Tatbikatının Osmanlı İmparatorluğu'nda Aldığı Şekiller, Malikâne-Divanî Sistemi", **Türkiye'de Toprak Meselesi**, *Toplu Eserler I*, İstanbul 1980, s.151-205.

BARKAN, Ö.Lütfi, "**Türkiye'de İmparatorluk Devirlerinin Büyük Nüfus ve Arazi Tahrirleri ve Hakana Mahsus İstatistik Defterleri I-II**" İÜ, İFM, C.II, S.1, s. 20-59, S.2, 214-247. İstanbul 1940-1941.

BARKAN, Ö.Lütfi, "**Öşür**", İA, IX

BARKAN, Ö.Lütfi; "**Osmanlı İmparatorluğu'nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Sürgünler**" İÜ, İFM, XI (1949-1950) s.524-569, İÜ, İFM, XIII (1951-1952) s.56-79, İÜ, İFM XV (1953-1954) s.203-237.

BARKAN, Ö.Lütfi; “Osmanlı İmparatorluğu’nda Bir İskân ve Kolonizasyon Metodu Olarak Vakıflar ve Temlikler I, **İstîlâ Devrinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler**” VD, II, (1942) s.279-386.

BARKAN, Ö.Lütfi-MERİÇ, Meriç, **Hüdavendigâr Livası Tahrir Defterleri I**, TTK, Ankara 1988.

BAYKARA, Tuncer, **Anadolunun Tarihi Coğrafyasına Giriş I**, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara 1988.

ÇALIK, Sıddık; **Çirmen Sancağı Örneğinde Balkanlar’da Osmanlı Düzeni (15.-16. Yüzyıllar)**, Bosna-Hersek Dostları Vakfı Yay., Ankara 2005

DEVELLİOĞLU, Ferit, **Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat**, Aydın Kitabevi Yay., Ankara 2008

EMECEN, M. Feridun, “Sosyal Tarih Kaynağı Olarak Osmanlı Tahrir Defterleri” **Tarih ve Sosyoloji Semineri**, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay. İst. 1991, s143-156.

EMECEN, M. Feridun, **Osmanlı Klasik Çağında Hanedan Devlet ve Toplum**, Timaş Yay., İstanbul 2011

GÖKBİLGİN, M.Tayyib, **Rumeli’de Yörükler, Tatarlar ve Evlâd-ı Fâtihân**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul-1957

GÜÇER, Lütfi, **XVI-XVII: Asırda Osmanlı İmparatorluğunda Hububat Meselesi ve Hububattan Alınan Vergiler**, İstanbul Üniversitesi Yay., İstanbul 1964

İNALCIK, Halil ,”Osmanlılar’da Raiyyet Rüsumu” **Osmanlı İmparatorluğu Toplum ve Ekonomi**, Eren Yayınları, İstanbul 1993, s.31-66.

İNALCIK, Halil, **Hicrî 835 Tarihli Sûret-i Defter-i Sancak-i Arnavid**, Ankara 1988

İNALCIK, Halil; **Osmanlı İmparatorluğu Klâsik Çağ (1300-1600)**, Yapı Kredi Yay., İstanbul 2003

İNALCIK, Halil; “**Rumeli**”, İ.A, c.9

KIEL, Machiel, “**Prizren**”, DİA, C.34, İst. 2007

ORTAYLI, İlber, **Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devletinde Kadı**, Turhan Kitabevi, Ankara 1994

Osmanlı Belgelerinde Siyakat Yazısı, (Hazırlayan Sait Öztürk) Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Dairesi Başkanlığı, Ankara 1994

ÖZ, Mehmet, “**Tahrir Defterlerinin Osmanlı Tarihi Araştırmalarında Kullanılması Hakkında Bazı Düşünceler**” VD, XXII (1991)

ÖZERGİN, Kemal, Hasan Kaleşi, İsmail Eren, “ **Prizren Kitabeleri**”, Vakıflar Dergisi, Sayı VII, İstanbul 1968, s.75-96.

PAKALIN, Mehmet Zeki, **Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü**, c. III, MEB yay., İstanbul 1971.

SAMİ, Şemseddin, **Kâmus-ı Türkî**, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006.

SAMİ, Şemseddin, **Kâmûsü'l-a'lâm**, C.II., İstanbul, 1899.

SERTOĞLU, Mithat, “**Osmanlı İmparatorluğu Devrinde Toprak Dirliklerinin Çeşitli Şekilleri**”, VI. Türk Tarih Kongresi, TTK Yay., Ankara 1967.

ŞAHİN, İlhan, “**Sancak**” İ.A, C. 36.

ŞAHİN, Şahin, “**Nahiye**”,D.İ.A, C.32.

ÜNAL, Mehmet Ali, **Osmanlı Müesseseleri Tarihi**, Isparta, 1999.

ÜNAL, Mehmet Ali, **XVI. yy'da Harput Sancağı (1518-1566)**, TTK, Ankara 1989 .

VİRMİÇA, Raif, **Kosova Hamamları**, TDB yay. Prizren 1998.

VİRMİÇA, Raif, **Kosova'da Osmanlı Mimari Eserleri I**, TTK, Ankara 1999.

VİRMİÇA, Raif, **Prizren Camileri**, TDB yay. , Prizren 1996.

VİRMİÇA, Raif, **Suzi ve Vakıf Eserleri**, TTK, Ankara 2002.

YEDİYILDIZ, Bahaeddin, "**Vakıf**", DİA, c.XIII.

EKLER

EK 1 1590 TARİHİNE GÖRE PRİZREN SANCAĞI'NIN İDARİ YAPISI, NÜFUS VE TOPRAK

KAZA	VARAK	DİRLİK SAHİBİ	KÖY ADI	Mezraa Adı	MAHALLE ADI	Nefer	hane ma baştına	Çift/Hane	Bennak	G.müslim mücerred	mücerred	Bazdar	Eşkinci	Müsellem
Prizren	5b	Padişah-1 alem penah	Kuruşe			31	27			4				
Prizren	6a	Padişah-1 alem penah	Kuruşe		Berşinç	41	34			7				
Prizren	6a	Padişah-1 alem penah	Kuruşe		Belogonç	37	32			5				
Prizren	6a		Hasıl-ı Karye-i Kuruşe											
Prizren	6b	An Havass-1 Hümayun	Planyani			69	53	1		15				
Prizren	7b	An Havass-1 Hümayun	Gorna İvranik			80	61			19				5
Prizren	8a	An Havass-1 Hümayun	İdvoran/ Adviran/ Aydoran			50	38	3		7	2			
Prizren	8b	An Havass-1 Hümayun	Çero Gılarada (Çero Glareva)			50	38	3		9				
Prizren	9a	An Havass-1 Hümayun	İsveti Petri			62	54			8				
Prizren	10a	An Havass-1 Hümayun	İstrotide (İskovitda)			28	24			3	1			
Prizren	10a	An Havass-1 Hümayun	Busine			18	13	2		3				
Prizren	10b	An Havass-1 Hümayun	Gorgofç (Gırgofça)			16	13			2		1		

Prizren	10b	An Havass-1 Hümayun	İstratinofç			20	10	3		7				
Prizren	11a	An Havass-1 Hümayun	Ginofç (Cinofç)			17	13	1		3				
Prizren	11b	An Havass-1 Hümayun	Seliç			138	104	1		33				
Prizren	12b	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Cami-i Atik	53		53						
Prizren	12b	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Lobişe tabi-i Mahalle-i Cami-i Atik	50		50						
Prizren	13a	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Ayaş Bey	15		15						
Prizren	13b	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Yazıcı Sinan nam- ı diğer Emin Mehmed	71		71						
Prizren	13b	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Çarşı nam-ı diğer Yakub Bey	18		18						
Prizren	13b	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Kuruli	31		31						
Prizren	14a	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Debbağan	34		34						
Prizren	14b	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Eski Pazar	17	14			2		1		
Prizren	14b	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Maziç nam-ı diğer Hasan Çelebi	44	37			5		2		
Prizren	14b	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Vasil	31	27			4				

Prizren	15a	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Kuka/Koka nam-ı diğer Kurulu	16	13			2		1		
Prizren	15a	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Çarşı nam-ı diğer Petri Nikola	14	14							
Prizren	15a	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Boğoy Ribar	17	11			4		2		
Prizren	15a	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Radmir	58	51			7				
Prizren	15b	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Yazıcı Sinan nam-ı diğer Emin Mehmed	33	24			9				
Prizren	15b	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Paldelya	31	29			2				
Prizren	16a	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Pridvoriç	10	9			1				
Prizren	16a	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Ayaş nam-ı diğer Ezkugan	14	13			1				
Prizren	16a	Mirliva-i Prizren	Nefs-i Prizren		Haymane-i der Mahalle-i Pandelya	6								
Prizren	16b	Hass-1 Mirliva	Lubijde		Yovan	75	59			16				
Prizren	16b	Hass-1 Mirliva	Lubijde		Boğdan	51	40			8		3		
Prizren	17a	Hass-1 Mirliva	Lubijde		Radosa	39	32	2		5				
Prizren	17b	Hass-1 Mirliva	Küçük Lubijde			7	4	1		2				

Prizren	17b	Hass-1 Mirliva	Muşotište		Boğdan	16	12			4				
Prizren	17b	Hass-1 Mirliva	Muşotište		Duyk (Duyik)	44	36	1		7				
Prizren	18a	Hass-1 Mirliva	Muşotište		İvaniş	41	28			13				
Prizren	18a	Hass-1 Mirliva	Muşotište		Miladin	44	29			15				
Prizren	18b	Hass-1 Mirliva	Muşotište		İstanmir	30	26			4				
Prizren	19a	Hass-1 Mirliva	Peğani			55	50	2		3				
Prizren	19b	Hass-1 Mirliva	Dolna-Sopine			31	29			2				
Prizren	20a	Tımar-1 Mahmud bin Piri	Veleja			9	6	1		2				
Prizren	20b	Tımar-1 Ahmet bin Osman Bey	Reçani-i Büzürk			41	28	2		11				
Prizren	21a	Tımar-1 Ahmet bin Osman Bey	Suhorika maa Karye-i Küçük Sohorika			11	8	1		2				
Prizren	21a	Zeamet-i Mustafa	Lubine			65	47	1		17				
Prizren	21b	Zeamet-i Mustafa	İvlaştı			16		14	1	1				
Prizren	22a	Zeamet-i Mustafa	Dolna-Ostrojub			20	14			6				
Prizren	22a	Tımar-1 Mehmed bin Resul	Pupolani			18	9	3		6				

Prizren	22b	An zeamet-i Mustafa	Gorna Gunçat			34	26			8				
Prizren	23a	An zeamet-i Mustafa	Dolna-Gunçat			7	6			1				
Prizren	23a	An zeamet-i Mustafa	Tırna/Tırne			14	2	11	1					
Prizren	23b	Tımar-ı Ali maa Şüreka	Leşan			17	18	1						
Prizren	24a	Tımar-ı Hüdaveri	Zaplujan			28	25	2		2				
Prizren	24a	Tımar-ı Yağmur bin Hasan	Perdene Olaşniç			5	4			1				
Prizren	24b	An zeamet-i Mahmud Çavuş	Haraştani			17	12	1		2	2			
Prizren	24b	Tımar-ı Ali bin Hasan maa şüreka	Zağradiçka Hoça			62	47	1		14				
Prizren	25a	Tımar-ı Ali bin Kalender maa şüreka	Gorna Savrova			18	16			2				
Prizren	25b	Tımar-ı Ali bin Kalender maa şüreka	Dolana Savrona			3	1	1		1				
Prizren	25b	Tımar-ı Hasan bin Hüseyin	Malçinova			14	12			2				
Prizren	26a	Tımar-ı Hasan bin Hüseyin	Muholani			23	13			10				
Prizren	26a	Tımar-ı Ahmed bin Piri	Kelanç (Çelanç)			18	14	2		2				
Prizren	26a	Tımar-ı Piri bin Hüsrev	Peşkova			21	10	5		2	4			

Prizren	27a	Tımar-ı Piri bin Hüsrev	Lutoğlava			15	14	1						
Prizren	27a	Hasan bin Abdullah	Bukoş			38	31			7				
Prizren	27b	Tımar-ı Hasan bin İskender	Lukoviç			30	28	1		1				
Prizren	28a	Tımar-ı Cafer Çavuş	İstirečka			92	70	2	2	18				
Prizren	28b	Tımar-ı Mahmud bin Osman Bey	Muçnikova			89	65	1		23				
Prizren	29a	Tımar-ı Cafer	Lešte			2	2							
Prizren	29b	Tımar-ı Ömer ve Hasan ve sair şüreka	Leskofç			21	15			6				
Prizren	29b	Tımar-ı Hüdaverdi bin Yusuf	Bahofç/Yahofç			13	5	5	3					
Prizren	30a	Tımar-ı Ali bin İskender	Braytanova			21	15			6				
Prizren	30a	Tımar-ı Yağmur bin Hasan	Çaydraka			15	10			5				
Prizren	30b	an Tımar-ı Ali bin İskender	Drayçine			21	16			5				
Prizren	30b	Hızır	Yavor			16	11			5				
Prizren	31a	Tımar-ı Ali bin İskender	Küçük Drayçine			22	17			5				
Prizren	31a	Tımar-ı Cafer	Dolna Oleşniç			17	13			4				

Prizren	34b	Tımar-ı Ali	Dolna Radilofç			31	20			8		3		
Prizren	35a	Zeamet-i Mehmed bin Hacı Muharrem*	Voyniç			20	16			4				
Prizren	35a	Tımar-ı Ali	İsmak			14	6	7		1				
Prizren	35b	An zeamet-i Mehmed bin Hacı Harim	Yajinç			23	19			4				
Prizren	36a	An zeamet-i Mehmed bin Hacı Harim	Maraşeva			15	10			5				
Prizren	36a	Tımar-ı Haydar	Dolana Sırniç/Serniç			31	17	9	2	3				
Prizren	36b	Tımar-ı Mehmed bin Yahya	Manastirce			27	18		1	8				
Prizren	37a	Tımar-ı Mehmed bin Yahya	Virbiçani			17	15			2				
Prizren	37a	Tımar-ı Divane Rüstem	Lubonefç			19	12	7						
Prizren	37b	An Tımar-ı ...	Budakova			12	9	1		2				
Prizren	37b	An Tımar-ı ...	Zahum			11	2	7	2					
Prizren	38a	Tımar-ı Beşir bin Cafer	İstaviç nam-ı diğer Lutoviç			24		20	3	1				
Prizren	38a	Tımar-ı Beşir bin Cafer	Gorna Osturojop			14	11			3				
Prizren	38b	An zeamet-i Ali Kethüda	İştedine			24	10	10		1	3			

Prizren	38b	An zeamet-i Ali Kethüda	Makirçe/Maçirça			10	8	1		1				
Prizren	39a	Tımar-1 Mehmed bin Mustafa	Siçani nam-ı diğer Gırnçar			15	11			3		1		
Prizren	39a	Tımar-1 İbrahim bin Mehmet	Buynikova			5		3	1	1				
Prizren	39b	Tımar-1 Hasan daraz	Gorna Sırniçe			7	7							
Prizren	39b	Tımar-1 Musa bin Mehmed	Lupuçeva			23		18		4				1
Prizren	40a	Tımar-1 Musa bin Mehmed	Novasel			9	8			1				
Prizren	40b	Tımar-1 Musa bin Mehmed	Neşanç											
Prizren	40b	An zeamet-i Mehmed bin Hacı Muharrem	Senik			17	13			4				
Prizren	40b	Tımar-1 Mustafa	Pağaruşa			16	14			2				
Prizren	41a	Tımar-1 Mustafa	Trepze			18	15			3				
Prizren	41a	Mahmud	Virçoça			13	10			3				
Prizren	41b	Tımar-1 Mahmud	Kuruşic			6	6							
Prizren	41b	Tımar-1 Cafer	Jebuyani			12	10			2				
Prizren	42a	Tımar-1 Hasan bin İskender	Nestre			16	12	2	1	1				

Prizren	42a	Tımar-1 Yağmur bin Hasan	Novak			8	1	7						
Prizren	42b	Tımar-1 İlyas bin İsa	Çaparça			16	12	2		2				
Prizren	42b	Tımar-1 İlyas bin İsa	Çerçiç			8	7			1				
Prizren	43a	Tımar-1 Ali ve İbrahim	Yablaniç			27	20			7				
Prizren	43b	Tımar-1 Ali ve İbrahim	Osturojine			13	1	5	5	2				
Prizren	43b	Tımar-1 Ali ve İbrahim	Lubijne			12	10			2				
Prizren	43b	Tımar-1 Arnavud Ali		Gorna Radiloç										
Prizren	44a	Tımar-1 Yusuf Dizdar-1 Kale-i Prizin	Trepetiç			20	14			6				
Prizren	44a	Tımar-1 Merdan Kale-i Prizren		Budişka		4								
Prizren	44a	Tımar-1 Ahmed Kethüdei Kale-i Prizren		Pokrovnik										
Prizren	44a	Tımar-1 Ahmed Kethüdei Kale-i Prizren	Dubiç			6	6							
Prizren	44b	Tımar-1 Ahmed bin Mahmud	Lika			15	5	6	3	1				
Prizren	44b	Tımar-1 Yusuf Dizdar-1 Kale-i Prizin	Tobçe			8	5	2	1					

Prizren	45a	Tımar-ı Mustafa maa şüreka		Rudinç		29	21			8				
Prizren	45a	Tımar-ı Mustafa maa şüreka	Lupojnik											
Prizren	45b	Tımar-ı Mustafa maa şüreka		Kırçma										
Prizren	45b	Tımar-ı İbrahim	Domanik			12	7			5				
Prizren	45b	Tımar-ı İbrahim		Poberka										
Prizren	45b	Tımar-ı Ali bin Abdullah	İvlaşka Drenofç			25	15			10				
Prizren	46a	Tımar-ı Hasan	Orlad			46	35			11				
Prizren	46b	An zeamet-i Mehmet	Ribar		Yuvan	21	20			1				
Prizren	46b	An zeamet-i Mehmet	Ribar		Plaka	10	8			2				
Prizren	46b	An zeamet-i Mehmet	Ribar		Dimitri	12	10			2				
Prizren	46b	An zeamet-i Mehmet	Ribar		Radonya	8	7			1				
Prizren	46b	An zeamet-i Mehmet	Ribar		Vukaşin	10	8			2				
Prizren	47a	An zeamet-i Mehmet	Ribar		Miraşna	12	10			2				
Prizren	47a	An zeamet-i Mehmet	Ribar		Nenada	10	8			2				

Prizren	47a	An zeamet-i Mehmet	Ribar		David	13	11			2				
Prizren	47a	An zeamet-i Mehmet	Ribar		Vrağofça	4	4							
Prizren	47a			Mezra-i Karye-i Ribar										
Prizren	47b	An zeamet-i Mehmet	Medvedça			5	5							
Prizren	47b	An zeamet-i Mehmet	Virşoça			6	5			1				
Prizren	47b	An zeamet-i Mehmet	Çerpolya			28	22			6				
Prizren	48a	An zeamet-i Mehmet	Lalatik			11	8			3				
Prizren	48a			Minora										
Prizren	48b	Tımar-ı Kariz Sinan	Gorna Oleşniç			1	1							
Toplam						3571	2449	464	27	597	12	14		6
Hoça	50b	Hassa-i Mir liva-i Prizren	Nefs-i Pazar-ı Hoça											
Hoça	50b	Hassa-i Mir liva-i Prizren			Viçeyak	25	22			3				
Hoça	50b	Hassa-i Mir liva-i Prizren			Filip (?)	61	46			15				
Hoça	51a	Hassa-i Mir liva-i Prizren			Dolani Kravi	46	32	9		5				

Hoça	51b	Tımar-ı Mahmud	Radoni Dovirove			24	18			6				
Hoça	52a	An Zemeat-Ali	Dolani Soçi			21	16		2	3				
Hoça	52b	An Zemeat-Ali	Palomiç			9	7			2				
Hoça	52b	Zemeat-i Mustafa bin Sinan Bey	Aslamodiraje			64	52	3		9				
Hoça	53a	Zemeat-i Mustafa bin Sinan Bey	Rasoviç-i Bradki			56	38	5	1	10	2			
Hoça	53b	Zemeat-i Mustafa bin Sinan Bey	Rasoviç-i Küçük			6	5			1				
Hoça	54a	Zemeat-i Mustafa bin Sinan Bey	Dolani Diknin			3								
Hoça	54a	Zemeat-i Mustafa bin Sinan Bey	Estodatcani			55	47			7		1		
Hoça	54b	An zemeati Mehmed, Çavuş-ı Dergah-ı Âli	Otperoşe			55	43	1		11				
Hoça	55b	An zemeati Mehmed, Çavuş-ı Dergah-ı Âli	Halina			28	19	1		8				
Hoça	56a	Zemeat-i İskender Miralay	Janite			44	38			6				
Hoça	56b	Tımar-ı Hasan bin İskender	Delokoçi			49	39	3		7				
Hoça	57a	Zemeat-i Mustafa	Momoşe			24	15	6		3				
Hoça	57b	Zemeat-i Mustafa	Todyak			28	20			8				

Hoça	57b	An Zemeat-i Ali	Delçatrin			29	21	2		6				
Hoça	58a	Zemeat-i Ali	Brastovan			21	12	9						
Hoça	58b	Zemaat-i Ali	Betrosih			5	4			1				
Hoça	58b	An Zemeat-i Mehmed bin Hacı İbrahim maa Şürekâ	Gorna Belaniç			14	10	4						
Hoça	60a	An Zemeat-i Mehmed bin Hacı İbrahim maa Şürekâ	Dolani Belaniç			9	6			3				
Hoça	60a	Tımar-ı Ali maa Şürekâ	Radostove			23	9	9	2	3				
Hoça	64b	An Zemeat-i Ali	Merodce			14	8	3		3				
Hoça	65a	An Zemeat-i Ali	Dolani Ratmali											
Hoça	65a	Tımar-ı Abdurrahman Çavuş	Metroşi			45	35			10				
Hoça	65b	Tımar-ı Abdurrahman Çavuş	Karlilovak			22	18			4				
Hoça	65b	An Zemeat-i Ali	Hamovaç			7	6			1				
Hoça	66a	An Tımar-ı ... Çavuş	Gorna Ponoçati			25	21			4				
Hoça	66a	Tımar-ı ...	Dolani Ponoçati			29	21			8				
Hoça	66b	An Zemeat-i Ali	Zirzo			43	20	15		8				

Hoça	67a	An Zemeat-i Ali	Samoş			21	16			5				
Hoça	67b	Tımar-1 Kemhacı Rüstem	Bosdol			26	13	7	2	3	1			
Hoça	67b	Tımar-1 Mustafa maa Şüreka	Popoya			47	36			11				
Hoça	68a	Tımar-1 M ustafa bin Ali Çavuş		Karasor										
Hoça	68a	An Tımar-1 Ahmed	Bradotindol			28	14	8	1	1	4			
Hoça	69b	Tımar-1 Rüstem bin ...	Postovil			19	15	2		2				
Hoça	70a	Tımar-1 Rüstem bin ...		Paloyolya										
Hoça	70a	Tımar-1 Süleyman	Dobrodolani			51	40			11				
Hoça	71b	An Tımar-1 Süleyman	Dranmaçni			5	4			1				
Hoça	71b	Tımar-1 Ömer Usta	Semeste			13	7	2		4				
Hoça	72a	Tımar-1 İbrahim	Kostoriçe			9	7			2				
Hoça	72a	Tımar-1 İbrahim		Brasahser										
Hoça	72b	Tımar-1 Ömer Usta	Gorna -i Domaniç			28	23			5				
Hoça	72b	An Tımar-1 Ömer Usta	Dolani-i Domaniç			7	7							

Hoça	72b	Tımar-ı İdris	Gorna -i Ponorçi			29	21			8				
Hoça	73a	Tımar-ı İdris	Gorna -i Ponorçi	Karasamiç										
Hoça	73a	Tımar-ı Divane Mehmed	Noşpale			16	11	1		3	1			
Hoça	74b	Tımar-ı Ali bin İskender	Podalojaye			21	17	3		1				
Hoça	74b	Tımar-ı Ali bin İskender	Dolani-i Ponodiç			18	15			3				
Hoça	75a	Tımar-ı Ali bin İskender	Goraçove			13	11			2				
Hoça	75a	Tımar-ı İlyas bin Mehmed	Labok(g)öve			20	15			5				
Hoça	75b	Tımar-ı Ali	Yançişte			30	21			9				
Hoça	76a	Tımar-ı Ali	Milanovik											
Hoça	76a	An zeamet-i Süleyman Çavuş	Zosa?			21	14	1		6				
Hoça	76b	Tımar-ı Mustafa Çavuş	Seroş			44	36			8				
Hoça	76b	An zeamet-i Ali	Danyani			42	15	18	8	1				
Hoça	77a	An zeamet-i Ali	Dranyak			19	13	2		4				
Hoça	77b	An zeamet-i Ali	Poponiç			11	8	1		2				

Hoça	77b	An zeamet-i Ali	Lesmoviç			3		3						
Hoça	78a			Davidala										
Hoça	78a	Tımar-ı İbrahim maa Şüreka	Direnofce			22	15	2		5				
Hoça	78a	Tımar-ı İsmail bin Yoldaş	Bana			14	6	6		2				
Hoça	78b	Tımar-ı İsmail nim Yoldaş maa Şüreka	Küçük Bana			2								
Hoça	78b	An Tımar-ı İskender bin Yoldaş	Gorna-i Delmali?			28	11	11	1	2	3			
Hoça	79a	Tımar-ı Ali bin Hasan	Eştaviç			17	12	3		1	1			
Hoça	79b	An Zeamet-i Kulaca	Gorna-i Kuruşe			19	8	10	1					
Hoça	79b	Tımar-ı Hasan maa Şüreka	Dolani-i Kuruşe			41	23	10	3	2	3			
Hoça	80a	Tımar-ı Derviş	Doblan			17	12	1		4				
Hoça	80b	An Tımar-ı Ali	Nogadim?			3								
Hoça	80b	An Tımar-ı Ali	Kuyuvil Galade			11	10			1				
Hoça	80b	Tımar-ı Mustafa	Kara Movik			23	17	1		5				
Hoça	81a	Tımar-ı Mustafa	Asladiç			13	11			2				

Hoça	84b	Tımar-ı Ali bin Nasuh	Maçine			10	10							
Hoça	85a	Tımar-ı İlyas	Gostolin			18	13		5					
Hoça	85b	Tımar-ı İlyas	Golisove											
Hoça	85b	Tımar-ı İbrahim	Bratoçaniç			6		6						
Hoça	85b	An zeamet-i Ali			Brastovaçi									
Hoça	86a	An Tımar-ı Merdan-ı Kale-i Prizin	Senali			33	28			5				
Hoça	86a	An Tımar-ı Hasan ve Timur	Olyar			10	7	2		1				
Hoça	86b	Tımar-ı Ahmed Halim İmâm-ı Kale-i Prizren	Pirane			15	11	3		1				
Hoça	86b	Tımar-ı Ahmed		Senavîh										
Toplam						1951	1370	193	33	329	16	2		
Jajna	87b	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Rogazine			17	17							
Jajna	87b	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Birova			24	23			1				
Jajna	88a	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Balga ?			18	18							
Jajna	88b	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Pridvoriçe			8	7			1				

Jajna	88b	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Çirniçe			12	10			2				
Jajna	89a	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Mayaçovik			8	8							
Jajna	89a	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Dirlokova			31	26			5				
Jajna	89b	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Dovaçi			27	23			4				
Jajna	89b	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Kerino			8	7			1				
Jajna	90a	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Rasova			21	16			5				
Jajna	90a	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	...			21	19			2				
Jajna	90b	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Bosaniç		Popomi	35	32			3				
Jajna	91a	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Gorna Kesredali			9	8			1				
	91a	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Korise-i Kesredali			14	12			2				
Jajna	91b	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Garoyoviç			14	12			2				
Jajna	91b	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Çirlate			10	7			3				
Jajna	92a	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Popomi			8	6			2				
Jajna	92a	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Şemirki			4	3			1				

Jajna	92a	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	İzvor			10	8			2				
Toplam						299	262			37				
Tegovişte	95b	Hassa-i Mirliva	Nefs-i Tegovişte maa Kamalat			49	45			2		2		
Tegovişte	97a	Hassa-i Mirliva	Saçove											
Tegovişte	97a	Hassa-i Mirliva			Korimik	40	33			7				
Tegovişte	97a	Hassa-i Mirliva			Yanik	23	20			3				
Tegovişte	97b	Hassa-i Mirliva			Yoriniç	14	10			4				
Tegovişte	97b	Hassa-i Mirliva			Markosi	13	12			1				
Tegovişte	97b	Hassa-i Mirliva			Kovik	11	8			3				
Tegovişte	98a	Zeamet-i Sinan Çavuş-ı Dergah-ı Âli	Korite-i Büzürk			168	143			25				
Tegovişte	99a	Zeamet-i Sinan Çavuş-ı Dergah-ı Âli	Korite-i Küçük			43	30			13				
Tegovişte	99a	An hassa-i Mir Liva	Nayovi			69	56			13				
Tegovişte	99b	An hassa-i Mir Liva	Semodovil			87	68			19				
Tegovişte	100b	An zemaat-i İskender Mir Alay-ı Prizren	Zameriç		Soyave	20	17			3				

Tegovište	100b	An zemaat-i İskender Mir Alay-ı Prizren			Barnoviç	32	26			6				
Tegovište	101a	An zemaat-i İskender Mir Alay-ı Prizren	Zameriç			61	54			7				
Tegovište	101a	An zeamet-i Mustafa	Dolani Lokaviç			93	81	1		10			1	
Tegovište	101b	An hassa-i Mir Liva-i Prizren		Grahove		104	80			24				
Tegovište	102b	An zemaat-i İskender Mir Alay-ı Prizren	Zakamen			50	35			15				
Tegovište	102b	An hassa-i Mir Liva-i Prizren	Kortine-i Büzürk			80	66			14				
Tegovište	103a	An hassa-i Mir Liva	Kortine-i Küçük			6	5			1				
Tegovište	103b	An zeamet-i Mehmed	Dolova			128	101			27				
Tegovište	104a	An zeamet-i Mehmed	Sani			64	52			12				
Tegovište	104b	An zeamet-i Ohrilü Üveys ?	Karakad			69	55			14				
Tegovište	105a	An zeamet-i Ohrilü Üveys ?	Ravetina			59	39			20				
Tegovište	105b	An zeamet-i Ohrilü Üveys ?	Lozih			36	30			6				
Tegovište	106a	An zeamet-i Ohrilü Üveys ?	İtlogaleve			23	17			6				
Tegovište	106a	An zeamet-i Ohrilü Üveys ?	Leç			34	26			8				

Tegovište	106b	An zeamet-i Ohrilü Üveys ?	Çaraloleya			36	28			8				
Tegovište	107a	An zeamet-i Ohrilü Üveys ?	Dolani Maçani			23	15			8				
Tegovište	107a	An zeamet-i Ohrilü Üveys ?	Diğer Maçani			27	21			6				
Tegovište	107b	An zeamet-i Ohrilü Üveys ?	Etralati Katin			6	5			1				
Tegovište	107b	An zeamet-i Ohrilü Üveys ?		Gradohaç										
Tegovište	108a	Tımar-ı Abdülvahab Çavuş	...			10	7			3				
Tegovište	108a	Tımar-ı İlyas bin Abdullah	Dolani			130	100			30				
Tegovište	108b	... bin Durali	Çersave			58	41	1		16				
Tegovište	109a	An zemaat-i Ali	Körni Ligoçeve			41	36	1		4				
Tegovište	109b	An zemaat-i Ali	Dolani Ligoçeve			30	25			5				
Tegovište	110a	An zemaat-i Ali	Doani Başih			108	82			26				
Tegovište	110b	An zemaat-i Ali	Yokonih			61	46			15				
Tegovište	111a	An zemaat-i Ali			Vekra	129	99			30				
Tegovište	111b	An zemaat-i Ali			Radoko	55	44			11				

Tegovište	112a	Tımar-ı Ali maa Şüreka	Jirti			74	55			17		1		
Tegovište	112b	Tımar-ı Mehmed maa Şüreka	Japatere			163	142			21				
Tegovište	113b	Tımar-ı Derviş	Godova			60	41	1		17	1			
Tegovište	114a	Tımar-ı Derviş	Doçeya			41	32			9				
Tegovište	114b	Tımar-ı Mahmud zide	Soti			27	19	6		2				
Tegovište	114b	Tımar-ı Mustafa bin Yahya	Braste			71	53	2		14	1	1		
Tegovište	115b	Tımar-ı Mustafa bin Yahya	Balogorya			38	27			11				
Tegovište	115b	Tımar-ı Mustafa bin Yahya	Rejavik			20	15			5				
Tegovište	116a	Tımar-ı Hızır bin Harim	İslatine			55	40	3		8	4			
Tegovište	116b	An Zeamet-i Mehmed Hacı Harim	Çernoviç			33	27			6				
Tegovište	117a	An Zeamet-i Mehmed Hacı Harim	Dobroviti			33	24			9				
Tegovište	117a	An Tımar-ı Durak	Açoyakovin			44	34			10				
Tegovište	117b	Baki bin Mahmud	Beliçekove			48	32			16				
Tegovište	118a	Baki bin Mahmud	Doriç			21	14			7				

Tegovište	118a	Tımar-ı Halil	Korişi Nalovi			75	59	2		14				
Tegovište	119a	Tımar-ı Halil	Dolova			10	7			3				
Tegovište	119b	Tımar-ı Mustafa	Yokova			100	79	1		20				
Tegovište	119b	Tımar-ı Mahmud	Maditi Dobrove			117	82			35				
Tegovište	120b	Tımar-ı Hızır bin Mustafa	Rasih-i Biroki			103	82			21				
Tegovište	121a	Tımar-ı Hızır bin Mustafa		Diro										
Tegovište	121b	Tımar-ı Mehmed bin Budak	Baliç			47	35			12				
Tegovište	121b	Tımar-ı Bekir maa Şüreka	Ataver Dasove		Boyah	24	19			5				
Tegovište	121b	Tımar-ı Bekir maa Şüreka			Rasodoko	19	16			3				
Tegovište	122a	Tımar-ı Bekir maa Şüreka			Maso	38	35			3				
Tegovište	122a	Tımar-ı Bekir maa Şüreka			Vekaşer	36	27			9				
Tegovište	122b	Tımar-ı Bekir maa Şüreka			Raldin	20	16	2		2				
Tegovište	122b	Tımar-ı Mustafa	Beranya Kovin			51	34			17				
Tegovište	123a	Tımar-ı Hacı bin Yenice	Hratotin			60	43			17				

Tegovište	123b	Tımar-1 Pervane	Madel			54	34	5		15				
Tegovište	124a	Tımar-1 Pervane	Raddoniç			36	28			8				
Tegovište	124b	Tımar-1 Pervane		Laholova										
Tegovište	124b	Tımar-1 ... Pervane	Hariç			70	54			16				
Tegovište	125a	Tımar-1 ... Pervane	Teroviti Anoli ?											
Tegovište	125a	Tımar-1 Hızır bin Mustafa	Santoki			32	24			8				
Tegovište	125b	Tımar-1 Hızır bin Mustafa	Dolani Nalovi			42	34			8				
Tegovište	126a	Tımar-1 Ali	Korani Başıh			62	46			16				
Tegovište	126b	Tımar-1 Arnavud Ali	Adzali			54	39			15				
Tegovište	127a	Tımar-1 Yusuf bin Hızır	Korti Lokadiç			52	36	1		15				
Tegovište	127a	An Zeamet-i Abdi	Dimitrove Çerkove			38	32	1		5				
Tegovište	127b	An Zeamet-i Abdi	Dimitrove Çerkove			4	4							
Tegovište	128a	Tımar-1 Bedri bin Ali	Lestogalave			36	28			8				
Tegovište	128b	Tımar-1 Mustafa	Moytar nam-1 diğer Natrade			14	11			3				

Tegovište	128b	Tımar-1 Yusuf bin Kuvad	Dragani			17	12		2	3				
Tegovište	129a	Tımar-1 Mahmud	Rupe			18	12			6				
Tegovište	129a	Tımar-1 Cihangir maa sâir şüreka	Leniç			39	30			9				
Tegovište	129b	Tımar-1 Mehmed	Dale Poliya			49	31	4		13	1			
Tegovište	130a	Tımar-1 Ali bin İlyas	Semerkal			17	13	1	1	2				
Tegovište	130a	Tımar-1 Mehmed bin Ali Zide	Adsoyani nam-ı diğer Eslovih			32	24			8				
Tegovište	130b	Tımar-1 Kuvad bin Oruç	Yezdoravin			19	12	1		5	1			
Tegovište	130b	Tımar-1 Kuvad bin Oruç	Lonik			10	8			2				
Tegovište	131a	Tımar-1 Kalender maa Şüreka	Bozonih			50	40			8			2	
Tegovište	131b	Tımar-1 Mustafa	Espalate			57	44			13				
Tegovište	132a	Tımar-1 Behlül ve Mehmed veledan Mustafa Zde	Rasoviç			81	65			16				
Tegovište	132b	Tımar-1 Ahmed	Saş			57	45			12				
Tegovište	133a	Tımar-1 Mehmed bin Ahmed maa Şüreka	Moyar			90	73			17				

Tegovište	133b	Tımar-1 Mustafa bin Hasan	Çerni Kalarpe			58	42			16				
Tegovište	134a	Tımar-1 Mustafa bin Hasan	Detane			18	14			4				
Tegovište	134a	Tımar-1 Rıza bin Musa	Mali Toçayave			49	38	1		10				
Tegovište	134b	Tımar-1 Bali bin İnegazi maa Şüreka	Koçarnik			41	29	1		11				
Tegovište	135a	An Tımar-1 Rüstem Sami		Setahi										
Tegovište	135a	Tımar-1 Hüseyin	Çatin			19	13			6				
Tegovište	135b	Tımar-1 Hasan	Radoşe			24	12	2		8	2			
Tegovište	135b	An Tımar-1 Hasan	Diğer Radoşe											
Tegovište	136a	Tımar-1 Ali	Kaminçah			47	36			11				
Tegovište	136a	Tımar-1 İbrahim ve Ali	Büyük Toçayave			87	65	3		19				
Tegovište	137a	Tımar-1 Mahmud zide	Yalnove			32	23	3		6				
Tegovište	137a	Tımar-1 Mehmed bin Ali Zide	Gorna Ramosi			54	34			17				
Tegovište	137b	Tımar-1 Mehmed bin Ali Zide	Dolani Ramosi			12	9			3				
Tegovište	138a	Tımar-1 Osman	Eslakovin			21	17			4				

Tegovište	138a	Tımar-1 İbrahim bin ...	Varoyak			23	18			5				
Tegovište	138b	Tımar-1 Hasan bin Süleyman	Dolani			15	12			3				
Tegovište	138b	Tımar-1 Mehmed	Yaranih			28	22			6				
Tegovište	139a	Tımar-1 Veli	Yarokovin			39	25			14				
Tegovište	139b	Tımar-1 Yusuf	Saronye Loki			36	29			7				
Tegovište	139b	Tımar-1 Ali zide	Karamanil			27	24			3				
Tegovište	140a	An Tımar-1 Budak, Serasker	Diryasin			25	15			10				
Tegovište	140b	An Tımar-1 Budak, Serasker	Podabin											
Tegovište	140b	Tımar-1 Ahmed maa şüreka	Gorna Graçati			71	58			13				
Tegovište	141a	Tımar-1 Ahmed maa şüreka		Çadomi										
Tegovište	141a	An Tımar-1 Süleyman bin Yahya	Dolani Graçati			35	25			10				
Tegovište	141b	An Tımar-1 Süleyman bin Yahya	Hanodovin			5	3	1	1					
Tegovište	141b	Kuvad bin ...	Atmali			17	13			4				
Tegovište	142a	An Tımar-1 ... Musa	Perujane			13	9	2		2				

Tegovište	142a	Tımar-1 Ali maa Şüreka	Loga			25	12			13				
Tegovište	142b	An Tımar-1 Ali maa Şüreka	Yanadoviç			10	7			3				
Tegovište	142b	An Tımar-1 Ali maa Şüreka	Mahakin			4	3			1				
Tegovište	143a	Tımar-1 Hızır Hacı Harim	Danyone			12	10			2				
Tegovište	143a	Tımar-1 Durak zide	Yosevik			18	15			3				
Tegovište	143b	An Tımar-1 Durak zide	Goraniç			13	10			3				
Tegovište	143b	An Tımar-1 Ali	Saviç			11	10			1				
Tegovište	144a	An Tımar-1 Ali	Yunak			15	11			4				
Tegovište	144a	An Tımar-1 Ali	Sabove		Dobrošoti	25	23			2				
Tegovište	144b	An Tımar-1 Ali	Viliše			3	3							
Tegovište	145b	An Tımar-1 Ali	Kaminih			1	1							
Tegovište	145a	Tımar-1 Hasan	Darove			9	9							
Tegovište	145a	An Tımar-1 Hasan	Darove											
Tegovište	145a	Tımar-1 Hasan bin Abdullah	Merosi			5	4	1						

Tegovište	145b	Tımar-1 Süleyman İbrahim	Ostoroviç			24	17	2		5				
Tegovište	145b	Tımar-1 Harim	Kalovik			9	7			2				
Tegovište	146a	An Tımar-1 Harim	Dolani Bitove			3								
Tegovište	146a	An Tımar-1 Zülfikar	Dolah			6								
Tegovište	146b	Tımar-1 Hasan bin Hüsrev	Dolani Büyük			14	11			3				
Tegovište	146b	Tımar-1 Ali Kuvad	Tırnava			13	11	1		1				
Tegovište	150a	An Tımar-1 Mahmud	Traboni			8	4	3	1					
Tegovište	150a	An zeamet-i Mehmed bin Hacı Harim	Dolani			21	16			5				
Tegovište	150b	Tımar-1 Mustafa	Yojakin			12	10			2				
Tegovište	151a	An Tımar-1 Abdulvahab Çavuş	Çirniş			23	16			7				
Tegovište	151a	Tımar-1 Mehmed bin Hasan	Çirniş			14	10	1		3				
Tegovište	151b	An Tımar-1 Mehmed bin Hasan	İtlataroti			5	5							
Tegovište	151b	An Tımar-1 Veli	Açotini			11								
Tegovište	152a	An Tımar-1 Hasan	Gırsarani			1								

Tegovişte	154b	An Tımar-ı Behlül	Serdani Estokok			1	1							
Tegovişte	154b	An Tımar-ı Mustafa		Gododoh										
Toplam						5697	4361	66	5	1222	10	4	3	
Buhur	157b	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Sovel Çerkove Pazar ?			70	41			28			1	
Buhur	158a	Hassa-i Padişah-ı Alempenah	Sovel Çerkove Pazar ? (Haymane)			24		24						
Buhur	158b	Tımar-ı İskender Çavuş zide	Zatove			106	85			21				
Buhur	159a	An Tımar-ı İsmail Mirliva		Danih										
Buhur	159a	An Tımar-ı İskender Çavuş zide	Gorna Esotivan			23	9	5	5	3	1			
Buhur	159b	An Tımar-ı İskender Çavuş zide	Dolani Esotivan			26	22			4				
Buhur	159b	Tımar-ı Bali bin İnegazi	Godoyove			89	80	1	1	7				
Buhur	160b	An zeamet-i Mehmed bin Hacı Harim	Dorati			14	11			3				
Buhur	160b	Tımar-ı İskender Çavuş zide	Potoz			50	41			9				
Buhur	161a	An zeamet-i Mehmed bin Hacı Harim	Dirşove			67	45			22				
Buhur	161b	An Tımar-ı İskender Çavuş	Zorin			30	23			7				

Buhur	162a	An Tımar-ı İskender Çavuş	Bolhan			43	25			18				
Buhur	162a	An Tımar-ı İskender Çavuş	Resnik			18	12			6				
Buhur	162b	An Tımar-ı İskender Çavuş	Mostir			65	40	5	1	17	2			
Buhur	163a	Tımar-ı Mehmed bin ...	Kalti			10	8			2				
Buhur	163a	An Tımar-ı İskender Çavuş zide	Çırhale			18	15			3				
Buhur	163b	Tımar-ı Mehmed bin ...	Sate			8	4	2		2				
Buhur	163b	Tımar-ı Mehmed ve Mustafa	Bulucak			25	17			8				
Buhur	164a	An Tımar-ı Mehmed bin Mustafa	Kaçmur			8	7			1				
Buhur	164a	Tımar-ı Süleyman Mehmed	Srekan			20	13			5		2		
Buhur	164b	Tımar-ı Mehmed bin ...	Dale Poliya			35	20	4	1	6	4			
Buhur	165a	An Tımar-ı Mehmed ve Ali	İsteyandol			9	5			4				
Buhur	165a	An Tımar-ı İskender Çavuş (mezbur)	Ralovekil			25	16			9				
Buhur	165b	An Tımar-ı Mehmed	Barosin			9	5	2		1				
Buhur	165b	An Tımar-ı Mehmed	Kovah			5								

Buhur	166a	Hassa-i Mir liva-i Prizren	Dersih			157	122			35				
Buhur	166b	Hassa-i Mir liva-i Prizren	Dobroti			30	30							
Buhur	167a	Hassa-i Mir liva-i Prizren	Ravna			13	13							
Buhur	167a	Hassa-i Mir liva-i Prizren	Balatu			13	13							
Buhur	167b	An zeamet-i Süleyman Çavuş Dergahı Ali	Dolati Lozati			28	11	9		3	5			
Buhur	167b	An zeamat-i Süleyman Çavuş Dergahı Ali	Körni Lozti			24	16	2		6				
Buhur	168a	An zeamet-i Süleyman Çavuş Dergahı Ali		Sepami										
Buhur	168a	An zeamet-i Süleyman Çavuş Dergahı Ali	Kırat			43	37			6				
Buhur	168b	An zeamet-i Süleyman Çavuş Dergahı Ali	Lasçenik			6	5			1				
Buhur	168b	An zeamet-i Süleyman Çavuş Dergahı Ali	Bekaresti			14	11			3				
Buhur	169a	Tımar-ı Mahmud maa Şüreka	Dolah			44	28			16				
Buhur	169a	An Tımar-ı Mahmud maa Şüreka	İslatine			22	16			6				
Buhur	169b	Tımar-ı Hasan bin Yusuf maa Ali	Zalozati			11	9			2				

Buhur	169b	An Tımar-1 Hasan bin Yusuf maa Ali	Serdatiyak			18	14			4				
Buhur	170a	Tımar-1 Durak	Zavitograd			28	19			9				
Buhur	170b	An Tımar-1 Durak	Korin			35	28			7				
Buhur	170b	Tımar-1 Kuvad,ser- asker	Rantok			30	20	3	1	6				
Buhur	171a	Tımar-1 Bahri bin Yoldaş	Rosani			32	27	1		4				
Buhur	171b	An Tımar-1 Bahri bin Yoldaş	İstovili			30	20			10				
Buhur	171b	Tımar-1 Hızır	Sekte			25	11			13			1	
Buhur	172a	Tımar-1 Hasan	Zakos			44	27			17				
Buhur	172a	An Tımar-1 Hasan	Kanahpotok			39	24	4		11				
Buhur	172b	Tımar-1 Mustafa	Birçin			28	22			6				
Buhur	173a	An Tımar-1 Mustafa	Trave			16	11	1		4				
Buhur	173a	Tımar-1 Mustafa	Letane			56	44	1		10		1		
Buhur	173b	An Tımar-1 Budak	Mirçatoni			30	28	2						
Buhur	174a	An Tımar-1 Budak	Totin			15	15							

Buhur	174a	An Tımar-1 Budak	Setonih			22	16			6				
Buhur	174b	An Tımar-1 Budak	İstanih			10	10							
Buhur	174b	An Tımar-1 Budak	Kobirnoti			15	13	2						
Buhur	175a	Tımar-1 Hüsrev zide	Gorna İzmanih			40	26			14				
Buhur	175a	An Tımar-1 Hüsrev zide	Dolani Etramih			19	15			4				
Buhur	175b	Tımar-1 Rüstem bin Şems	Nojati			21	15			6				
Buhur	175b	Tımar-1 Avni Zide	Yayalanove			35	18	1		15			1	
Buhur	176a	An Tımar-1 Avni Zide	Dobroti			13	9			4				
Buhur	176a	Tımar-1 Hasan	Birçove			28	20	1		7				
Buhur	176b	Tımar-1 Zülfikar	Ayvati			100	69	2		28	1			
Buhur	177a	Tımar-1 Zülfikar	Lanişte			13	9			4				
Buhur	177b	Tımar-1 Behlül	Birdadore			34	27			6				
Buhur	178a	Tımar-1 Sefer	Radoşe			21	13	2		6				
Buhur	178a	Tımar-1 Kuvad	Gorin			16	9	6		1				

Buhur	178b	Timar-1 Ataullah	Brod			39	25			14				
Buhur	178b	Timar-1 Ataullah	Baliyayod			4								
Buhur	179a	Timar-1 Yahya	Dirih			25	18	1		6				
Buhur	179a	An Tımar-1 Mehmed	Gorna Dolove			53	29			24				
Buhur	179b	Timar-1 Zülfikar	Dolani Dobove			52	31	1		20				
Buhur	180a	Timar-1 Mehmed ve Ali	Saloroti			28	28							
Buhur	180b	An Tımar-1 Mehmed ve Ali	Orah			13	10			3				
Buhur	180b	An Tımar-1 Mehmed ve Ali	Braniloka			1								
Buhur	181a	Timar-1 Ali	Zamomeska			24	24							
Buhur	181a	Timar-1 İneşah	Zagrad			34	24			10				
Buhur	181b	Timar-1 Budak zide	Zatçah			13	10			3				
Buhur	181b	An zeamet-i İskender zide	Goşove			46	32			13				1
Buhur	182a	Timar-1 Hasan zide	Yasove			41	28			13				
Buhur	182b	Timar-1 Budak	Zamnalak			33	29			4				

Buhur	182b	Tımar-1 Ahmed	Zakom			30	21	1		8				
Buhur	183a	An Tımar-1 Ahmed	Pirlonih			11	11							
Buhur	183a	Tımar-1 Derviş	Çersanove			23	19			4				
Buhur	183b	An Tımar-1 Derviş	Solovi			32	16			16				
Buhur	183b	An Tımar-1 Derviş	Radova Galave			9	7			2				
Buhur	184a	Tımar-1 Hacı bin Yahya	Körni Estergah			23	20			3				
Buhur	184b	An Tımar-1 Hacı bin Yahya	Dirtosaki			15	12			3				
Buhur	184b	An Tımar-1 Hacı bin Yahya	Novasile			5	4			1				
Buhur	184b	An Tımar-1 Hacı bin Yahya	Paluh			25	17			8				
Buhur	185a	Tımar-1 Ali maa Şüreka	Leşanih			31	22			9				
Buhur	185b	An Tımar-1 Ali maa Şüreka	Karadeyin			14	13			1				
Buhur	185b	Tımar-1 Budak	Negopratine			34	22			12				
Buhur	186a	Tımar-1 Osman maa Şüreka	Dolani Etrakan			58	38	4		15	1			
Buhur	186b	Tımar-1 Yusuf zide	Makopotoh			42	28			14				

Buhur	187a	An Tımar-ı Budak, Serasker	Selad			16	10			6				
Buhur	187a	Tımar-ı Mehmed maa Şüreka	Presgove			28	19			9				
Buhur	187b	An Tımar-ı Mehmed maa Şüreka	Kradkoçove			7	7							
Buhur	187b	Zeamed-i Yahya	Terpazi			84	61	10	1	11	1			
Buhur	188a	An Zeamed-i Yahya	Kaliç			5								
Buhur	188b	An Zeamed-i Yahya	Drogosoti			18	18							
Buhur	188b	An Zeamed-i Yahya	Toçilova			11	11							
Buhur	188b	Tımar-ı İsmail zide	Panih			96	80	2		14				
Buhur	189b	An Tımar-ı İsmail zide		Veyanove										
Buhur	189b	An Tımar-ı İsmail zide		Sadani Borin										
Buhur	189b	Tımar-ı Mustafa	Bor			18	12			6				
Buhur	190a	Tımar-ı Ahmed bin Yusuf	Dobrodol			34	21			13				
Buhur	190a	An Tımar-ı Dabor ?	Paluç			13	10			3				
Buhur	190b	Tımar-ı Behram	Noçati			47	34	1		12				

Buhur	191a	Tımar-1 Ramazan maa Şüreka	Gorna Troni			10								
Buhur	191a	An Tımar-1 Ramazan maa Şüreka	Asovalani			2	2							
Buhur	191a	An Tımar-1 Ramazan maa Şüreka	Sanove											
Buhur	191b	An Tımar-1 Ramazan maa Şüreka	Dragolin											
Buhur	191b	Tımar-1 Mehmed zide	Dersih	(Defter-i atik)		21	21							
Buhur	191b	Tımar-1 Hasan bin Hüsrev zide	Gopnodit			9	7			2				
Buhur	192a	Tımar-1 Ahmed bin Hasan	Yalani			5	5							
Buhur	192a	Bahri bin ...	Podkrayçi			12	8			4				
Buhur	192a	Bahri bin ...	Esapaç Potok			8	7			1				
Buhur	192b	An Tımar-1 ...	Daponor			5	3	1	1					
Buhur	192b	Tımar-1 Hüsrev bin Abdulah	Yasve			17	15			2				
Buhur	193a	An Tımar-1 Hüsrev bin Abdulah	Badin			32	22			10				
Buhur	193a	Tımar-1 Mahmud	Kalodoranih			10	7			3				
Buhur	193b	An Tımar-1 Mahmud	Sadinipoli			6	5		1					

Buhur	193b	An Tımar-1 Mahmud	Disoçaki			13	13							
Buhur	193b	Tımar-1 Mustafa	Çirniş			51	40	1		10				
Buhur	194a	An Tımar-1 İsmail	Goyakih			10	3	6	1					
Buhur	194b	Tımar-1 Süleyman bin İsmail	Podirasir			4								
Buhur	194b	Tımar-1 Mehmed	Sirkapoli											
Buhur	194b	An Tımar-1 Mehmed	Laktor			58	44	1	2	11				
Buhur	195a	Tımar-1 Mehmed	Bolikin			21	16			5				
Buhur	195b	...	Arkati nam-1 diğer Momonoh			40	28			12				
Buhur	195b	Tımar-1 Hasan	Moçoviç			16	13			3				
Buhur	196a	Tımar-1 Ali bin İlyas	Dobrokovce			14	14							
Buhur	196a	An Tımar-1 Ali bin İlyas	Braniloka			14	12			2				
Buhur	196b	Tımar-1 Osman bin Hasan	Lokoviçe (Lokovica) nam- ı diğer Kosah			28	23			5				
Buhur	196b	Tımar-1 Murad	Brezava			19	13	1		5				
Buhur	197a	An Tımar-1 Yusuf ...	Sanik			12	10			1			1	

Buhur	197a	An tımar-1 İbrahim Mehmed	Mokrilonih			11	8	1	1	1				
Buhur	197b	An Tımar-1 Mehmed Osman	Kradsove			8	7			1				
Buhur	197b	An Tımar-1 Mehmed Osman	Rastegok			7	5			2				
Buhur	198a			Granhar										
Buhur	198a	Tımar-1 Mehmed ve sair Şüreka	Godaçini			34	29			5				
Buhur	198a	An Tımar-1 Mehmed ve sair Şüreka	Podi			7	7							
Buhur	198b	Tımar-1 Ali bin Abbas	Bare			11	11							
Buhur	198b	An Tımar-1 Ali bin Abbas	Dolani Goçti			16	12		1	3				
Buhur	199a	Tımar-1 Hasan	Aderaço			28	22			6				
Buhur	199b	An Tımar-1 Mehmed bin İlyas	Dolani Tırdini			5							1	
Buhur	199b	An Tımar-1 Mehmed bin İlyas		Dolviri										
Buhur	199b	Tımar-1 Mehmed	Podgıradini			13	13							
Toplam						3727	2700	111	17	840	15	3	5	1

EK-2) Kanûnnâme-i Livâ-i Prizren maa Tevvabihâ

Reaya-i kefereden müzevveç ve mücerrededen yirmi beşer akçe ispençe alunur ve buğday ve arpa ve sâir keyl olan hububattan öşürler salarlık yedide sekizde bir alunur ve liva-i mezburun yükü İstanbul Kilesi ile altı kile vaz olunmuşdur ve buğday ve nahud ve mercimek ve burçak ve baklanın yükü kırk akçedir ve arpa ve alef ve kaplucanın yevmi yirmi birer akçe tutulmuşdur deyü defter-i atikte mukayyed olub feemma Prizren’de ve nevâhîsinde ve liva-i mezburun sâir nahiyelerinde bi’l-fiil câri olan hamilin alaiyesi on İstanbul Kilesi ve ortası sekiz İstanbul kilesi derkadimü’l-eyyamdan bu üslub üzere ola gelmiştir ile olsa buğday ve nahud ve mercimek ve nahud ve bağlarının himli Ellişer akçe ve arpanın himli yirmi dörder akçedir ve erzenin himli kırkar akçe ve çavdarın otuz altışar akçedir ve alef ve kaplucanın himli yirmişer akçe mukarrer olmuştur ve şıranın çaburu otuz ikişer akçeye mukarrer olmuştur ve nefis-i Prizren’in kendü bağları iken kadimden dönüm vire gelmiştir üslub-ı sabık üzere her dönüm yine dörder akçe kayd olunmuşdur ve şehirden hariç nahiye bağlarının ve Hoça Nahiyesi’nde olan bağat-ı mahsul dair olmağın onların kadiminden dönüm vire gelenleri altışar akçe dönüm kayd olmuştur ve sıra için iki ay on gün menapoliye tutulmak kanun-ı kadimdir sipahi dilerse iki ay bir defada ve dilerse bir ay bir mevsimde ve bir ay ahir mevsimde ve dut ve bağı olan reaya evdev eve sahib arsa resm-i tekne deyü beşer akçe virür ve her müzevveç beşer akçe resm-i giyah ve ikişer akçe bir resm-i bostan ve ikişer akçe resm-i hatab virur kanun-ı kadimdir ve defter-i atikte her karyede adet-i deştbanidir deyü birer mikdar akçe mukayyed olunub Prizren ve Hoça Nahiyesi’nde üslûb-ı mezkûr üzere yine mukarrer olub famma Tergovişte ve Jajna ve Buhur Nahiyeleri’nde her müzevveç haneden deştbanidir deyü kadimden ikişer akçe resm-i koruculuk virmek üzere kayd olunmuşdur ve yıl tamam yüryen on değirmenden otuz akçe ve nim sal değirmenden on beş akçe ve ... değirmenden on beş akçe alunur ve bidat-ı canur beyanında yüryen canurdan ikisine bir akçe resm alunur ve reaya yemek ve satmak için yenülüb boğaz ise her birinden birer akçe alunur deyü defter-i atikte mestur ve mukayyed olmağın haliya ber-muceb-i defter-i atik ve defter-i cedid-i hakaniye dahi kayd olundu.

BELGELER

قانون نامه لواء پهنه بن معنوا بها

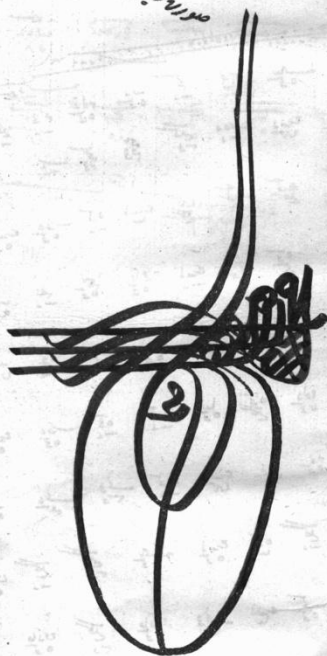
رعایای که در دن مزوج و محو دین یکر بنیالیه است
و بنیادی و آریه و سایر کیل و لای جوابدن عنایا لای
یدین سکوده بر لوز و لوی می بودن یوکی استانبول
کلمی ایله الی کل وضع اولمشد و بنیادی و خود و عمل
و بر جان و بقلندک یوکی قرق ایچیه و آریه و غلف و بن
یوکی یکر می بر ایچیه و تلشد و دوز غنعتن مقدا و لب
فاما پهنه رتین و نواحی سنه و لواء می بودن سائر ایچیه
بالعمل جاری اولان عملک اعلامی اوز استانبول کل می
و ادای سوز استانبول کل می در قیام الیامدن و اولور
اوزده اولی کلشد ایله اولسا بنیادی و خود و عمل و بن
و بقلندک عملی اللشراجه و آریه نل عملی یکر می در در ایچیه
و آریه نل عملی قراجه وجود ارن او تو را اللشراجه و عمل
و قلوب نل عملی یکر می شراجه و تلشد و شیر نل یکر می
او تو را اکثر ایچیه و تلشد و قیام رتین نل کدن و اعلامیه
قدیم دن و تلشد اوسلوب سابق اوزده هر دن سن
در در ایچیه قید اولمشد و شهر دن خارج ناحیه علین و

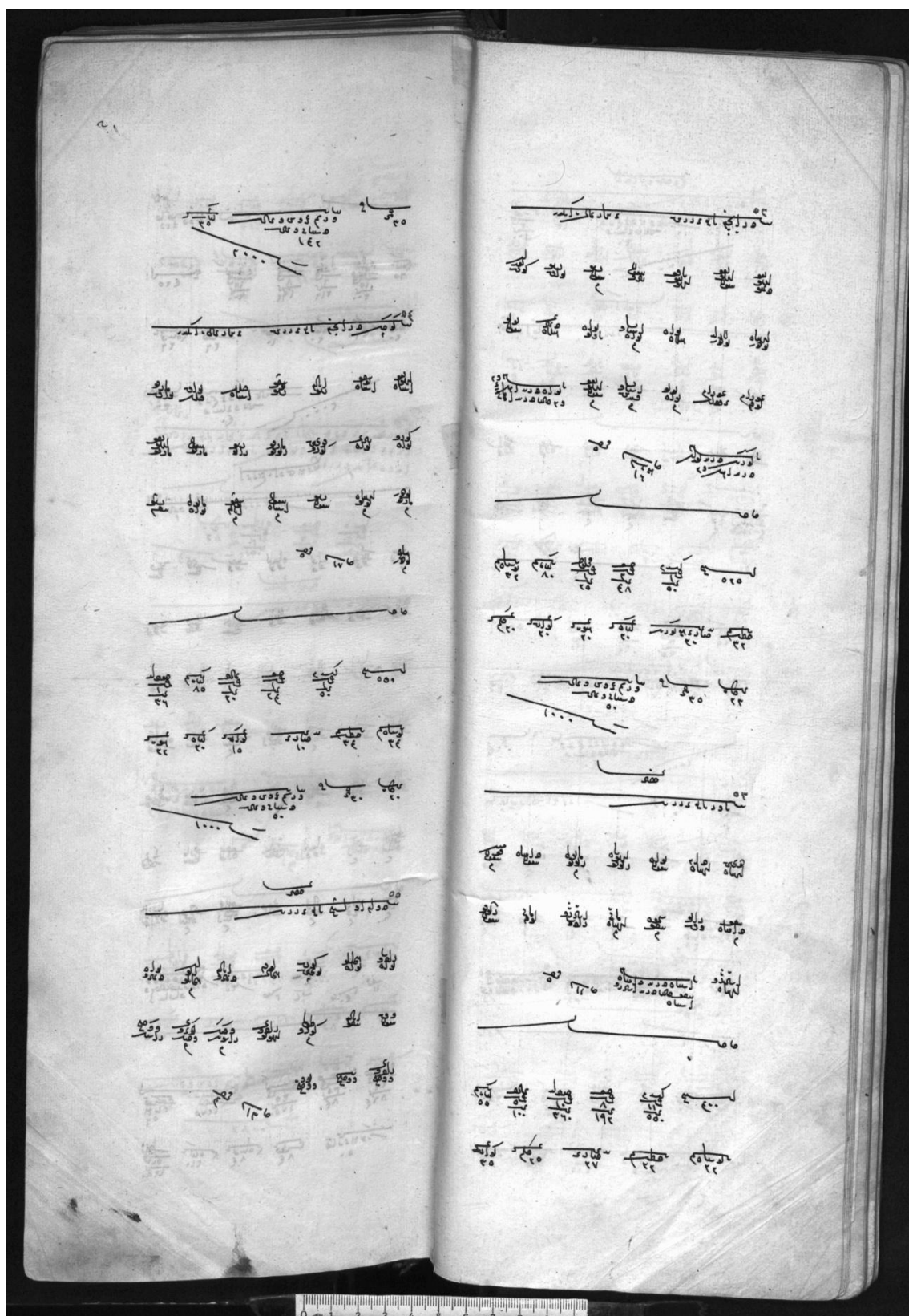
ناجیه سنه اولان باغات محصول دانا و لعلین انلر کدین
دو نم و کلندی اللشراجه دو نم قید اولمشد و شیر ایچیه
ایک ایچیه او کون متبایله دولقن قانون قدیم سبایه لور
ایک ایچیه قعد و در لسه بر ایچیه می دن و بر ایچیه می دن
و باغی اولان رعایا اودن او صاحب ارضه هر کدیه
بنیالیه و میر و هر مزوج بنیالیه ریم کیه و اکثر ایچیه
سبایه اکثر ایچیه ریم خطب و بر قانون قدیم و دوز غنعتن
هر قریده عادت دشتیا نیه و بر مقدار ایچیه قید اولور
پهنه بن و حوجه ناحیه نل اوسلوب مذکور اوزده سنه
فاما تر غوشت و زنه و جود ناحیه نل هر مزوج خانه
دشتیا نیه و قدیم اکثر ایچیه ریم قریحی الی کلور و بن
مخبرده و مخیره کلک لری مقررا و لعلین اولور مذکور اوز
قدیم و کلک لری کی سبایه اکثر ایچیه ریم قریحی و میر اوز
قید اولمشد و بیل نام یورین اوزن دکر مند او تو را ایچیه
سال دکر مند اوز بنیالیه و کیه دکر مند اوز بنیالیه لوز
و بدعت لاوز بیانه یورین جانور دن یکس بر ایچیه
و رعایا یملک و صائق ایچیه بسلوب و غلله هر دن

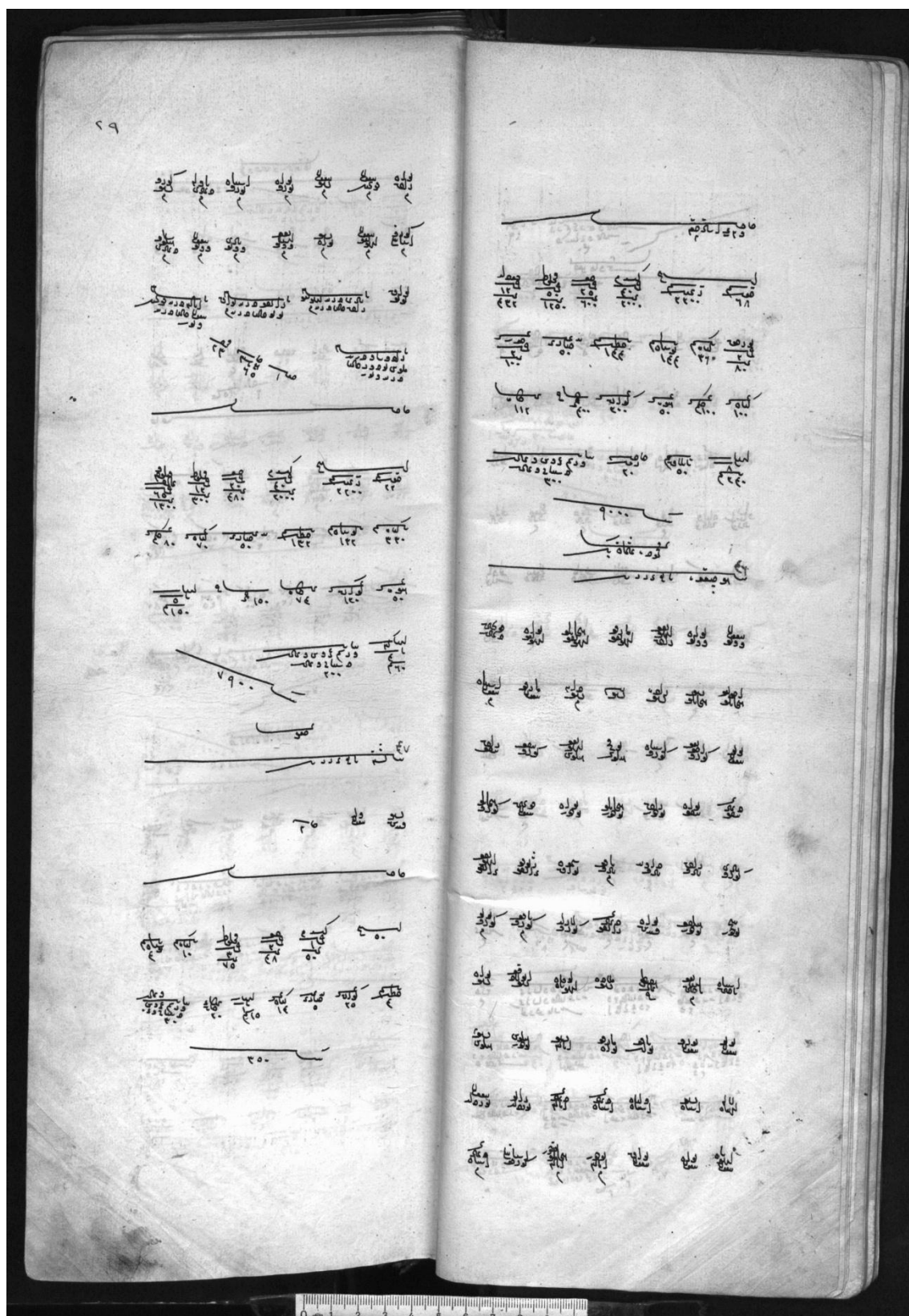
برای المودود دفتر عتیقه مطبوعه و مقید اولم

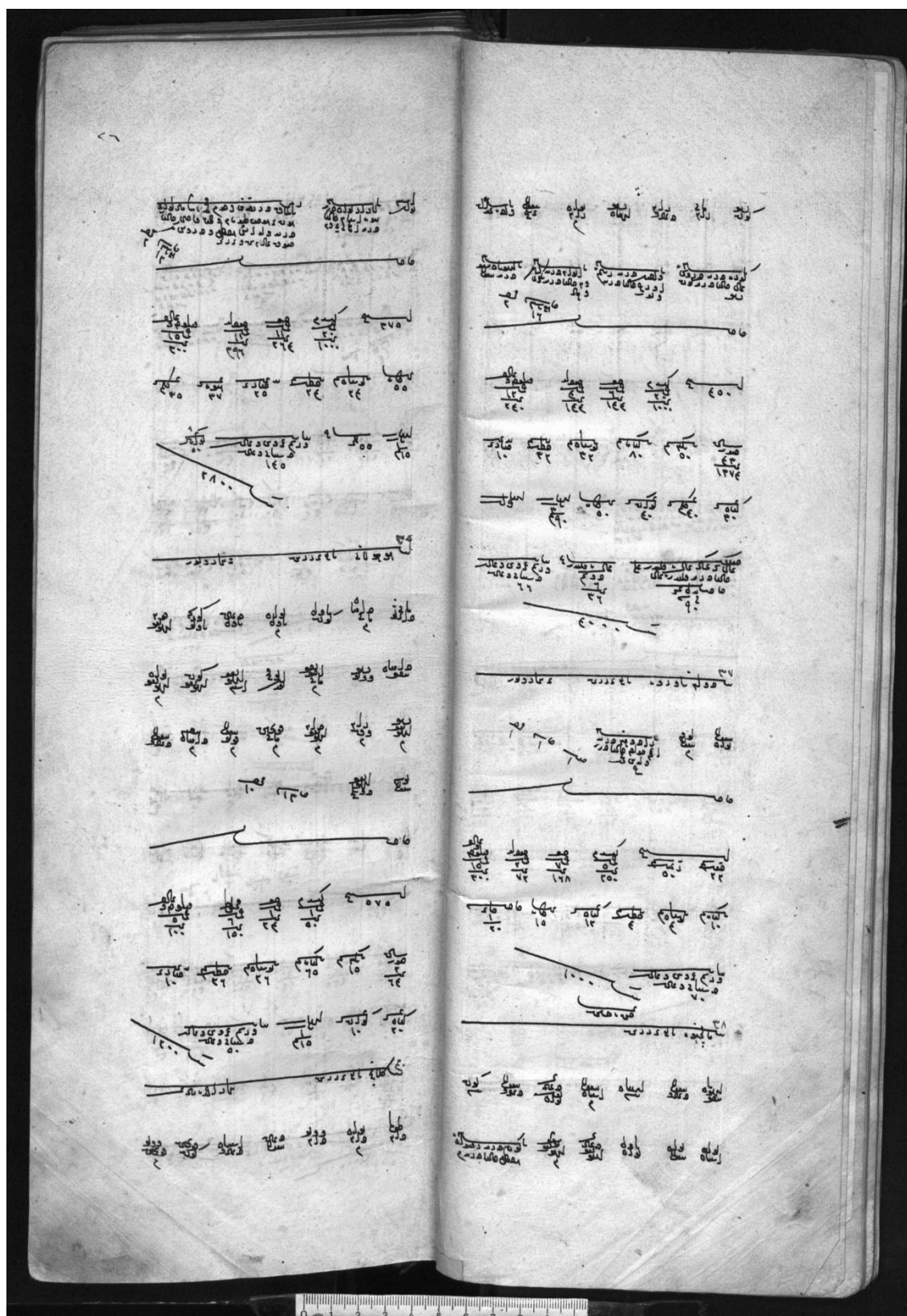
حالیله و دفتر عتیقه حافی بر دفتر قید اولم

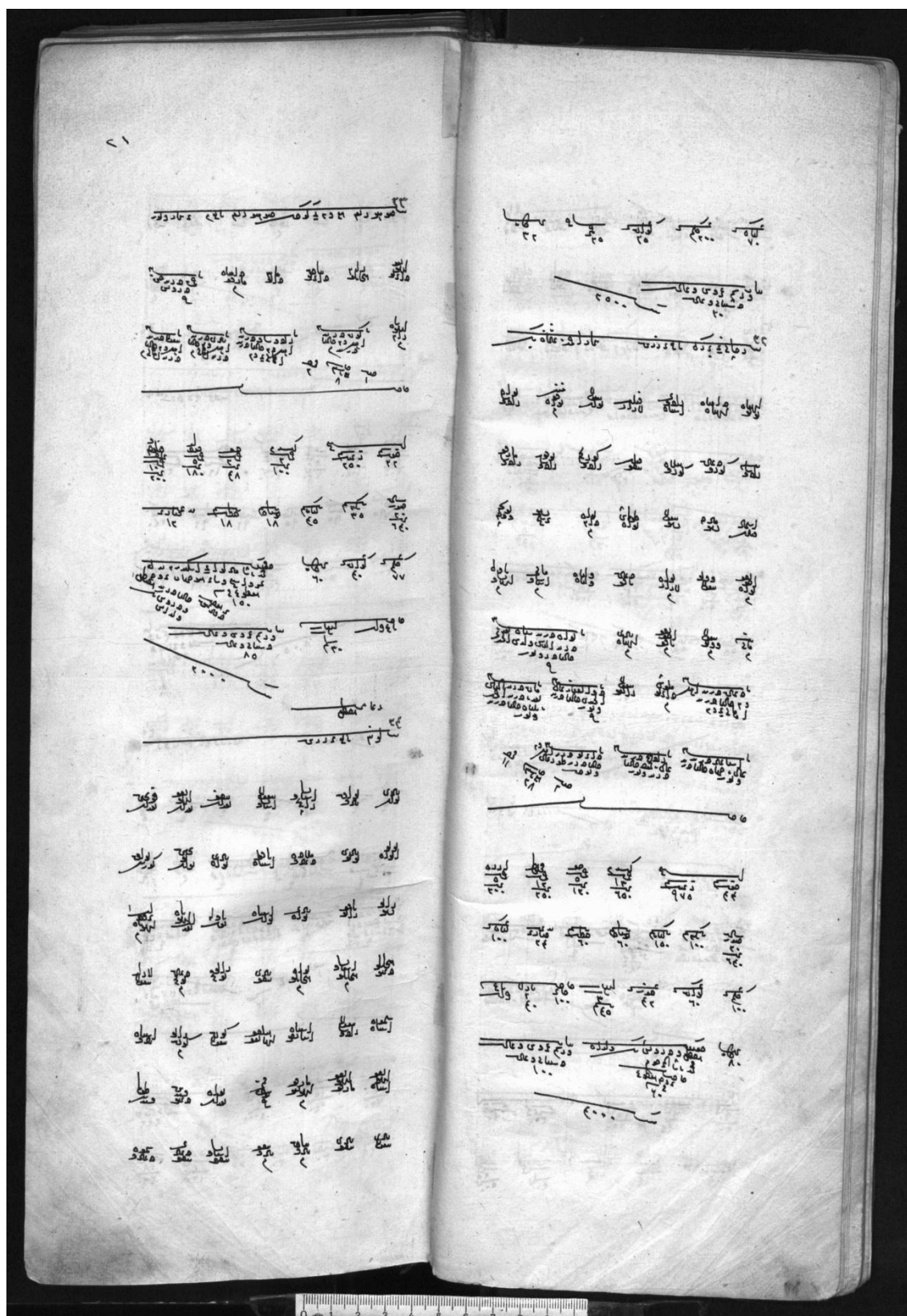
دفتر حفظ المودود
مدرسه و دبیرستان

[illegible]

لورين
6.7

३
 २
 १
 ०
 १
 २
 ३
 ४
 ५
 ६
 ७
 ८
 ९
 १०
 ११
 १२
 १३
 १४
 १५
 १६
 १७
 १८
 १९
 २०
 २१
 २२
 २३
 २४
 २५
 २६
 २७
 २८
 २९
 ३०
 ३१
 ३२
 ३३
 ३४
 ३५
 ३६
 ३७
 ३८
 ३९
 ४०
 ४१
 ४२
 ४३
 ४४
 ४५
 ४६
 ४७
 ४८
 ४९
 ५०
 ५१
 ५२
 ५३
 ५४
 ५५
 ५६
 ५७
 ५८
 ५९
 ६०
 ६१
 ६२
 ६३
 ६४
 ६५
 ६६
 ६७
 ६८
 ६९
 ७०
 ७१
 ७२
 ७३
 ७४
 ७५
 ७६
 ७७
 ७८
 ७९
 ८०
 ८१
 ८२
 ८३
 ८४
 ८५
 ८६
 ८७
 ८८
 ८९
 ९०
 ९१
 ९२
 ९३
 ९४
 ९५
 ९६
 ९७
 ९८
 ९९
 १००

۱۵۶

١٠٨
١٠٩
١١٠
١١١
١١٢
١١٣
١١٤
١١٥
١١٦
١١٧
١١٨
١١٩
١٢٠
١٢١
١٢٢
١٢٣
١٢٤
١٢٥
١٢٦
١٢٧
١٢٨
١٢٩
١٣٠
١٣١
١٣٢
١٣٣
١٣٤
١٣٥
١٣٦
١٣٧
١٣٨
١٣٩
١٤٠
١٤١
١٤٢
١٤٣
١٤٤
١٤٥
١٤٦
١٤٧
١٤٨
١٤٩
١٥٠
١٥١
١٥٢
١٥٣
١٥٤
١٥٥
١٥٦
١٥٧
١٥٨
١٥٩
١٦٠
١٦١
١٦٢
١٦٣
١٦٤
١٦٥
١٦٦
١٦٧
١٦٨
١٦٩
١٧٠
١٧١
١٧٢
١٧٣
١٧٤
١٧٥
١٧٦
١٧٧
١٧٨
١٧٩
١٨٠
١٨١
١٨٢
١٨٣
١٨٤
١٨٥
١٨٦
١٨٧
١٨٨
١٨٩
١٩٠
١٩١
١٩٢
١٩٣
١٩٤
١٩٥
١٩٦
١٩٧
١٩٨
١٩٩
٢٠٠
٢٠١
٢٠٢
٢٠٣
٢٠٤
٢٠٥
٢٠٦
٢٠٧
٢٠٨
٢٠٩
٢١٠
٢١١
٢١٢
٢١٣
٢١٤
٢١٥
٢١٦
٢١٧
٢١٨
٢١٩
٢٢٠
٢٢١
٢٢٢
٢٢٣
٢٢٤
٢٢٥
٢٢٦
٢٢٧
٢٢٨
٢٢٩
٢٣٠
٢٣١
٢٣٢
٢٣٣
٢٣٤
٢٣٥
٢٣٦
٢٣٧
٢٣٨
٢٣٩
٢٤٠
٢٤١
٢٤٢
٢٤٣
٢٤٤
٢٤٥
٢٤٦
٢٤٧
٢٤٨
٢٤٩
٢٥٠
٢٥١
٢٥٢
٢٥٣
٢٥٤
٢٥٥
٢٥٦
٢٥٧
٢٥٨
٢٥٩
٢٦٠
٢٦١
٢٦٢
٢٦٣
٢٦٤
٢٦٥
٢٦٦
٢٦٧
٢٦٨
٢٦٩
٢٧٠
٢٧١
٢٧٢
٢٧٣
٢٧٤
٢٧٥
٢٧٦
٢٧٧
٢٧٨
٢٧٩
٢٨٠
٢٨١
٢٨٢
٢٨٣
٢٨٤
٢٨٥
٢٨٦
٢٨٧
٢٨٨
٢٨٩
٢٩٠
٢٩١
٢٩٢
٢٩٣
٢٩٤
٢٩٥
٢٩٦
٢٩٧
٢٩٨
٢٩٩
٣٠٠
٣٠١
٣٠٢
٣٠٣
٣٠٤
٣٠٥
٣٠٦
٣٠٧
٣٠٨
٣٠٩
٣١٠
٣١١
٣١٢
٣١٣
٣١٤
٣١٥
٣١٦
٣١٧
٣١٨
٣١٩
٣٢٠
٣٢١
٣٢٢
٣٢٣
٣٢٤
٣٢٥
٣٢٦
٣٢٧
٣٢٨
٣٢٩
٣٣٠
٣٣١
٣٣٢
٣٣٣
٣٣٤
٣٣٥
٣٣٦
٣٣٧
٣٣٨
٣٣٩
٣٤٠
٣٤١
٣٤٢
٣٤٣
٣٤٤
٣٤٥
٣٤٦
٣٤٧
٣٤٨
٣٤٩
٣٥٠
٣٥١
٣٥٢
٣٥٣
٣٥٤
٣٥٥
٣٥٦
٣٥٧
٣٥٨
٣٥٩
٣٦٠
٣٦١
٣٦٢
٣٦٣
٣٦٤
٣٦٥
٣٦٦
٣٦٧
٣٦٨
٣٦٩
٣٧٠
٣٧١
٣٧٢
٣٧٣
٣٧٤
٣٧٥
٣٧٦
٣٧٧
٣٧٨
٣٧٩
٣٨٠
٣٨١
٣٨٢
٣٨٣
٣٨٤
٣٨٥
٣٨٦
٣٨٧
٣٨٨
٣٨٩
٣٩٠
٣٩١
٣٩٢
٣٩٣
٣٩٤
٣٩٥
٣٩٦
٣٩٧
٣٩٨
٣٩٩
٤٠٠
٤٠١
٤٠٢
٤٠٣
٤٠٤
٤٠٥
٤٠٦
٤٠٧
٤٠٨
٤٠٩
٤١٠
٤١١
٤١٢
٤١٣
٤١٤
٤١٥
٤١٦
٤١٧
٤١٨
٤١٩
٤٢٠
٤٢١
٤٢٢
٤٢٣
٤٢٤
٤٢٥
٤٢٦
٤٢٧
٤٢٨
٤٢٩
٤٣٠
٤٣١
٤٣٢
٤٣٣
٤٣٤
٤٣٥
٤٣٦
٤٣٧
٤٣٨
٤٣٩
٤٤٠
٤٤١
٤٤٢
٤٤٣
٤٤٤
٤٤٥
٤٤٦
٤٤٧
٤٤٨
٤٤٩
٤٥٠
٤٥١
٤٥٢
٤٥٣
٤٥٤
٤٥٥
٤٥٦
٤٥٧
٤٥٨
٤٥٩
٤٦٠
٤٦١
٤٦٢
٤٦٣
٤٦٤
٤٦٥
٤٦٦
٤٦٧
٤٦٨
٤٦٩
٤٧٠
٤٧١
٤٧٢
٤٧٣
٤٧٤
٤٧٥
٤٧٦
٤٧٧
٤٧٨
٤٧٩
٤٨٠
٤٨١
٤٨٢
٤٨٣
٤٨٤
٤٨٥
٤٨٦
٤٨٧
٤٨٨
٤٨٩
٤٩٠
٤٩١
٤٩٢
٤٩٣
٤٩٤
٤٩٥
٤٩٦
٤٩٧
٤٩٨
٤٩٩
٥٠٠
٥٠١
٥٠٢
٥٠٣
٥٠٤
٥٠٥
٥٠٦
٥٠٧
٥٠٨
٥٠٩
٥١٠
٥١١
٥١٢
٥١٣
٥١٤
٥١٥
٥١٦
٥١٧
٥١٨
٥١٩
٥٢٠
٥٢١
٥٢٢
٥٢٣
٥٢٤
٥٢٥
٥٢٦
٥٢٧
٥٢٨
٥٢٩
٥٣٠
٥٣١
٥٣٢
٥٣٣
٥٣٤
٥٣٥
٥٣٦
٥٣٧
٥٣٨
٥٣٩
٥٤٠
٥٤١
٥٤٢
٥٤٣
٥٤٤
٥٤٥
٥٤٦
٥٤٧
٥٤٨
٥٤٩
٥٥٠
٥٥١
٥٥٢
٥٥٣
٥٥٤
٥٥٥
٥٥٦
٥٥٧
٥٥٨
٥٥٩
٥٦٠
٥٦١
٥٦٢
٥٦٣
٥٦٤
٥٦٥
٥٦٦
٥٦٧
٥٦٨
٥٦٩
٥٧٠
٥٧١
٥٧٢
٥٧٣
٥٧٤
٥٧٥
٥٧٦
٥٧٧
٥٧٨
٥٧٩
٥٨٠
٥٨١
٥٨٢
٥٨٣
٥٨٤
٥٨٥
٥٨٦
٥٨٧
٥٨٨
٥٨٩
٥٩٠
٥٩١
٥٩٢
٥٩٣
٥٩٤
٥٩٥
٥٩٦
٥٩٧
٥٩٨
٥٩٩
٦٠٠
٦٠١
٦٠٢
٦٠٣
٦٠٤
٦٠٥
٦٠٦
٦٠٧
٦٠٨
٦٠٩
٦١٠
٦١١
٦١٢
٦١٣
٦١٤
٦١٥
٦١٦
٦١٧
٦١٨
٦١٩

१५

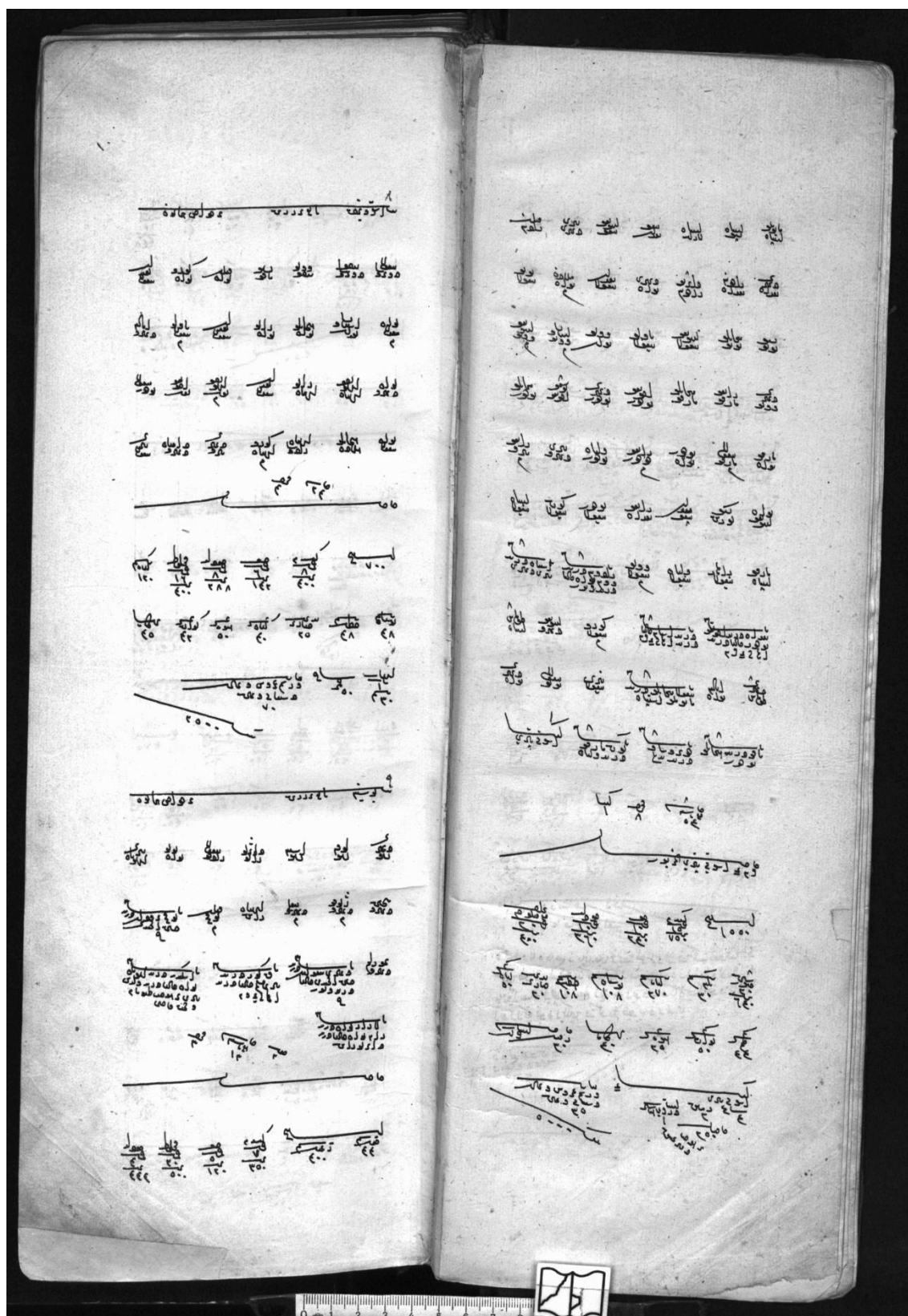
خاصہ طور پر

15

2
ماہ سق

[illegible]

١
٢
٣
٤
٥
٦
٧
٨
٩
١٠
١١
١٢
١٣
١٤
١٥
١٦
١٧
١٨
١٩
٢٠

ÖZET

Alaca Hanife, 55 Numaralı Mufasssal Deftere Göre XVI. Yüzyıl Sonlarında Prizren, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

Osmanlı hâkimiyeti altında bulunmuş bölgelerin sosyo-ekonomik yapısını ortaya koyan en önemli kaynaklardan biri tahrir defterleridir. Prizren sancağına ait 55 numaralı mufasssal tahrir defterinden istifade edilerek sancağın XVI. yüzyılın sonlarındaki sosyo-ekonomik durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmada, Rumeli eyaleti hakkında genel bilgi verilerek, Prizren Sancağı'nın coğrafi konumu ve Prizren'in eski çağlardan başlayarak 16. yüzyıl sonuna kadar tarihçesi anlatılmıştır. Daha sonraki tahrir defterlerinin tanımı ve Prizren tahrir defterleri ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır.

Tahrir defteri içerisinde sancağa ait istatistikî veriler elde edilerek tablolara dönüştürülmüş ve bu çerçevede belli başlıklar hâlinde değerlendirmeye çalışılmıştır.

1590 tarihli defter üç bölüm hâlinde incelenmiştir. Birinci bölümde, idarî yapı incelenmiştir. İdarî yapıda sancak idaresi ve sancak idarecileri olmak üzere iki başlık altında tasnif edilmiştir.

İkinci bölümde iktisadî hayat incelenmiştir. Bu bölüm; ziraî üretim, vergiler, para ve fiyatlar olmak üzere üç kısma ayrılarak, ayrı ayrı değerlendirmeye tâbi tutulmuştur.

Üçüncü bölümde ise, demografik yapı ve vakıflar incelenmiştir.

Sonuç olarak, 1590 tarihine göre Prizren Sancağı'nın idarî, nüfus ve toprak yapısı ile ilgili geniş bir tablo hazırlanarak ekte sunulmuştur. Bu bilgiler

dâhilinde 1590 yılında Prizren Sancağı'nın sosyo-ekonomik yapısı hakkında veriler ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Sözcükler:

- 1- Tahrir Defteri
- 2- Prizren
- 3- Rumeli Sancakları
- 4- Rumeli Eyaleti
- 5- Mufassal Defter

ABSTRACT

Alaca Hanife, 55 Numbers Mufasssal Defter according to sancak of Prizren, Yüksek Lisans Tezi, Ankara, 2011.

One of the most important sources is tax registers which revealed the condition of socia-economical structures of the regions that they were under the Ottoman Empire sovereignty.

By being benefited from the page- number 55 inside the tax register concerning with Prizren Sanjak; it has been tried to be proved the condition of socia-economical structure of Prizren Sanjak in the ends of 16th century. In this article it has been tried to be mentioned on geographical-site the history of Prizren sanjak starting from the ancient times till the end of 16th century. The following tax registers and Prizren tax register were examined in detailed way.

The statistics knowladges pertaining to the sanjak were turned into the certain tables and they were tried to realize definite titles according to those tables.

The tax register dated 1590; was examined in three parts. In the first part it was mentioned the administrative constitution.

Administrative constitution has been classified into titles as being the sanjak administration and the sanjak administrators.

In the second part it has been surveyed financial life in Prizren.

This part has been subjected to value seperately in three sections such as agrarian products, excises, means and terms.

it has been also investigated demographic-structure and the endowments in the third part.

As a result, the serbian sanjak related with management state, population-state and the state of region has been presented inside the tables in detailed way, according to the year of 1590s.

Key Words:

- 1- Prizren
- 2- Tax Registers
- 3- Sancaks of Rumeli
- 4- Mufassal Defters
- 5- State of Rumeli